

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

AKTIVNOSTI POMIRENJA I TRANSFORMACIJE KONFLIKTA

PRIRUČNIK ZA GRAĐANSKO
MIROVNO OBRAZOVANJE

AKTIVNOSTI POMIRENJA I TRANSFORMACIJE KONFLIKTA

Priručnik za građansko mirovno
obrazovanje

Urednica:
Nevena Radosavljević

Avgust 2022,
Minhen, Nemačka

Struktura

1. Uvod	06
2. Interculturalno shvatanje	07
2.1. Interculturalni dijalog	08
2.2. Mir i izgradnja mira	16
2.3. Konflikt i transformacija konflikta	36
2.4. Nasilje	43
2.5. Pomirenje	48
2.6. Ljudska prava	53
2.7. Sećanje	62
2.8. Empatija i emocionalna pismenost	70
3. Komunikacija	75
3.1. Mirovno novinarstvo	76
3.2. Stereotipi i predrasude	86
3.3. Promena narativa	90
3.4. Govor mržnje	99
3.5. Lažne vesti i medijska pismenost	107
4. Socijalno preduzetništvo.....	113
4.1. Socijalno preduzetništvo – teorija i praksa	114
4.2. Socijalni problemi, aktivizam i socijalno preduzetništvo	119
5. Zahvale	124
6. Literatura	125

01

Uvod

Priručnik „Građansko mirovno obrazovanje“ izrađen u okviru programa „Aktivnost pomirenja i transformacije konflikta“ koju sprovode Community Building Mitrovica (CMB), Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR) Kosovo i Nova društvena inicijativa (NSI), i podržan je od strane američkog naroda putem USAID-a.

Cilj ovog priručnika je da pruži široko znanje o temama interkulturnog učenja, komuniciranja i socijalnog preduzetništva. Priručnik spaja teoriju i praksu mirovnog obrazovanja putem neformalnih i formalnih načina.

Ove tri teme podeljene su u različita poglavlja i različite podteme. Svaka podtema ima:

- 1** Teorijski deo - pomaže daljem razumevanju predmeta;
- 2** Praktični deo - nudi dve radionice za svaku temu koje dalje podržavaju shvatanje i razmišljanje o suštini date teme, kao i praktične smernice za održavanje radionica.

Osim toga, neke od tema sadrže i treći deo – primere dobre primene na lokalnom nivou.

Ovaj deo prenosi informacije o najuspešnijim projektima na Kosovu koje su realizovali Community Building Mitrovica, Inicijativa mladih za ljudska prava - Kosovo i Nova društvena inicijativa.

Ovaj priručnik predstavlja zbirku najboljih praktičnih metoda prikupljenih iz različitih obrazovnih materijala, koji su prilagođeni kontekstu Kosova, kao i teorije istaknutih istraživača iz oblasti koje su o ovom Priručniku spomenute.

Takođe, Priručnik je posvećen prosvetnim radnicima, nastavnicima, aktivistima, omladinskim radnicima i svima onima koji su voljni da dalje rade na mirovnom obrazovanju i obrazovanju o ljudskim pravima. Priručnik ima za cilj da približi mirovno obrazovanje svim nivoima društva, da dodatno podrži kulturu mira i podstakne proces izgradnje mira i pomirenja u kosovskom kontekstu.

02

Interkulturalno učenje

2.1. Interculturalni dijalog

Interculturalni dijalog je jedno od suštinskih osnova savremenog sveta, ali istovremeno i jedan od najstarijih oruđa demokratije i mira. U svetu različitih nacionalnosti, etničkih grupa, kultura, vera, rasa, seksualnosti, tradicija, jezika i na kraju ličnosti, veoma je važno biti svestan ovih razlika i pronaći načine razumevanja, mirne komunikacije i dijaloga.

Definicija Saveta Evrope za interculturalni dijalog je: „Otvorena i poštovana razmena mišljenja između pojedinaca i/ili grupa različitog etničkog, kulturnog, verskog i jezičkog porekla i nasleđa na osnovu međusobnog razumevanja i poštovanja. Deluje na svim nivoima – unutar društava, između društava Evrope i između Evrope i šireg sveta”¹.

Interculturalni dijalog je usklađen sa interculturalnim obrazovanjem koje ima za cilj da unese razumevanje između različitih kultura i ljudi, istražujući njihove različitosti i sličnosti. Interculturalno učenje i dijalog su od značaja u borbi protiv različitih vrsta nasilja,

diskriminacije ili bilo koje vrste kršenja ljudskih prava. Dalje je važno naglasiti da u različitim kulturama, različiti simboli ili ponašanja imaju različita značenja. Stoga, treba da budemo svesni da nešto što je pozitivno prihvaćeno u našoj kulturi ili društvu može biti uvredljivo za druge kulture ili društva. Interculturalni dijalog nam omogućava da razumemo i poštujemo različitosti, ali i da tražimo sličnosti. Štaviše, Interculturalni dijalog nam otvara prostor da učimo, istražujemo i rastemo kao osobe. Daje nam priliku da pristupimo drugima otvorenog uma i sa radoznalošću, dve polazne tačke za upoznavanje ljudi koji su iz različitih kultura i etničkih grupa, i koji govore različite jezike. Ako im pristupimo sa znatiželjom i otvorenim umom i srcem – to bi moglo otvoriti potpuno novi svet za nas.

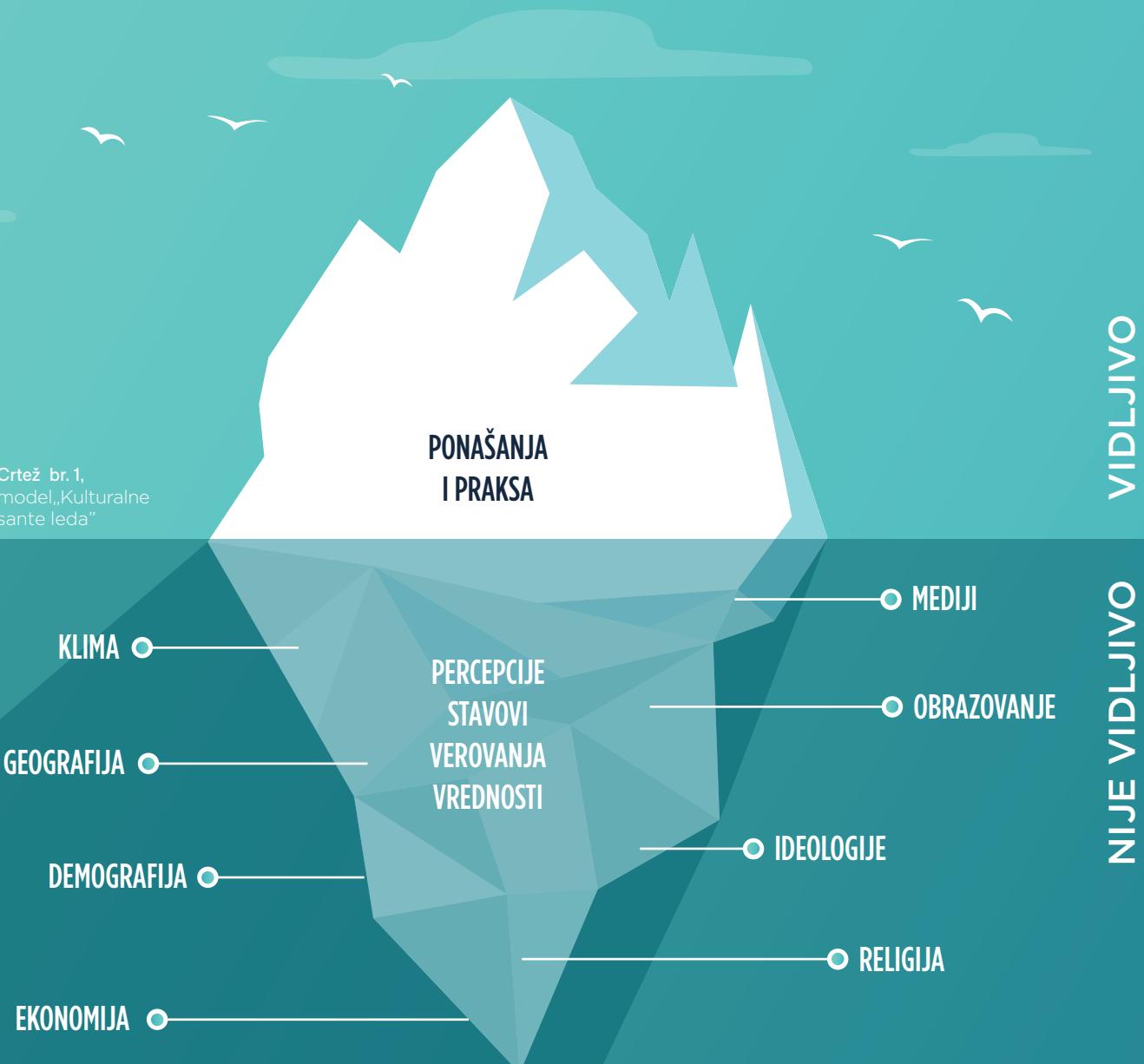
Kada razmišljamo o različitim kulturama, uvek je važno da razmišljamo o široj slici od one koju možemo da vidimo. Kako bi nam u ovome pomogao, Edvard T. Hall² je izradio „Model kulturalne sante leda”.

¹ „Bela knjiga o interkulturalnom dijalogu“, 2008, Pokrenuli ministri Spoljnih poslova Saveta Evrope na svom 118. Ministarskom zasedanju, Strazbur;

² Za više informacija, pročitajte Edward t. Hall, „Mimo Kulturu“, 1976.

KULTURALNA SANTA LEDA

Crtež br. 1,
model „Kulturalne sante leda“

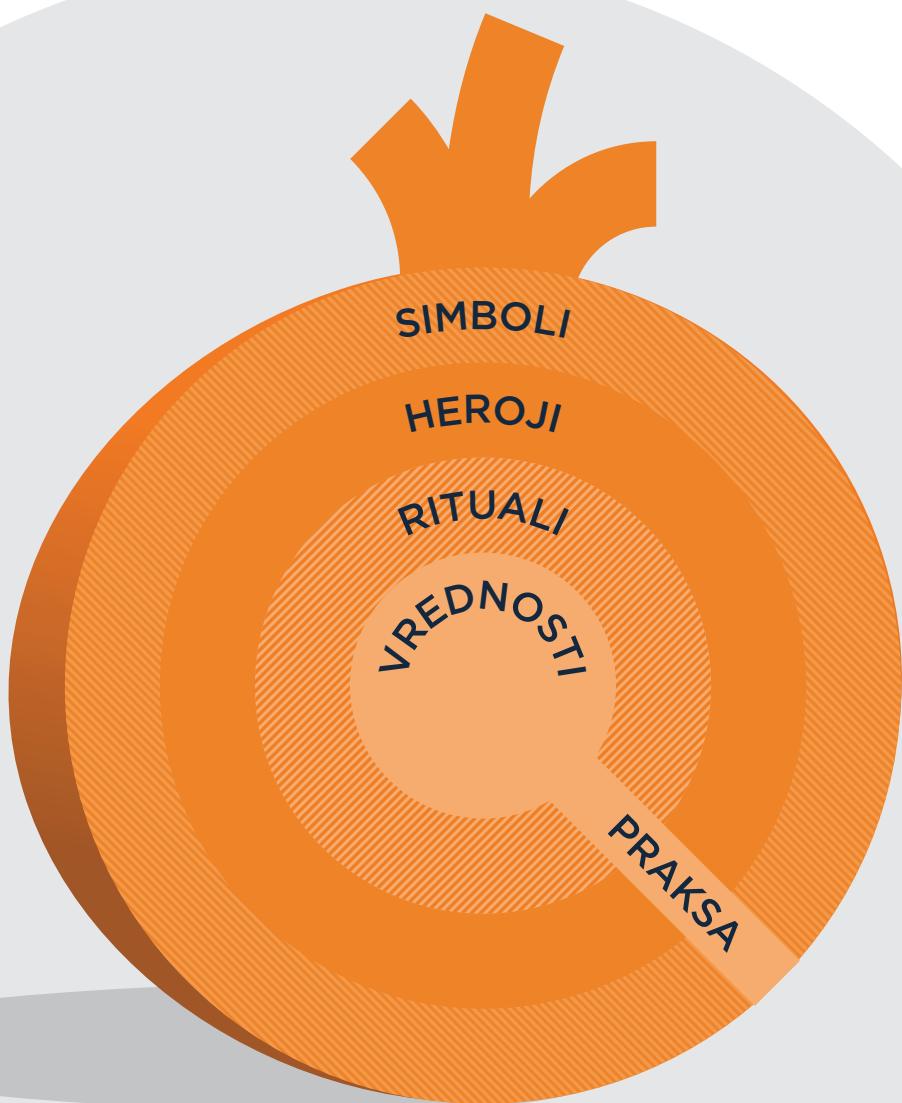
„Model kulturalne sante leda“ (crtež br. 1) koji nam pokazuje da u kulturi postoji mnogo više toga od onoga što možemo da vidimo, da postoji više stvari ispod površine - koje čine jednu kulturu. To znači da ne možemo suditi o jednoj kulturi na osnovu onoga što

vidimo, moramo da provedemo više vremena da upoznamo pojedince iz različitih kultura. Moramo istraživati percepciju, stavove, verovanja i vrednosti - da bismo bolje shvatili jednu kulturu.

Konačno, da bismo bolje razumeli jednu kulturu, ili kulture, možemo koristiti i „Kulturalni luk” (crtež br.2) koji je izradio Gert Hofsted. Luk je korisna metafora za objašnjenje da kulture imaju mnogo slojeva, isto kao i luk, i

da je kultura mnogo više od onoga što vidimo spolja. Kulturalni luk može da nam pomogne da razumemo kulturu kroz slojeve vrednosti, rituala, heroja i simbola.

IDEJE ZA RADIONICE

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

(Radionica prilagođena iz „Priručnika o interkulturnom dijalogu“ Service Civil International)

Linija razlika

Trajanje: Do 1 sat i 30 min

Grupa: Više od 10 osoba

Cilj: Shvatiti različitosti i pronaći sličnosti (takođe se mogu koristiti i za bolje međusobno upoznavanje).

Materijali: Papiri i olovke

Opis radionice:**FAZA 1**

Dajte učesnicima 2 papira i zamolite ih da na jednom od njih zapišu jednu stvar koja im je zajednička sa ostalima u grupi. Ovo ne bi trebalo da bude nešto očigledno poput „Ja sam ljudsko biće”, već nešto suptilnije poput „Volim da učim druge jezike”. Nakon toga, zamolite ih da na drugom papiru napišu nešto po čemu se razlikuju od ostalih u grupi. Ponovo, ne bi trebalo da bude nešto zaista očigledno poput „Ja sam riđokos/a”, već nešto manje vidljivo, kao što je „Ja sakupljam razglednice” ili „Nikad nisam putovao/la van svoje zemlje”. Ne moraju da napišu njihova imena na papiru. Kada

završe - moderator/ka treba da sakupi sve papire.

FAZA 2

Zamolite učesnike da stanu u red ispred moderatora/ke. Treba imati dovoljno prostora između moderatora/ke i učesnika. Na primer, ako ste u prostoriji za obuku ili učionici - učesnici treba da budu na jednoj strani prostorije, dok je moderator/ka na drugoj strani - okrenuti jedan prema drugom.

FAZA 3

Moderator/ka treba da pročita naglas sve rečenice pojedinačno. Zamolite učesnike da iskorače jedan korak napred ukoliko se mogu poistovetiti sa datom

rečenicom. Oni koji se ne mogu poistovetiti sa datom rečenicom ne treba da iskorače. Nakon nekoliko sekundi, učesnici treba da se vrate na liniju. Ovu vežbu treba raditi tiho, samo posmatrajući i bez komentara.

FAZA 4

Moderator/ka može uvek dodati rečenice (uključeno u dodatku).

FAZA 5

Nakon što pročitate sve rečenice, zamolite učesnike da sednu u krug kako bismo sumirali utiske.

INSTRUKCIJA:

Moderator/ka uvek može da doda pitanja u zavisnosti od toga kako aktivnost teče (na primer, nešto što je bilo zanimljivo ili iznenadujuće):

- Kako se osećate nakon ove aktivnosti?
- Imate li neke zaključke na osnovu ove aktivnosti?

- Da li vas je nešto iznenadilo?
- Šta vam se najviše dopalo?
- Koliko ovu aktivnost povezujete sa stvarnim svetom?
- Kako možemo biti svesniji različitosti i sličnosti u našim životima?

Završite naglašavanjem važnosti da um i srce trebaju da budu otvoreni, i da upoznajte ljude sa znatiželjom da saznote više - bez predrasuda. Raznolikost je ono što nas čini lepim.

DODATAK 1

REČENICE KOJE SE MOGU DODATI:

- 1 Volim moju porodicu;
- 2 Ja sa musliman/ka, pravoslavac/ka, katolik/inja, ateista;
- 3 Ja sam gej/lezbijka;
- 4 Posetio/la sam više od 10 zemalja;
- 5 Patio/la sam od oružanog konflikta na Kosovu;
- 6 Govorim više od 3 jezika;
- 7 Verujem u mir;
- 8 Volim pse;
- 9 Različiti smo, ali jednaki;
- 10 Verujem u rodnu ravnopravnost;
- 11 Imao/la bih partnera/ku druge nacionalnosti/etničke pripadnosti/veroispovesti;
- 12 Voleo/la bih da živim negde drugde;
- 13 Više volim zimu nego leto;
- 14 Voleo/la bih da naučim albanski/srpski;
- 15 Volim naučnu fantastiku.

RADIONICA BROJ

Radionica prilagođena iz „Priručnika o interkulturnom dijalogu“, Service Civil International

Kulturna sočiva

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.
Grupa: Više od 10
Cilj: Da istražuje različite kulture i slojeve kulture.

Priprema: Koncept „Kulturalne sante leda“ i „Kulturalnog luka“.

Materijali: Štampani materijali (brošure), santa leda na papiru ili na prezentaciji.

Opis radionice:

FAZA 1 Dajte svakom učesniku papir sa odštampanim brošurom i dajte im po 15 minuta da popune brošure (ovo je individualna vežba);

FAZA 2 Po završetku individualnog rada, podelite ih u grupe (5-6 ljudi po grupi, u zavisnosti od veličine grupe) i zamolite ih da podele svoje perspektive na ovu temu.(do 25 min);

FAZA 3 Nakon što su bili podeljeni u grupe, vratite ih nazad u grupu i pitajte ih šta kultura znači za njih ili koje elemente treba da ima? Nakon diskusije, pokažite im i objasnite modele sante leda i kulturalnog luka, i za šta se upotrebljavaju ti modeli;

FAZA 4 Nakon što ovo objasnite, zamolite ih da se vrate u svoje prethodne grupe i da pokušaju da stave svoja gledišta u zadate modele – stavite svaku karakteristiku

ili u model luka ili u model sante leda. Obavestite grupu da, nakon ovoga, svaka grupa treba da predstavi oba modela;

FAZA 5 Svaka grupa predstavlja svoje modele i ono što je prikupila. Pronalaženje sličnosti među grupom je dobrodošlo tokom izlaganja.

PITANJA:

1. Da li ste naučili nešto novo o drugim kulturama?
2. Da li je bilo lako pronaći slojeve ili pozicionirati karakteristike? Šta je bilo lako, šta je bilo teško?
3. Koliko vam je ova vežba pomogla da bolje shvatite kulture?
4. Koje su glavne pouke iz ove aktivnosti?

DODATAK

Vaša pozitivna percepција
o sopstvenoj kulturi
Maksimalno 3 stvari

Vaša negativna percepција
o sopstvenoj kulturi
Maksimalno 3 stvari

Pozitivan globalni stereotip o vašoj
kulturi percipiran od osoba van vaše
kulturalne grupe
Maksimalno 3 navoda

Negativan globalni stereotip o vašoj
kulturi percipiran od osoba van vaše
kulturalne grupe
Maksimalno 3 navoda

DOBRI PRIMERI PRIMENE NA LOKALNOM NIVOU

1. KOSOVSKI KOLEKTIV

Šta? - Kosovski kolektiv - Opšti cilj ovog NSI projekta bio je da doprinese procesu demokratizacije, i konstruktivnom međuetničkom dijalogu kroz preipitivanje zarobljenog stanja na Kosovu, kao i negovanje i promovisanje pozitivne saradnje među zajednicama i komunikacije o glavnim društvenim izazovima. Kolektivna grupa albanskih i srpskih stručnjaka za mlade, akademika i analitičara okupila se da preispita trenutno zarobljeno stanje i razbije šablon „etnički zasnovane politike” i vladajućih narativa u kosovskom društvu. Izveštaj je objavljen kao rezime diskusija koje je Kosovski kolektiv održao tokom svojih pet sastanaka 2021. godine. Diskusije Kosovskog kolektiva bile su strukturirane kao poluformalni sastanci Chatham House-a kako bi se omogućila otvorena diskusija o temama koje, kako trenutno izgleda, razdvajaju Srbe i Albance na Kosovu. Ono po čemu su diskusije Kosovskog kolektiva izuzetne je to što su se pozabavile pitanjima koja se smatraju osetljivim, kao na primer - tužba za genocid Kosova protiv Srbije. Vredi napomenuti da su svi ovi sastanci bili inspirisani, organizovani i vođeni u potpunosti lokalno i nijedan od sastanaka nije imao spoljne aktere, tj. „nekog iz EU” koji bi pomagli u stvaranju povoljnog okruženja za diskusiju. Ovaj projekat je bio savršen primer velike snage civilnog društva na Kosovu i potencijala da ima konstruktivniju ulogu u ukupnom procesu normalizacije odnosa.

Od koga? Nova društvena inicijativa

2. AKTIVNOST DIJALOGA MLADIH SA KOSOVA

Šta? - Aktivnost dijaloga mladih sa Kosova – glavni cilj ovog projekta je osnaživanje mladih ljudi da aktivno učestvuju u suočavanju s prošlošću i procesu pomirenja na Kosovu kroz podsticanje međuetničke komunikacije, interakcije i saradnje, kao i kroz osvrtanje ka zajedničkim interesima, izgradnju poverenja i promovisanju međusobnog razumevanja i pozitivnih stavova. Kroz svoje neformalne obrazovne aktivnosti, kao što je Program razmene mladih, ovaj projekat ispunjava svoju misiju angažovanja mladih ljudi iz albanske i srpske zajednice na Kosovu da doprinesu više u procesu suočavanja s prošlošću i da ih ohrabri da postanu budući zagovornici pomirenja. Tokom razmene, mladi uče i osnove video produkcije, fotografije, priovedanja i pozorišta. Svaka grupa ima profesionalnog mentora koji predvodi i pomaže učesnicima u njihovim projektima. Njihov zadatak je da iskoriste ove umetničke načine kao medije za međusobni dijalog i saradnju, kao i način da se zajednički suprotstave nacionalističkim narativima koji postoje u našim društвима i da istovremeno promovišu pomirenje. Po završetku razmene, učesnici imaju priliku da svoje projekte izlože široj javnosti.

Od koga? Sproveden od strane Inicijative mladih za ljudska prava KS i podržan od strane USAID.

2.2. MIR I IZGRADNJA MIRA

“Mir je više od odsustva rata“ je najvažnija lekcija u procesu definisanja mira iako postoje tendencije da se mir opiše jednostavno kao „odsustvo rata“. Prateći ovu definiciju, možemo biti precizniji i možemo reći da je mir odsustvo svake vrste nasilja. Mir nije samo jednostavna stvar koja se dešava u određenom trenutku, mir je prevashodno nenasilan proces koji smanjuje bilo koju vrstu nasilja. Štaviše, mir stvara uslove blagostanja na različitim nivoima: unutrašnjem (mir u nama samima), društvenom (mir sa drugima) i ekološkom (mir sa prirodom). Ovaj priručnik se više fokusira na mir sa drugima, uzimajući u obzir trenutnu situaciju na Kosovu i međuetničke odnose, kao i potrebu negovanja odnosa između ljudi koji su stradali od rata na Kosovu.

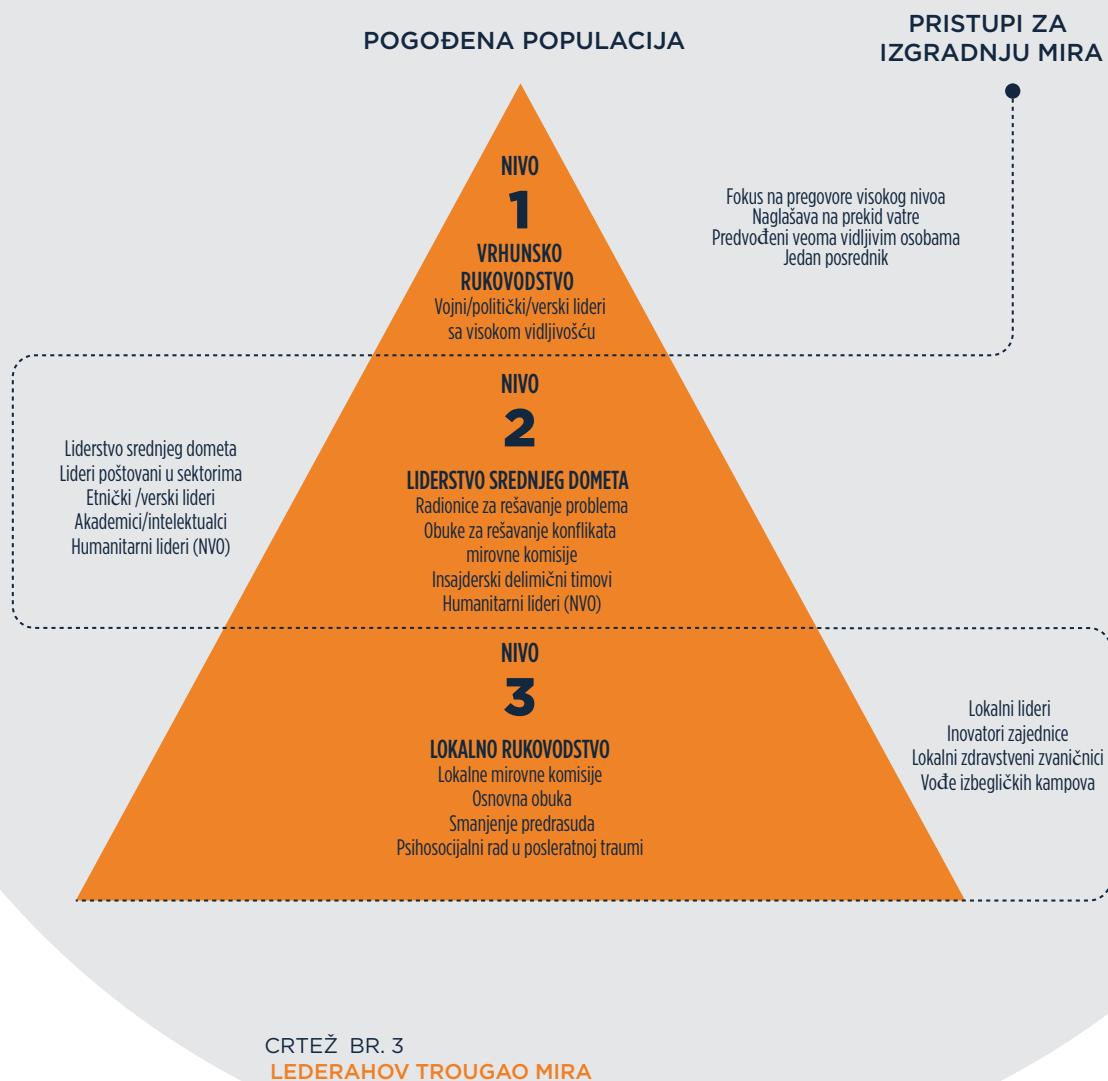
Johan Galtung³, poznat kao „O tac mirovnih studija“ u istraživanju mira, bio je jedan od pionira defiisanja mira. On razlikuje dve vrste mira - pozitivan i negativan mir. Prema njegovim rečima, negativan mir se može opisati kao definicija početka - jednostavno odsustvo rata ili odsustvo otvorenog oružanog konfliktta. Negativan mir se može posmatrati kao, na primer, prekid vatre. S druge strane, pozitivan mir znači smanjenje svih vrsta nasilja i postizanje mira mirnim i nenasilnim sredstvima. Pozitivni mir nastoji da dostigne sve slobode, ljudska prava i jednakost za sve ljude. S obzirom na lokalni kontekst, trenutnu situaciju na Kosovu možemo nazvati negativnim mirom, jer zajednice koje su ispaštale u ratu više ne proživljavaju otvoren oružani konflikt, ali i dalje

žive podeljeno i bez međusobnih odnosa. Pozitivan mir bi značio da sve zajednice koje su propatile u ratu žive i sarađuju u jednakosti uz uzajamno poštovanje ljudskih prava i sloboda.

Osim pozitivnog i negativnog mira, možemo razlikovati i različite aktere mira. Piramida za izgradnju mira, koju je izradio Džon Pol Lederah⁴, je alatka koji nam pomaže da bolje shvatimo ko su akteri mira i njihove uloge.

³ Za više informacija pročitajte Johan Galtung - „Mir mirnim putem“, 1996;

⁴ Za više informacija pročitajte „Izgradnja mira: Održivo Pomirenje u Podeljenim Društvima“, John Paul Lederach, 1998;

Prema njegovim rečima, postoje tri različita nivoa vođstva u izgradnji mira: odozgo prema naniže, srednji i osnovni nivo. Nivo odozgo-naniže (top-down) predstavlja političko vođstvo visokog nivoa; srednji nivo se odnosi za akademske i verske vođe; i bazni nivo je usredsređen na lokalne lidere, obuke i učešće mladih. Iako postoji potreba da sva tri nivoa mnogo rade kako bi se postigao mir, osnovni (bazni) nivo društva, kao što možemo primetiti na piramidi je najveći, stoga ima veliki uticaj u procesu izgradnje mira. Od velike je važnosti naglasiti ulogu koju mladi i građani imaju u

ovom procesu, jer oni mogu biti vođe mira i podsticati mirne promene u društвima. Ne postoji uvek potreba da budete na poziciji vođstva odozgo-naniže (top-down leadership position) da biste doneli pozitivne promene. Štaviše, ako pratimo ovu piramidu, lako možemo zaključiti da je jačina u rukama osnovnog nivoa društva.

IDEJE ZA RADIONICE

DORUČAK/RUČAK SA GRADITELJIMA MIRA

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Više od 10 (tokom grupnog rada biće pet radnih grupa, stoga se uverite da ima dovoljno učesnika za svaku grupu (najmanje 2)

Cilj: Da biste bili inspirisani da preduzmete akcije za mir, saznajte više o istaknutim graditeljima mira i imaćete veću motivaciju da budete aktivniji u ovoj oblasti.

Materijali: Papiri i olovke

Opis Radionice:

FAZA 1 Podelite učesnike u pet grupa. Za ovo možete koristiti neku animaciju - na primer ideju voćne salate. Voćna salata: zapišite na komade papirića 5 različitih vrsta voća (na primer: banana, jabuka, jagoda, šljiva, trešnja). Pomešajte ih i zamolite svakog učesnika da uzme jedan od papirića. Ako je grupa višejezična, sve plodove možete napisati i na tabli (flipchart-u) zajedno sa prevodima na sve jezike koji se koriste u prostoriji. Uverite se da postoji jedna stolica za svaku osobu u prostoriji, osim za Vas - Vi stojite. Pravila su: osoba u sredini (u ovom slučaju Vi) treba da navede jednu voćku, u tom

trenutku, svi ljudi koji imaju dotično voće napisano na papiriću trebali bi da promene mesto, uključujući i Vas. Zatim, osoba koja стоји treba da kaže sledeće voće. Osim voća postoji opcija da se kaže „voćna salata“ - što znači da svi treba da promene mesta. Ako je grupa višejezična, osoba u sredini treba da koristi jezik koji nije njen/njegov/njihov maternji. Igrajte nekoliko puta dok se svi ne pomere najmanje 2-3 puta. Podelite grupu na po pet osoba prema vrsti voća.

FAZA 2 Svaka grupa dobija slučaj o jednom od graditelja mira (Alis Pol, Mahatma Gandhi, Martin Luter King,

Malala Jusufzai, Nelson Mendela). Slučajevi su u prilogu.

FAZA 3 Zamolite ih da analiziraju slučaj i izrade poster o ovom graditelju mira odgovarajući na sledeća pitanja:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavao/la?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je trebalo/la da reši?
3. Koristeći koje pristupe/metode je pokušao/la da reši konflikt?
4. Koju je najvažniju aktivnost za izgradnju mira preduzela ova osoba?

FAZA 4

Obavestite ih da bi trebalo da postoji jedna osoba koja će delovati kao graditelj mira kojeg su dobili, koja će predstavljati ovu osobu tokom TV emisije „Doručak/ručak sa graditeljima mira“. Dajte im 30 minuta da se pripreme za svoje uloge i da analiziraju slučajeve.

FAZA 5

Pozovite ih u TV emisiju „Doručak/ručak sa graditeljima mira“. Prostoriju treba urediti tako da učesnici koji predstavljaju graditelje mira sede ispred ostalih učesnika, tako da ih svi vide. TV voditelj (uz njih su i moderator/ka.) Neka TV emisija počne!

Moguća pitanja za TV emisiju:

- Molim Vas da se predstavite. Kako se zovete? Odakle ste?
- Koje je Vaše obrazovanje?

- Zbog čega želite da budete uključeni u rešavanje konflikta u Vašoj zajednici?
- Koje ste akcije preduzeli za mir u vašim zajednicama?
- Koje su bile najvažnije radnje koje ste preduzeli?

- Koliko su ta delovanja bila efikasna?
- Da li mislite da kada bivoi ljudi koristili različite pristupe (npr. nasilne radnje) da bi problem bio efikasnije rešen?
- Koje biste od navedenih akcija/pristupa iskoristili u svojoj zajednici za promociju mira?
- Da li treba da budete slavni kao ove osobe da biste doneli promene?

FAZA 6

Razmatranje

- Kako vam se dopala ova aktivnost?
- Da li ste bili iznenadjeni nekom informacijom? Šta ste smatrali najšokantnijim ili najupečatljivijim?
- Možete li se poistovetiti sa nekima od predstavljenih graditelja mira? Ukoliko je odgovor da, s kim i zašto?
- Kako biste se ponašali da ste se nalazili u istom položaju kao ova osoba?
- Koja delovanja za mir su preduzele ove osobe?

Završite sa isticanjem da niko od nas ne treba biti toliko poznat kao osobe koje su predstavljene u emisiji. Možemo ih koristiti kao uzore za donošenje promena u našu lokalnu stvarnost. Možemo učiti od njih, biti inspirisani njima i početi polako. Svako delovanje, svaki korak za mir se računa.

DODATAK: SLUČAJ BR. 1: ALIS POL

Zagovornica ženskih prava, **Alis Pol** posvetila je svoje životno delo pravima žena i bila je ključna osoba u nastojanju da se doneše 19. Amandman.

Predvodnica borbe za prava žena, tokom sedamdeset godina, Alis Pol se zalagala za kampanju nenasilne građanske neposlušnosti koja je uključivala mnogobrojne marševe u Vašingtonu, usredsređujući se na Belu kuću i štrajkove glađu u zatvoru. Njena taktika je rezultirala usvajanjem Devetnaestog amandmana u Ustav SAD-a 1920. godine, koji je ženama dao pravo glasa. Ubrzo nakon toga, skrenula je pažnju na promovisanje amandmana za jednaka prava, kako bi zaštitila žene od diskriminacije. Pedeset godina je predvodila Nacionalnu žensku partiju.

Rođena u Murtovnu, Nju Džerzi 1885. godine, Pol je bila potomstvo Vilijama Pena, kvekerskog osnivača Pensilvanije. Osnova njenog aktivizma bila je kvekerska tradicija javne službe i promocija rodne ravnopravnosti. Bila je visoko obrazovana, diplomirala je biologiju, magistrirala sociologiju, dok-

torirala ekonomiju i diplomirala na nekoliko smerova prava. Dok je studirala i radila u Engleskoj, Pol je upoznala pobornice prava žena i njihovu militantnu taktiku. Hapšena je sedam puta i tri puta zatvarana, učestovala je u nekoliko štrajkova glađu. Vrativši se u SAD 1910. godine, fizički oslabljena, ali odlučna, udružila se sa londonskom kveginicom Lusi Berns i zajedno su počele da predvode izborni pravo pod okriljem Nacionalne asocijacije za pravo glasa žena (NAWSA).

1913. godine grupa je organizovala najveću paradu do tada u Vašingtonu, koja se poklapala sa inauguracijom predsednika Vudroa Vilsona. Osam hiljada je marširalo, a pola miliona je posmatralo paradu, ali mnogi posmatrači su uz nemiravali učesnike. Kasnije je Pol koristila pasivnost policije u zaštiti učesnika marša, da bi stekla simpatije javnosti. Paul i Burns su se odvojile od NAWSA 1914. godine kada je organizacija odbila da podrži zalaganje za ustavne amandmane i osnovala je sопствenu radikalniju stranku (koja je postala Nacionalna ženska partija) da se zalaže za slobodu žena. 1917. godine postale su prve demonstrantkinje koje su protestovale ispred Bele kuće i tamo provele 18 meseci, prikazujući transparente sa molbom, „Gospodine Predsedniče, koliko dugo žene moraju da čekaju na slobodu”.

Pol je uhapšena u oktobru 1917. godine i provela je sedam meseci u zatvoru, organizovala je štrajkove glađu, pretrpela je teške batine zajedno sa ostalima. Prisilno

je hranjena živim jajima kroz sondu i slata je u samnicu, kao i na psihijatrijsko odjeljenje. Izveštavanje štampe dovelo je do negodovanja javnosti i njenog konačnog puštanja na slobodu. Javno mnjenje se ubrzo okrenulo u korist pokreta i uz podršku predsednika Vilsona, Kongres je ratifikovao Devetnaesti amandman Ustava SAD-a 26. avgusta, 1920. godine.

Alis je napisala prvi Amandman o jednakim pravima i 1923. godine je predstavljen u Kongresu. Trebalo je da zabrani diskriminaciju na osnovu pola. Prvobitni amandman je glasio:

„Sjedinjene Američke Države ili bilo koja savezna država neće uskratiti ili umanjiti jednakost u zakonskim pravima na osnovu pola.“

Amandman o jednakim pravima

CITATI ALIS POL:

„Nikada neće biti novog svetskog poretku dok žene ne budu deo njega.“
 „Nikada nisam sumnjala da su jednaka prava pravi smer. Većina reformi, većina problema je komplikovana. Ali za mene nema ništa komplikovano u jednostavnoj jednakosti.“
 „Palo mi je na pamet da jednostavno ne vidim kako bih mogla da nastavim da jedem meso. Izgledalo je tako... kanibalistički za mene. I tako, od tada - ja sam vegetarijanka.“
 „Dela, a ne reči.“

Član 1. Sjedinjene Države ili bilo koja savezna država neće uskratiti ili umanjiti jednakost u zakonskim pravima na osnovu pola.

Član 2. Kongres će imati moć da sprovođi, preko odgovarajućih zakonskih akata, odredbe ovog člana.

Član 3. Ovaj amandman će stupiti na snagu dve godine nakon ratifikacije.

Međutim, Amandman nikada nije usvojen. Još uvek nemamo Amandman o jednakim pravima, ali je uveden na svaku sednicu Kongresa od 1923. godine. Alis Pol je nastavila da radi za pravnu jednakost žena do svoje smrti 9. jula, 1977. godine.

Danas, vreme kada žene nisu mogle da glasaju kao da nikada nije ni postojalo, a sve to zahvaljujući Alis Pol i njenim prijateljima/cama.

Nakon ratifikacije, Pol je radila na tome da se usvoji Amandman o jednakim pravima. Njena nastojanja da uvede izjavu o ženskim pravima u preambuli Ujedinjenih nacija, dovela su do toga da su mnoge nacije širom sveta usvojile izjavu jednakih prava koji SAD nikada nisu prihvatile.

Pitanja za diskusiju:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavala?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je morala da reši?
3. Koristeći se kojim pristupima/metodama je pokušala da reši konflikt?
3. Koje su glavne mirovne akcije koje je preduzela?

SLUČAJ BR. 2: MARTIN LUTER KING JR.

Za manje od 13 godina pod vođstvom **Dr Martina Luter Kinga**, Moderni američki pokret za građanska prava, od decembra 1955. do 4. aprila 1968., afroamerička zajednica je postigla veći napredak ka rasnoj jednakosti u Americi za razliku od prethodnih 350 godina.

Dr King se naširoko smatra glavnim američkim zagovornikom nenasilja i jednim od najvećih nenasilnih vođa u svetskoj istoriji. 1955. godine regrutovan je da služi kao portparol Montgomerijevog bojkota autobusa, to je bila kampanja afroameričkog stanovništva grada Montgomerija iz Alabame da primora na integraciju gradskih autobuskih linija. Nakon 381 dana skoro sveobukvatnog učešća građana afro-američke zajednice, od kojih su mnogi morali da svakodnevno pešače kilometrima do posla, Vrhovni sud SAD presudio je da je rasna segregacija u transportu neustavna. 1957. godine, dr King je izabran za predsednika Konferencije južnih hrišćanskih lidera (SCLC), organizacije osmišljene da obezbedi novo vođstvo za sada već rastući pokret za građanska prava. Dr King će

služiti kao šef SCLC-a do njegovog ubistva 1968. godine, tokom tog perioda postaće najvažniji društveni lider modernog američkog pokreta za građanska prava.

1963. godine predvodio je koaliciju brojnih grupa za građanska prava u nenasilnoj kampanji usmerenoj na grad Birmingem u Alabami koji je u to vreme opisan kao „najviše podeljen (segregativan) grad u Americi“. Početna brutalnost gradske policije, koja je najslikovitije ilustrovana televizijskim snimcima afroameričke omladine koju su napali psima i vodenim topovima, dovela je do nacionalnog gneva što je dovelo do pokretanja do tada neviđenog zakona o građanskim pravima. Tokom ove kampanje dr King je sastavio „Pismo iz zatvora u Birmingemu“ (“Letter from a Birmingham Jail”), manifest filozofije i taktike dr Kinga, koji je danas obavezno štivo u mnogim univerzitetima širom sveta.

Kasnije, 1963. godine, dr King je bio jedan od pokretačkih snaga Marša za posao i slobodu, poznatijeg kao „Marš na Vašington“, koji je doveo više od četvrt miliona ljudi u vašingtonski park Nešnal mol (National Mall). Na ovom maršu dr King je održao svoj čuveni govor „Imam san“ koji je učvrstio njegov status vođe društvenih promena, i koji je pomogao da se nacija podstakne da deluje u skladu sa građanskim pravima. Dr King je kasnije proglašen za „Čoveka godine“ časopisa Time.

1964. godine, sa 35 godina, Martin Luter King postao je najmlađa osoba koja je dobila Nobelovu nagradu za mir. Mnogi

smatraju da je njegov pozdravni govor u Oslu jedno od najsnažnijih zapažanja ikada izrečenih na događaju, a vrhunac je u jednom trenutku često citiranom frazom

**Verujem da će
nenaoružana istina i
bezušlovna ljubav
imati poslednju reč u stvar-
nosti. Zato je pravo, koje je
privremeno poraženo, i
dalje jače od trijumfa zla.”**

Takođe 1964. godine, delimično zbog Marša na Vašington, Kongres je usvojio značajni Zakon o građanskim pravima, koji je u suštini uklonio legalizovanu rasnu segregaciju u Sjedinjenim Državama. Zakon je učinio nezakonitom diskriminaciju Afroamerikanaca i ostalih manjina u zapošljavanju, javnom smeštaju, obrazovanju ili prevozu, oblastima koje su u to vreme još uvek bile veoma odvojene na mnogim mestima.

Nakon toga, 1965. godine, Kongres je usvojio Zakon o glasačkim pravima, koji je bio podjednako važan skup zakona koji je eliminisao preostale prepreke prava glasa za Afroamerikance - koji su u nekim područjima bili gotovo potpuno lišeni prava

glasa. Ovaj zakon je proizašao direktno kao rezultat uspeha „Marša od grada Selme do Montgomerija za glasačka prava”, koji je vodio dr King.

Između 1965. i 1968. godine dr King je usredsredio svoj fokus ka ekonomskoj pravdi, što je istakao predvodeći nekoliko kampanja u Čikagu, u državi Illinois, kao i ka međunarodnom miru - za koji se zalagao snažno govoreći protiv rata u Vijetnamu. Njegov rad tokom ovih godina kulminirao je „Kampanjom siromašnih ljudi”- koja je predstavljala široki napor da se okupi multirasna koalicija osiromašenih Amerikanaca koji bi se zalagali za ekonomске promene.

4. aprila 1968. godine dr King je ubijen u motelu Lorejn u Memfisu (država Tenesi). Telo dr Kinga vraćeno je u njegov rodni grad Atlantu (država Džordžija), gde su njegovoj sahrani prisustvovali visoki lideri svih rasa i političkih opredeljenja.

CITATI MARTINA LUTERA KINGA:

„Najupornije i najhitnije pitanje u životu je: Šta radiš za druge?”

„Ljudski napredak nije niti automatski niti neizbežan... Svaki korak ka cilju pravde zahteva žrtvovanje, patnju i borbu, neumorne napore i strastvenu brigu posvećenih pojedinaca ka tom cilju.”

„Ljubav je jedina sila koja može pretvoriti neprijatelja u prijatelja.”

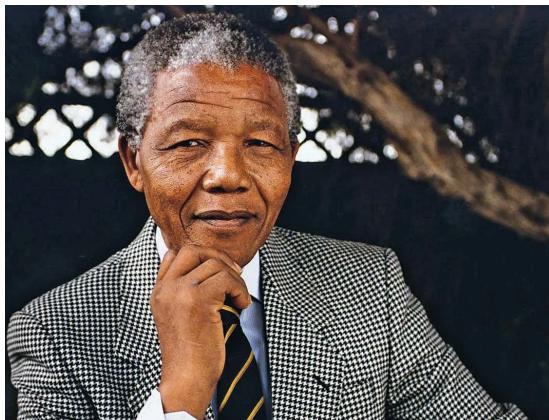
„Moj san je da moje četvoro dece jednog dana žive u zemlji gde će ljudi o njima suditi, ne na osnovu boje kože, već na osnovu njihovog karaktera.”

Pitanja za diskusiju:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavao?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je morao da reši?
3. Koristeći se kojim načinima/metodama je pokušao da reši konflikt?
4. Koje su glavne mirovne akcije koje je preduzeo?

SLUČAJ BROJ 3: NELSON MENDELA

Nelson Mandela je postao prvi crni predsednik Južne Afrike od 1994. do 1999. godine. Kao simbol globalnog mirotvorstva, dobio je Nobelovu nagradu za mir 1993. godine.

Nelson Mandela je rođen u Transkeju u Južnoj Africi 18. jula 1918. god. Bio je sin lokalnog plemenskog vođe plemena Tembu. Još od svoje mladosti Nelson je učestvovao u aktivnostima i ceremonijama inicijacije svog lokalnog plemena. Međutim, za razliku od svog oca, Nelson Mandela je završio školanje, studirao je u Univerzitetskom koledu Fort Hare i Univerzitetu Vitwatersrand. Nelson je bio dobar student i diplomirao je pravo 1942. godine.

Tokom studiranja, Nelson Mandela je postajao sve više svestan rasne nejednakosti i nepravde sa kojima se suočavaju nebelci. 1943. godine odlučio je da se pridruži Afričkom nacionalnom kongresu (ANC) i aktivno učestvuje u borbi protiv aparhejda.

Kao jedan od retkih stručnih advokata, Nelson Mandela je bio veoma tražen; takođe ga je njegova posvećenost tom cilju unapredila u redovima ANC-a. 1956. godine Nelson

Mandela i nekoliko ostalih članova ANC-a su uhapšeni i optuženi za izdaju. Nakon dugog i dugotrajnog sudskog postupka, optuženi su konačno oslobođeni 1961. godine. Međutim, pošto je ANC tada zabranjen, Nelson Mandela je predložio aktivan oružani otpor protiv režima aparhejda. Ovo je dovelo do osnivanja pokreta „Umhonto ve sizve” koji je delovao kao gerilski pokret otpora. Članovi ovog pokreta imali su obuku u drugim afričkim zemljama, pokret „Umhonto ve sizve” je učestvovao u aktivnoj sabotaži. 1963. godine i Mandela je ponovo uhapšen i suđeno mu je za izdaju. Ovog puta država je uspela da osudi Mandelu za zaveru o rušenju vlade. Međutim, slučaj je dobio značajnu međunarodnu pažnju i režim aparhejda u Južnoj Africi dospeo je pod očiglednu pažnju međunarodne zajednice. Na kraju suđenja, Nelson Mandela je održao dug govor u kojem je mogao da potvrди svoju privrženost idealima demokratije.

Mandelina smrtna kazna je preinačena u doživotni zatvor i od 1964. do 1981. god. bio je u zatvoru na ostrvu Roben, blizu Kejptauna. U zatvoru su uslovi bili teški. Međutim, Mandela je bio sa mnogim drugim političkim zatvorenicima i postojala je jaka prijateljska privrženost koja je pomogla da teški zatvorski uslovi budu podnošljiviji. Takođe, u zatvoru je Nelson Mandela bio veoma disciplinovan; svaki dan bi se trudio da uči i učestvuje u vežbama. Kasnije je rekao da su ove godine zatvora bile period velikog učenja, bez obzira na bol. Mandela je takođe stvorio prijateljstva sa nekim od

čuvara. Mandela će kasnije reći da je osećao da se bori protiv sistema aparthejda, a ne pojedinačnih belaca. U zatvoru je Mandela postao svestan strasti koju Afrikaneri (sveobuhvatni naziv za stanovnike Južnoafričke Republike) imaju prema ragbiju, i on lično je imao tu strast.

Tokom odsluženja zatvorske kazne, Mandela je postao sve poznatiji širom sveta. Mandela je postao najpoznatiji crni vođa i opozicija režimu aparthejda. Mandela nije znao da je njegova doživotna kazna dovela do pritiska širom sveta za njegovo oslobađanje. Mnoge zemlje su uvele sankcije protiv aparthejda u Južnoj Africi. Zbog međunarodnog pritiska, od sredine 80-ih godina, režim aparthejda je sve više počeo da pregovara sa ANC-om, posebno sa Nelsonom Mandelom. U mnogim prilikama, Mandeli je ponuđena uslovna sloboda. Međutim, on je uvek odbijao da svoju slobodu stavi iznad političkih idea ANC-a.

Oslobađanje i nova nacija duge

Konačno, Nelson Mandela je pušten na slobodu 11. februara, 1990. god. Taj dan je bio veliki događaj za Južnu Afriku i svet. Njegovo oslobađanje simbolizuje predstojeći kraj aparthejda. Nakon njegovog puštanja na slobodu, usledili su dugotrajni pregovori (često isprepleteni plemenskim nasiljem) i aprila 1994. u Južnoj Africi su održani prvi potpuni i fer izbori. ANC je dobio 65% glasova i Nelson Mandela je postao prvi predsednik nove Južne Afrike.

Kao predsednik, Mandela je nastojao je da zaleći rascepe prošlosti. Uprkos maltretiranju, bio je velikodušan u ophođenju sa svojim bivšim tlačiteljima. Njegov stav praštanja i tolerancije stekao je poštovanje čitave južnoafričke nacije i znatno olakšao tranziciju ka potpunoj demokratiji.

CITATI MANDELE

„Najviše mrzim rasnu diskriminaciju i sve njene oblike. Borio sam se sa svim tim oblicima diskriminacije tokom svog života; i borim se protiv njih i sada, i činiču to do kraja mojih dana.“
„Ako postoje snovi o prelepoj Južnoj Africi, postoje i putevi koji vode do ostvarenja tih snova. Dva od ovih mnogih puteva mogla bi se nazvati Dobrota i Praštanje.“

„Tokom svog života posvetio sam se ovoj borbi afričkog naroda. Borio sam se protiv dominacije belaca i borio sam se protiv dominacije crnaca. Negovao sam ideal demokratskog i slobodnog društva u kome svi ljudi žive zajedno u harmoniji i jednakim mogućnostima. To je ideal za koji se nadam da će živeti i da će ga postići. Ali, ako treba, to je ideal za koji sam spremjan i da umrem.“

„Verujemo da Južna Afrika pripada svim ljudima koji u njoj žive, a ne jednoj grupi, crnoj ili beloj. Nismo želeli međurasni rat i trudili smo se da ga izbegnemo do poslednjeg trenutka.“

„Naučio sam da hrabrost nije odsustvo straha, to je trijumf nad njim. Hrabar čovek nije neko ko ne oseća strah, već neko ko ga pobedi.“

Pitanja za diskusiju:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavao?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je morao da reši?
 1. Na koje načine je pokušavao da reši konflikt?
 3. Koje su glavne mirovne akcije koje je preduzeo?

SLUČAJ BR. 4: MALALA JUSUFZAI

Malala Jusufzai, (rođena 12. jula, 1997. godine, u Mingori, dolina Svat, u Pakistanu) je pakistanska aktivistkinja koja je, dok je bila tinejdžerka, javno govorila protiv zabrane obrazovanja devojčica koju je nametnuto Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP: ponekad se sreće naziv - pakistanski talibani). Privukla je globalnu pažnju kada je preživela atentat, kada je imala 15 godina. Jusufzaj i Kajlaš Satjarti su 2014. zajedno dobili Nobelove nagrade za mir kao priznanje za njihove napore u zaštiti prava dece.

Ćerka društvenog aktiviste i pedagoga, Jusufzai je bila odlična učenica. Njen otac, koji je osnovao i upravljao školom koju je ona poхађala, Khushal srednja škola i koleџ za devojke u gradu Mingora - ohrabrio ju je da ide njegovim putem. Godine 2007. dolinu Svat, nekada destinaciju za odmor, napao je TTP. Predvođen od strane Maulana Fazlulaha, TTP je počeo da nameće stroge islamske zakone, uništavajući ili zatvarajući škole za devojčice, zabranjujući ženama bilo kakvu aktivnu ulogu u društvu i izvodeći samoubilačke napade. Jusufzai i njeni roditelji su iz regiona zbog

straha za njihovu bezbednost, ali su se vratile kada su tenzije i nasilje popustile.

1. septembra 2008, kada je Jusufzai imala 11 godina, njen otac ju je odveo u lokalni novinarski klub u Pešavaru u znak protesta zbog zatvaranja škole, a ona je održala svoj prvi govor - „Kako se usuđuju talibani da mi oduzmu osnovno pravo na obrazovanje?“. Njen govor je objavljen širom Pakistana. Krajem 2008. godine, TTP je objavio da će sve ženske škole u Svatu biti zatvorene, 15. januara 2009. godine Britanska radio-difuzna korporacija (BBC) se obratila Malailinom ocu u potrazi za nekim ko bi mogao da piše blog za njih o tome kako je to bilo da žive pod vladavinom TTP-a. Koristeći ime Gul Makai, Jousafzai je počela da piše redovne zapise za BBC Urdu o svom svakodnevnom životu. Počevši od januara do početka marta te godine, napisala je 35 zapisa koji su takođe prevedeni na engleski jezik. U međuvremenu, TTP je zatvorio sve ženske škole u Svatu i uništio više od 100 škola.

Februara 2009. godine Jusufzai se prvi put pojavila na televiziji kada ju je intervjuisao pakistanski novinar i voditelj Hamid Mir u emisiji o aktuelnim događajima u Pakistanu ***Capital Talk (Glavni razgovor)***. Krajem februara, TTP je kao odgovor na sve veću reakciju širom Pakistana pristao je na prekid vatre, ukinuo ograničenje protiv devojčica i dozvolio im je da pohađaju školu pod uslovom da nose burke. Međutim, nasilje se ponovilo samo nekoliko meseci kasnije, u maju mesecu, i porodica Jusa-

fzai je bila primorana da potraži utočište van Svata sve dok pakistanska vojska nije uspela da istisne TTP. Početkom 2009. Adam Elik, izveštač Njujork Tajmsa radio je sa Malalom na snimanju dokumentarnog filma Class Dismissed (Razred raspusten) u trajanju od 13 minuta o zatvaranju škole. Elik je sa njom snimio i drugi dokumentarni film pod nazivom „Odiseja učenice“. Njujork Tajms je 2009. godine okačio oba filma na svoju web stranicu. Tog leta Malala se sastala sa Ričardom Holbrukom - specijalnim izaslanikom SAD-a za Avganistan i Pakistan i zamolila ga da joj pomogne u njenim naporima da zaštitи obrazovanje devojčica u Pakistanu.

Mislim da je od vitalnog značaja shvatiti da niste sami, da ste zajedno sa milionima svojih sestara širom sveta.”

Sa njenim konstantnim televizijskim nastupima i izveštavanjem u lokalnim i međunarodnim medijima postalo je очигledno da je ona mlada blogerka BBC-ja do decembra 2009. Kada je njen identitet postao poznat, počela je da dobija veliko priznanje za svoj aktivizam. U oktobru 2011. godine nominovana je od Dezmonda Tutua - aktivista za ljudska prava za Međunarodnu dečiju nagradu za mir. U decembru te godine dodeljena joj je prva Pakistanska nacionalna nagrada za mir za mlade (kasnije preimenovana u Nacionalnu nagradu za mir Malala).

Jusafzai je 9. oktobra 2012. godine upucana u glavu od strane naoružanog pripadnika TTP-a dok se vraćala kući iz škole. Fazlullah i TTP preuzeli su odgovornost za ovaj atentat. Ona je preživela napad i prebačena je iz Pešavara u Birmingem, u

Englesku na operaciju. Incident je izazvao proteste i konačno njen cilj je prihvaćen širom sveta, uključujući i specijalnog izaslanika UN-a za globalno obrazovanje, Gordona Brauna, koji je predstavio peticiju kojom poziva svu decu širom sveta da se vrate u škole do 2015. godine. Ova peticija dovela je do ratifikacije prvog pakistanskog zakona o pravu na obrazovanje. U decembru 2012. godine pakistanski predsednik Asif Ali Zardari najavio je pokretanje obrazovnog fonda u vrednosti od 10 miliona dolara u čast Jusafzaijeve. Otprilike u isto vreme, Malala fond je osnovao Globalno partnerstvo Vital Voices (glasovi života) za podršku obrazovanju za sve devojke širom sveta.

Jusafzaijeva se oporavila boraveći sa porodicom u Birmingemu, gde se vratila studijama i aktivizmu. Prvi put otkako je na nju pucano, pojavila se u javnosti 12. jula 2013. godine, na svoj 16. rođendan i obratila se auditorijumu od 500 ljudi u Ujedinjenim nacijama u Nju Jorku. Među njenim brojnim nagradama, Jusafzai je 2013. godine osvojila nagradu Ujedinjenih nacija za ljudska prava, koja se dodeljuje svakih pet godina. Proglašena je za jednu od najuticajnijih osoba časopisa Tajms 2013. godine i pojavila se na jednoj od sedam naslovnih strana koje su štampane za to izdanje. Sa Kristinom Lamb (strana dopisnika Sunday times-a) Jusufzai je koautor memoara: „Ja sam Malala: **Devojka koja se zalagala za obrazovanje i koju su talibani pokušali da ubiju” (2013).** Napravila je i slikovnicu „Malalina magična olovka“ (2017) koja je zasnovana na njenom detinjstvu. 2014. godine postala je najmlađa osoba koja je dobila Medalju slobode koju dodeljuje Nacionalni ustavni centar u Filadelfiji javnim ličnostima koje se bore za slobodu ljudi širom sveta. Nominovana je za Nobelovu nagradu za mir 2013. godine, ali dobitnica nagrade postaje sledeće godine, Jusafzai je 2014.

godine osvojila nagradu postavši najmlađa dobitnica Nobelove nagrade.

Nakon što je dobila Nobelovu nagradu, Jusafzai je nastavila da pohađa školu u Engleskoj, diplomirala je na Univerzitetu u Oksfordu 2020. godine - dok je uporedno koristila svoj poboljšani javni profil da skrene pažnju na pitanja ljudskih prava ši-

rom sveta. U julu 2015. godine, uz podršku Malala fonda, otvorila je školu za devojčice u Libanu za izbeglice iz građanskog rata u Siriji. Razgovarala je o svom radu sa izbeglicama, kao i o sopstvenom raseljenju u dokumentarcu *We Are Displaced* (Mi smo raseljeni) (2019).

NEKI CITATI MALALE:

„Mi shvatamo važnost našeg glasa tek kada smo učutkani.“

„Jedno dete, jedan učitelj, jedna knjiga, jedna olovka mogu promeniti svet.“

„Mislim da je od vitalnog značaja shvatiti da niste sami, da ste zajedno sa milionima svojih sestara širom sveta.“

„Kada ceo svet utihne, čak i jedan glas postaje snažan.“

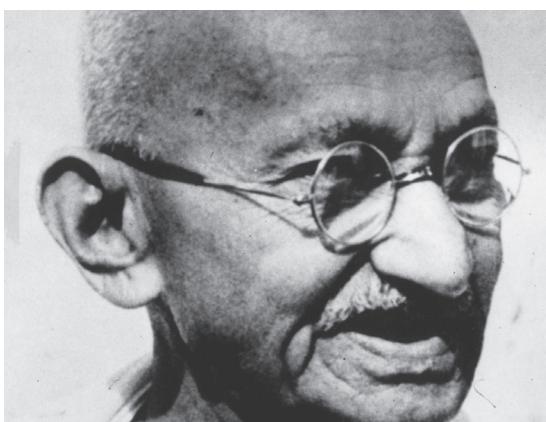
„Obrazovanje je obrazovanje. Mi trebamo da učimo sve i nakon toga da izaberemo kojim putem želimo da idemo. Obrazovanje nije ni istočno ni zapadno, ono je ljudsko.“

Pitanja za diskusiju:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavala?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je morala da reši?
3. Na koje načine je pokušala da reši konflikt?
4. Koje su glavne mirovne akcije koje je preduzela?

SLUČAJ BR. 5: MOHANDAS KARAMHAND 'MAHATMA' GANDHI

Rođen 1869. godine od hinduističkih roditelja koji su živeli u Gudžaratu, kada je Indija još uvek bila nasilno držana kao deo Britanske imperije. Gandi je vodio borbu za nezavisnost, nikada ne odstupajući od svog čvrstog verovanja u nenasilne proteste i versku toleranciju uprkos tome što je bio hapšen i zatvaran nekoliko puta. Kada su Indijci nasilno delovali jedni protiv drugih ili protiv vladajućeg britanskog Radže, postio je sve dok nasilje nije prestalo. Predvodio je marš od 241 milja preko Indije (Marš soli) u znak protesta protiv britanskog monopola na proizvodnju soli. On je proveo ukupno 2338 dana u zatvoru tokom njegovog života, revnosno posvećen miru.

Gandi je oputovao u Južnu Afriku početkom 1893. godine da se bavi advokaturom pod jednogodišnjim ugovorom. Preselivši se u Natalu, bio je podvrgnut rasizmu i južnoafričkim zakonima koji su ograničavali prava indijskih radnika. Gandi se kasnije prisetio jednog takvog incidenta u kojem je izbačen iz kupea prve klase i voza kao svog „trenutka istine“. Od tada Gandi je odlučio da se bori protiv nepravde i brani svoja prava kao Indijac i čovek.

Kada je Gandijev prvobitni ugovor istekao, on je spontano odlučio da ostane u Južnoj Africi i pokrene kampanju protiv zakona koji je Indijce lišavao prava glasa. Sastavljao je peticije, dogovarao sastanke sa političarima i slao pisma novinama. Osnovao je Natal indijski kongres (prvu stalnu političku organizaciju koja je nastojala da održi i zaštiti prava Indijaca Južnoj Africi) i skrenuo je međunarodnu pažnju na položaj Indijaca u Južnoj Africi.

1906. godine Vlada Transvale je tada usvojila zakon kojim se Indijci stariji od osam godina obavezuju da nose propusnicu sa otiskom palca, dok ostatak stanovništva nije morao. Mnogi Južnoafrikanci indijskog porekla smatrali su ove propusnice kao simbol njihovog drugorazrednog državljanstva.

Gandi je organizovao svoju prvu kampanju nenasilja (ili salkagraha) da podstakne masovnu građansku neposlušnost. Na masovnom skupu kome je prisustvovalo više od 3000 ljudi odlučeno je da nijedan Indijac neće podneti zahtev za upis i da će pokušaji da se zakon sprovede naići na pasivan otpor. Na nenasilnom protestu u Južnoj Africi, Gandi je pozvao svoje sugrađane Indijce da spale njihove propusnice. Gandi je riskirao svoj život nastavljajući da baca propusnice u vatru, iako ga je policija neprestano tukla. Nakon sedam godina protesta, Gandi je pregovarao o kompromisnom sporazumu sa južnoafričkom vladom. Bio je to dirljiv i istorijski značajan događaj,

jer je to bila prva Gandijeva nenasilna akcija. Gandhi je nastavio sa razvojem nenasilnog pokreta koji je na kraju oslobođio celu Indiju od Britanske vladavine.

**„Za mene je Istina Bog i ne postoji način da se pronađe Istina osim putem nenasilja.“
Gandi je insistirao da na politiku, posao ili industriju možete da primenite iste moralne vrednosti kao u privatnom životu. Rekao je: „Savršeno je moguće da pojedinac usvoji ovakav način života bez potrebe da čeka da ostali to učine.“**

Gandi je najpoznatiji po svojoj nenasilnoj filozofiji satjagrahe (Sanskrit: slobodan prevod kao “insistiranje na istini” (satia ‘istina’; agraḥa ‘insistiranje’) ili ‘snaga duše’ ili ‘snaga istine’). Ovo je posebna filozofija unutar šire opšte kategorije poznate kao nenasilni otpor ili građanski otpor. Satjagraha nije samo strategija za suprotstavljanje zlu bez upotrebe nasilja – to je čitav način rekonstrukcije društva, koristeći ljubav i težnju ka istini.

Satiagraha koristi nenasilni otpor da bi se protivnik suočio sa činjenicom nepravde ili eksplatacije. Međutim, dok satjagrahi (osobe koji primenjuju ovu filozofiju) koriste različite nenasilne metode da se suprotstave ili ubede protivnika – metode kao što su sedenja i zasedanja, štrajkovi, postovi, demonstracije, bojkoti, ogradijanja i nesaradnja (koje je Gandhi koristio) – oni vrše i konstruktivan rad na poboljšanju situacije. Svaki put kada je Gandhi započeo kampanju protiv neke nepravde on je, takođe, započeo konstruktivne planove za poboljšanje uslova.

Nehru - prvi premijer nezavisne Indije, smatrao je Satiagraha Marš soli najvećim dostignućem Gandija i da je njegova permanentna važnost u promeni stavova Indijaca:

„Naravno, ovi pokreti su izvršili ogroman pritisak na britansku vladu i uzdrmali vladinu mašineriju. Ali pravi značajan pokret, po mom mišljenju, ležao je u uticaju koji je imao na naš narod, posebno na seoske mase.... Nesaradnja ih je izvukla iz blata i dala im samopoštovanje i samopouzdanje....Oni su delovali hrabro i nisu se tako lako povinili nepravednom ugnjetavanju; njihovi pogledi su se proširili i počeli su da razmišljaju malo o Indiji kao celini.... Bila je to izuzetna transformacija i Kongres pod Gandijevim vođstvom ima zasluge za to.“

Satjagraha teorija je uticala na borbu Nelsona Mandele u Južnoj Africi protiv aparthejda, kao i na kampanje Martina Lutera Kinga mlađeg, tokom pokreta za građanska prava u Sjedinjenim Državama i na mnoge druge pokrete za socijalnu pravdu i slične pokrete.

Martin Luter King je izjavio: „Kao i većina ljudi čuo sam za Gandija, ali ga nikada nisam ozbiljno proučavao. Dok sam čitao postao sam duboko fasciniran njegovim kampanjama nenasilnog otpora. Posebno me je dirnuo njegov Marš soli prema moru i njegove brojne akcije. Celokupni koncept Satjagrahe bio je veoma značajan za mene. Kako sam dublje ulazio u Gandijevu filozofiju moj skepticizam u pogledu moći ljubavi postepeno se smanjivao i prvi put sam uvideo njenu moć u oblasti društvenih reformi.“

NEKI GANDIJEVIH CITATA:

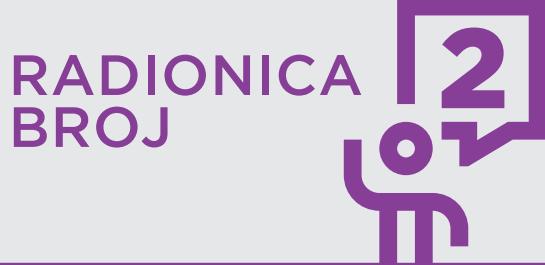
„Za mene je Istina Bog i ne postoji način da se pronađe Istina osim putem nenasilja.”
Gandi je insistirao da na politiku, posao ili industriju možete da primenite iste moralne vrednosti kao u privatnom životu. Rekao je: „Savršeno je moguće da pojedinač usvoji ovakav način života bez potrebe da čeka da ostali to učine.”

„Kada očajavam, setim se da je kroz istoriju uvek pobedjavao put istine i ljubavi. Bilo je tirana i ubica i neko vreme mogu izgledati nepobedivi, ali na kraju uvek padaju. Misli o tome. Uvek.”

„Nema puta ka miru, mir je put”

Pitanja za diskusiju:

1. Koji je bio glavni izazov sa kojim se suočavao?
2. Koji je bio glavni konflikt koji je morao da reši?
3. Na koje načine je pokušao da reši konflikt?
4. Koje su glavne mirovne akcije koje je predu

IDEJE ZA RADIONICE

JA KAO GRADITELJ MIRA

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Više od 10

Cilj: Da se istraži koje su vrednosti, veštine i kompetencije važne i/ili

potrebne da bi se gradio mir; takođe, da razumemo da nam nisu sve one neophodne, ali svako znanje, vrednost i veština imaju svoj značaj.

Materijali: Papiri i olovke

Opis radionice:

FAZA 1 Recite učesnicima da ova sesija ima za cilj da istraži koje vrednosti, znanja i veštine su nam potrebne da bismo bili graditelji mira.

FAZA 2 Predstavite učesnike malim ljudskim crtežom kao što je objašnjeno na skici 4. Objasnite da je znanje nešto za šta koristimo glavu, veštine nešto što

možemo da radimo rukama, dok vrednosti dolaze iz našeg srca. Da bismo bili mirotvorci trebalo bi da koristimo sva tri načina. Ovo bi trebalo da traje do 10 minuta.

FAZA 3

Zamolite učesnike da sami odvoje 15 minuta i da razmisle o tome koje vrednosti, veštine i znanje treba da imaju kao graditelji mira. Dajte im papire i olovke kako bi mogli da nacrtaju svoja ljudska bića.

FAZA 4

Nakon individualnog razmišljanja podelite ih u grupe, do pet osoba po grupi (pokušajte da imate najmanje 3 grupe, u zavisnosti od toga koliko je celokupna grupa velika). Zamolite ih da predstave svoje ljudsko biće. Nakon što svaka osoba u grupi predstavi svoj rad, trebali bi da sastave jedno zajedničko ljudsko biće sa svim znanjima, veštinama i vrednostima. Za ovu aktivnost imaju 30 minuta.

FAZA 5

Zamolite sve grupe da se ponovo okupe i zamolite ih da predstave svoja ljudska bića i zašto su naveli te osobine. Trebalo bi da budu precizni i konkretni. U zavisnosti od toga koliko grupa ima, mogu imati do 2 minuta po prezentaciji.

FAZA 6

Razmatranje:

- Da li vam je bilo teško i koliko da ukažete na osobine graditelja mira?
- Zašto ste odabrali pojedine osobine za osobine graditelja mira?
- Da li mislite da su sve ove osobine potrebne da biste bili mirovvorac?

FAZA 7

Zamolite učesnike da razmисле o tome u kojim sferama bi trebalo da rade više da bi postali graditelji mira. Šta im je još potrebno? Dajte im nekoliko minuta da razmисле овоме, a zatim ih zamolite da predstave svoj rad grupi.

FAZA 8

Završite sa konstatacijom da iako trenutno verovatno misle da postoji još mnogo stvari koje su im potrebne da bi bili graditelji mira, ipak nije potrebno biti savršena osoba, najvažnije je imati volju da se donešu pozitivne promene i mir u zajednicama.

DOBRI PRIMERI PRIMENE NA LOKALNOM NIVOU

1. PODRŠKA TRANZICIONOJ PRAVDI

”MŠta? „Podrška tranzicionoj pravdi” - Ovaj program je sastavljen za studente koji studiraju na javnim i privatnim univerzitetima Kosova, a posebno za studente Pravnog fakulteta Univerziteta u Prištini. U okviru ovog programa, tokom svakog ciklusa kursa (ukupno 8 ciklusa) otprilike 30 studenata nedeljno pohađa predavanja gostujućeg nastavnog osoblja i gostujućih predavača iz odgovarajućih oblasti i diskutuje o temama u vezi sa tranzicionom pravdom (TJ) kao konceptom, mehanizmima tranzicione pravde, procesima pravosuđa na Kosovu, izgradnjom mira, ljudskim pravima i šire. Osim predavanja, tokom programa studenti se bave i individualnim istraživanjem na temu koja ih najviše zanima, obavljaju 3-6 meseci stažiranja u Resursnom centru za tranzicionu pravdu (TJRC) ili kod ostalih partnera, takođe, na kraju kursa studenti učestvuju u studijskoj poseti Beogradu. Glavni cilj projekta „Podrška tranzicionoj pravdi“ jeste da doprinese izgradnji mira kroz podizanje svesti o važnosti obrazovanja za izgradnju mira, ljudska prava i tranzicionu pravdu. Neke od uspešnih priča u okviru ovog projekta su: razvijen fakultativni univerzitetski kurs o tranzicionoj pravdi – do sada je organizovano 8 ciklusa kursa o tranzicionoj pravdi i izgradnji mira i više od 300 studenata je pohađalo ovaj kurs, studenti su izradili individualna i grupna istraživanja, dok većina njih je učestvovala u studijskoj poseti Beogradu (pre pandemije Kovid 19). Biblioteka Resursnog centra za tranzicionu pravdu je povećana sa 35 knjiga o tranzicionoj pravdi, izgradnji mira i ljudskim pravima. Biblioteka će biti dodatno upotpunjena sa ostalim knjigama i donacijama knjiga iz magistarskog programa

OCD o tranzicionoj pravdi, koji je izrađen i koji je u procesu univerzitske akreditacije. Osim toga, u okviru programa organizovana je i jedna poseta/razmena profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Prištini i Centra za ljudska prava Univerziteta u Oslu. Cilj studijske posete bio je zajedničko osmišljavanje magistrskog studijskog programa „Izgradnja mira, ljudska prava i tranziciona pravda“, kao i dalje proširivanje mogućnosti saradnje. Kao rezultat toga, nastavni planovi i programi kurseva su zajednički izrađeni i potpisani je Erasmus+ sporazum o razmeni. Aplikacija Erasmus + Exchange (Erasmus+ Razmena) je bila uspešna i prve razmene studenata su organizovane. Počevši od septembra 2021. godine, studenti Pravnog fakulteta proveli su jedan semestar u Centru za ljudska prava univerziteta u Oslu. U 2022. godini, studenti i osoblje sa Univerzitetom u Oslu će takođe provesti najmanje jedan semestar na Pravnom fakultetu UP. Za studente Univerziteta u Prištini organizuju se i studijska putovanja u Beograd. Ovo su trodnevna studijska putovanja koja studentima Prištinskog univerziteta pružaju priliku da razgovaraju sa istaknutim istoričarima, OCD, aktivistima (svi iz Beograda) da čuju više o mehanizmima tranzicione pravde i suočavanju s prošlošću.

Ko? Zajednički sproveden od strane Community Building Mitrovica i Prištinskog univerziteta (UP).

2. IZGRADNJA POVERENJA NA KOSOVU

Šta? *Izgradnja poverenja na Kosovu* - je projekat sa opštim ciljem da se izgradi mnogonamenski virtualni prostor koji omogućava da se dalje nastave diskusije o rešenjima za proces izgradnje poverenja na Kosovu. Kao internet platforma, ona arhivira, promoviše i podržava diskusije i inicijative o različitim procesima izgradnje mira.

Ko? Nova društvena inicijativa je jedna od izvršilaca koja uključuje mrežu pojedinaca koji rade na izgradnji poverenja na Kosovu.

3. PRIPOVEDANJE DOGAĐAJA

Šta? Priovedanje događaja - Prelazak mosta u podeljenom gradu Mitrovici često se doživljava kao neobičan, pa čak i rizičan. Međutim, mogućnosti za profesionalni razvoj mladih ljudi ne moraju nužno biti ograničene unutar njihovih zajedница. Kako bi promovisao primere uspešne saradnje, RCT tim je organizovao više od 15 događaja priovedanja. Na ovim dešavanjima, dva građanina iz različitih zajednica dele priče o njihovom prijateljstvu ili partnerstvu koje im je omogućilo da pronađu više mogućnosti za lični i finansijski razvoj. Ove priče su veoma inspirativne za druge ljude s obzirom da ih prosvećuju u mogućnostima za koje nisu znali da imaju. Svi ovi događaji održavani su pred publikom, a njihova priča je takođe podeljena na društvenim mrežama, za one koji nisu mogli da se pridruže publici uživo.

Ko? Community Building Mitrovica u okviru projekta „Pomirenje i transformacija konflikt-a“

4. OSLIKAVANJE MURALA

Šta? U petak 10. decembra, RCT tim je obeležio Dan ljudskih prava oslikavanjem murala na severnoj strani glavnog mosta u Mitrovici. Ova aktivnost je okupila umetnike iz zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba koji su dizajnirali i naslikali mural sa porukama o neophodnosti međuetničke saradnje i harmonije na Kosovu. Okupljeni za tako značajnu priliku služe kao savršen primer šta se može postići ako su ljudi iz različitih etničkih zajednica spremni da sarađuju i stvaraju zajedno. Aktivnosti poput ove pomažu da se poprave veze i podstiču procesi pomirenja i izgradnje mira u podeljenom gradu. Mural koji su zajedno dizajnirali i naslikali Gentijan Murati, Stefan Milutinović i Milan Dobrić je simboličan most između zajednica na Kosovu – most izgrađen iz saradnje, kreativnosti, umetnosti, pozitivnih poruka i zajedničkih vrednosti i verovanja u nastojanjima za izgradnju poverenja. Ovaj deo grada, gde je mural nastao je i dalje „vruća tema“ zbog svoje istorije konflikt-a. Međutim, važno je pokazati ljudima da je to simbol jedinstva grada Mitrovice, a ne podele. Stoga, ovaj mural neće služiti samo kao prelep umetničko delo, već i delo koje će koristiti građani koji će se fotografisati sa muralom, kao simbolom mira.

Ko? Community Building Mitrovica u okviru projekta „Pomirenje i transformacija konflikt-a“

2.3. KONFLIKT I TRANSFORMACIJA KONFLIKTA

Glavna dilema prilikom definisanja konflikta uvek je bilo pitanje: da li je konflikt nešto pozitivno ili negativno? Odgovor na ovo pitanje je: konflikt je neutralan. Priroda konflikta je neutralna sama po sebi. U osnovi, konflikt se može definisati kao kontradiktornost ciljeva. Ako idemo dalje u teoriju, možemo zaključiti da postoji mnogo pokušaja da se definiše konflikt. Na primer, definicija Johana Galtunga⁵ zasnovana je na stavovima, ponašanju i kontradiktornostima. Johan Galtung konflikt definiše kao - dinamičan proces u kome se ove tri stavke neprestano menjaju i utiče jedna na drugu.

Konflikt može biti percipiran (tumači ga jedna osoba, a zapravo ne postoji) ili stvarni (faktički postoji). Štaviše, može biti unutrašnji (dešava se unutar jedne osobe – osobe ili aktera koji teži prema dva suprotstavljeni cilji). Ovakav konflikt se može nazvati i dilemom. Ili to može biti konflikt aktera u interakciji (na primer između različitih grupa ljudi – dve različite grupe ljudi/pojedinaca koje imaju za namenu isti cilj) – takođe poznat kao spor. Na kraju, konflikt je sastavni deo našeg svakodnevnog života (na primer, ko će uzeti poslednji komad torte na stolu) i treba da ga prihvativimo i priznamo, a ne da ga izbegavamo.

Kao što je ranije pomenuto, priroda konflikta je neutralna, što nas navodi da verujemo da može biti pozitivna i negativna. Pozitivan konflikt se dešava kada navede ljudi da razmotre različite ideje, pronađu alternative i razumeju različite tačke gledišta; on eliminiše probleme. Pozitivni konflikti obogaćuju naše živote i pomažu nam da rastemo. Sa druge strane, negativni konflikti su oni koji uključuju

bilo koju vrstu nasilja, kao što su otvoreni oružani konflikti (poput onog koji se desio na Kosovu 1998/99); ovi konflikti dovode do uznemiravanja, diskriminacije, maltretiranja, segregacije i mogu imati za posledice i smrtne slučajeve.

Osim toga, ono što je zaista važno jeste kako se odnosimo prema konfliktu. Konflikt se može rešavati nasilno ili nenasilno. Nasilno znači da će rešavanje konflikta naneti štetu barem jednoj strani u konfliktu (na primer, rešavanje konflikta upražnjavanjem nasilja da bi se isti zaustavio). Drugi način, koji se smatra mirnim načinom rešavanja konflikta, je nenasilan konflikt. To znači traganje za mirnim sredstvima za rešavanje konflikta (dijalog, posredovanje, odricanje itd.).

Konačno, važno je razumeti da kada dođe do konflikta uvek možemo da ga transformišemo u nešto što je korisno za nas i što nam pomaže da se poboljšamo. Zato je važno shvatiti koncept transformacije konflikta. Transformacija konflikta znači promenu narativa sa pobednika i gubitnika u konfliktu (situacija pobjede i poraza), do situacije u kojoj su sve strane pobednice i mogu imati koristi od konflikta (situacija pobjeda-pobeda).

Postoji pet glavnih pristupa rešavanju konflikta i pokušaju da se njime upravlja. Prema Kenetu Tomasu⁶, ovi pristupi su: izbegavanje konflikta, nadmetanje, potčinjavanje (prilagođavanje), saradnja i kompromis.

⁵ Za više informacija pročitajte Johan Galtung, „Mir mirnim putem“, 1996;

⁶ Za više informacija, potražite Kenet Tomas Modeli Konflikta, 1970;

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Prilagođeno iz priručnika
„Mladi transformišu konflikt”

MAPIRANJE KONFLIKTA

Trajanje: Do 1h 30 min..

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Shvatiti da postoje različiti delovi konflikta, da možemo uočiti glavni problem, korene

(uzroke) i posledice (efekat); konflikt se može rešiti radom i fokusiranjem na njegove korene.

Materijali: Papiri, olovke, tabela, markeri.

Opis radionice:

- FAZA 1** Objasnite da se u našim životima konflicti dešavaju svakodnevno. Ovom aktivnošću pokušaćemo da istražimo konflikte u našem svakodnevnom životu kao i one koji nas najviše pogađaju.
- FAZA 2** Recite učesnicima da ćešmo za bolje mapiranje konflikta koristiti Stablo konflikta (u dodatku). Nacrtajte stablo konflikta na velikom komadu papira i okačite ga na tabeli i objasnite im šta podrazumeva svaki deo. Koreni su uzroci konflikta, stablo je glavni problem/konflikt, grane su posledice konflikta. Koristite primer konflikta kako bi ga bolje razumeli (Primer: Glavni problem je otpad u reci Ibar. Osnovni uzroci su nedostatak institucionalnih propisa o bacanju otpada; nedostatak znanja ljudi o zagađenju i životnoj sredini; navike bacanja otpada u prirodu; nema zvanične politike zaštite životne sredine, itd. Posledice ili efekti ovog problema su nedostatak vode za piće; zagađenje vazduha; bez mogućnosti za plivanje u Ibru; loše posledice po živa bića u vodi, itd.)
- FAZA 3** Zamolite učesnike da pojedinačno razmišljaju o jednom konkretnom konfliktu i pokušaju da pronađu korene, glavne probleme i posledice. Dajte im 15 minuta za ovo. Zamolite ih da odgovore na 3 pitanja: 1.Šta je glavni problem? 2.Koji su osnovni uzroci ovog problema? i 3.Kakav uticaj to ima na vas, vašu porodicu, vašu zajednicu? itd.
- FAZA 4** Nakon što završe svoja pojedinačna stabla, podelite učesnike u grupe (u zavisnosti od toga koliko ljudi ima, ne manje od 3 osobe po grupi). Zamolite ih da prvo predstave svoja stabla, a zatim da pokušaju da naprave zajedničko stablo koje će predstaviti celoj grupi. Dajte im oko 30 minuta za ovu aktivnost, u zavisnosti od toga koliko su grupe velike.
- FAZA 5** Nakon što pripremite zajedničke radove, zamolite ih da se ponovo okupe i predstave svoje radove. Pokušajte da pronađete zajednički jezik/sličnosti za sve njih. Dozvolite pitanja grupi ili moderatoru/ki nakon što je svaka prezentacija završena.

FAZA 6

- Razmatranje:
- Vaše mišljenje za ovu vežbu? Zašto je bilo teško/lako?
 - Šta je vama lično predstavljalo glavni izazov?
 - Šta vam je kao grupi predstavljalo glavni izazov?
 - Koja pitanja su se pokazala kao najvažnija u vašoj analizi?
 - Koja pitanja su najviše uticala na razvoj vaše strategije?
 - Na koji način su vaša analiza i vaša strategija međusobno povezane?

FAZA 7

- Na koji način vaša strategija odgovara identifikovanim potrebama?
 - Da li ste iznenađeni rezultatima vaše analize? Šta ste saznali? Šta niste očekivali?
- Završite sesiju napomenama da iako imamo različite konflikte u našim životima, ponekad konflikti mogu imati slične efekte i korene. Važno je imati na umu da korišćenjem stabla konflikta ne samo da može-

mo da vidimo širu sliku konflikta, već nam može i pomoći da ga rešimo, fokusiranjem na same korene konflikta. Ako se fokusiramo samo na efekte, konflikt neće biti rešen. Podsetite ih na svoj primer; ako se fokusiramo na rešavanje efekata, na primer čišćenje reke Ibar, a ne naučimo ljudе zašto je važno da ne bacaju đubre u reku, neće biti trajnog rešenja, jer će Ibar ubrzano ponovo biti pun otpada.

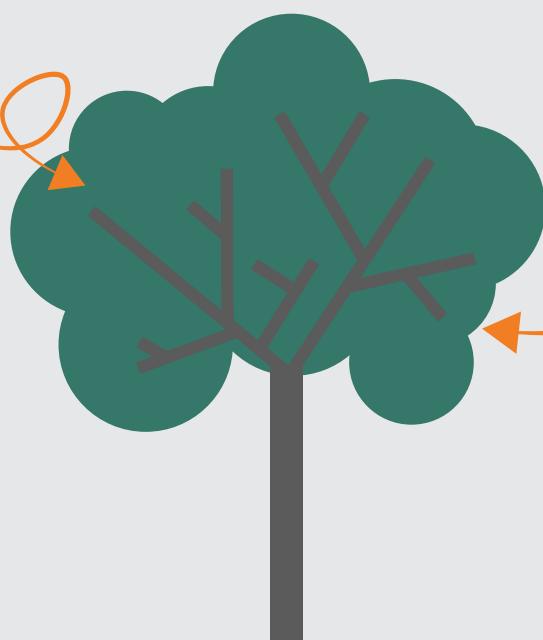

DODATAK

Stablo sukoba

Efekti

Kakav uticaj ovo ima na vas, vašu porodicu, vašu zajednicu itd.

Osnovni problem

Šta je sam sukob?

Uzroci

Koji su osnovni uzroci ovog sukoba?

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Prilagođeno iz priručnika
„Mladi transformišuu konflikt”

KOLIKO SAM BLIZU KONFLIKTA

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Fleksibilnana

Cilj: Shvativati da postoje

različiti načini za rešavanje konfliktka i istražiti pristupe za ophođenje u konfliktima.

Materijali: Traka, papiri, markeri

Opis radionice:**FAZA A****FAZA 1**

Napravite krst na podu pomoću trake. Trebalo bi da bude u sredini sobe gde svi mogu da ga vide. Koristite ga na kraju vežbe, ali bolje da ga pripremitate unapred.

FAZA 2

Postavite sebe (to jest, vi, kao moderator/ka) u sredinu krsta. Objasnite učesnicima da predstavljate konflikt. Zamolite učesnike da razmisle o tome kako se odnose prema konfliktu, a zatim da se postave u odnosu na vas (koji predstavljate konflikt), a na osnovu toga - kako se uopšteno ophode sa konfliktima. Možete ih zamoliti da razmisle o tome kako reaguju: da li prilaze,

da li beže, da li se suočavaju sa konfliktom ili ga ignorušu, i tako dalje. Gde oni stoje kada se suoče sa konfliktom? Pozicioniranje treba obaviti u tišini.

FAZA 3

Kada svi nadju svoju poziciju u tišini, zamolite učesnike da se pogledaju i da razmisle o tome šta različite pozicije znače. Zamolite učesnike da objasne. Trebalo bi da bude dobrovoljno, ali ako neko ima interesantan položaj (npr. predaleko ili preblizu konfliktka), zamolite ga da objasni.

FAZA 4

Nakon raspodele, zamolite učesnike da se opuste, da napuste svoje pozicije i ponovo naprave krug oko vas moderatora/ke.

FAZA 5

Sada zamolite učesnike da razmisle o tome kako se osećaju kada je konflikt rešen ili transformisan i da zauzmu novu i drugaćiju poziciju, ovog puta s obzirom na to kako reaguju.

FAZA 6

Ponovo zamolite volontere da objasne svoje pozicije i zašto tamo stoe.

FAZA 7

Zatim zamolite sve da izrade mentalnu sliku onoga što su videli (tj. oba kompleta položaja) i da sednu na pod u krug.

FAZA 8

Razmatranje:

- Kako ste se osećali izvodeći ovu vežbu?
- Šta ste primetili na po-

zicijama ostalih u prvom krugu? Da li vas je nešto iznenadilo?

- A u drugom krugu? Šta je bilo vredno pažnje?
- Koje vrste pristupa konfliktima ste mogli da uočite na osnovu različitih stavova zauzetih u oba kruga?
- Da li ovo odražava nešto o tome kako vi ili drugi koje poznajete reagujete u svakodnevnom životu na konflikte sa kojima se susrećete?
- Šta ste naučili iz ove vežbe?
- Šta ste nešto novo otkrili o sebi i pristupima koje koristite u situaciji konflikta?

FAZA 9

Ovo je deo u kome ćete učesnicima objasniti pet različitih pristupa konfliktu

Prezentacija na podu:

Krst je načinjen na podu. Učesnicima se objašnjava da ako stavove prema konfliktu prikažemo kroz dijagrame, imaćemo 2 elementa: horizontalnu i vertikalnu liniju. Horizontalnom linijom dijagrama označavamo ciljeve ili racionalnije ciljeve iz konflikta, dok vertikalnom linijom označavamo odnos, što znači emotivniji odnos prema konfliktu.

Koristeći ovaj krst na podu, objasnićete učesnicim

ma različite pristupe konfliktu. Možemo identifikovati pet stavova prema konfliktu. Ako konflikt posmatramo kao ciklus koji može postati nasilan ako suprotstavljene strane ne mogu da postignu razuman sporazum, ***ignorisanje konflikt-a*** (ili ulaganje napora da se on reši) nije pozitivan stav. Stav je opšte poznat kao izbegavanje.

Stavite na pod A4 papir sa naslovom «**Izbegavanje**» - u donjem levom delu dijagra-ma.

Izbegavanje može biti povezano sa strahom ili apatijom: uzimajući u obzir konflikte na nivou grupe, ljudi bi mogli da izbegavaju konflikte ako osećaju da njihovi ciljevi nisu toliko važni da bili vredni napora suočavanja kroz konflikt. Izbegavanje na ovom dijagramu znači da ni odnosi niti ciljevi nisu važni za strane u konfliktu.

Nakon što ovo objasnite, pitajte učesnike da li je postojao neko ko je izbegavao konflikt u vežbi koju su uradili ranije.

Kada ljudi odluče da se bave konfliktom, umesto da ga izbegavaju, oni često usvajaju jedan od četiri preostalih stavova.

Konkurenca predstavlja želju jedne strane da pobedi i ne mari ako druga strana izgubi. Konkurentski stav nema za cilj postizanje razumnog sporazuma sa

drugom stranom, već postizanje isključivo sopstvenih ciljeva. Mnogi sportovi i takmičenja kao i odnosi između kompanija i političkih partija zasnivaju se na principu „ja pobedujem-ti gubiš“. A4 papir sa naslovom «**Konkuren-cija**» u donjem desnom delu dijagra-ma.

Pokornost (potčinjavanje) se odnosi na sklonost održavanja dobrih odnosa sa drugom stranom, umesto da se brane sopstveni interesi. Porodični ili prijateljski odnosi su oni u kojima je pokornost uobičajena. Pokornost se može posmatrati kao suprotnost konkuren-ciji. U gornji levi deo dijagra-ma stavite papir A4 sa naslovom «**Pokornost**».

Saradnja je kada se uzmaju u obzir i često poštuju interesi i odnosi svih strana uključenih u konflikt. Volja da se očuva pozitivan odnos sa drugom stranom ne znači nužno odustajanje od sopstvenih ciljeva (kao u potčinjavanju); stav saradnje ima za cilj postizanje i jednog i drugog istovremeno. U gornji desni deo dijagra-ma stavite papir A4 sa naslo-vom «**Saradnja**».

Kompromis je peti mogući stav. Pošto je postizanje pune saradnje veoma teško, obe strane mogu pokušati da pobede u onome što oni smatraju najvažnijim tačka-ma, iako ne mogu očekivati

da ostvare sve svoje ciljeve. Stavite A4 papir sa naslovom «**Kompromis**» u sredini dijagrama na krst dve linije.

Objasnite učesnicima da nijedan od ovih stavova nije loš sam po sebi. Kada dođe do konflikta, svaka strana treba da razmisli u kojoj meri su njeni ciljevi i odnosi važni za nju, pre nego što odluči koji stav će biti najprikladniji da usvoji. Imajte na umu da uvek konkurentan ili uvek pokoran stav može dovesti do neodrživih situacija ili odnosa; saradnja je dugoročno najodrživija.

FAZA B

Ako ima vremena, nije uvek potrebno.

FAZA 1 Dijagram je na podu sa znacima različitih pristupa konfliktu. Zamolite učesnike da ustanu i postave se u blizini jednog od pristupa kao odgovor na izjave koje je moderator/ka pročitao/la na osnovu njihovog najčešćeg ponašanja u toj situaciji.

Nakon čitanja svake izjave, moderator/ka preispituje izbor postavljajući pitanja:
Zašto ste izabrali ovaj odgovor?

Koji bi bio najbolji odgovor i kako bi se to moglo postići? Prednosti i mane pozicije

Izjave/pitanja:

1. Organizujte diskusiju u razredu. Neko je izneo kontroverzno mišljenje koje je potpuno drugaćije od vašeg
2. Radite na univerzitetskom projektu zajedno sa vašim prijateljom. Želite da ga završite danas, ali vaš prijatelj ide na zabavu i predlaže da se projekat završi sutra.
3. Zakazujete sastanak sa vašim prijateljom. On/ona je upravo raskinula sa svojim/svojom dečkom/devojkom i potrebna mu/joj je vaša podrška. Ali iznenada vam roditelji kažu da treba da prisustvujete porodičnoj večeri, jer dolaze neki od vaših daljih rođaka. Naravno, sve se dešava u isto vreme.
4. Neki od vaših prijatelja na Fejsbuku su objavili primeđbu o političkom pitanju koje smatrate potpuno pogrešnim i uvredljivim.
5. Razgovarali ste o nekom vrućem pitanju na vremenskoj liniji vašeg bliskog prijatelja na Fejsbuku. On/ona se ne slaže sa vama i obrisao je sve vaše komentare.

FAZA 2

Razmatranje:
 Da li je bilo lako/
 teško donositi

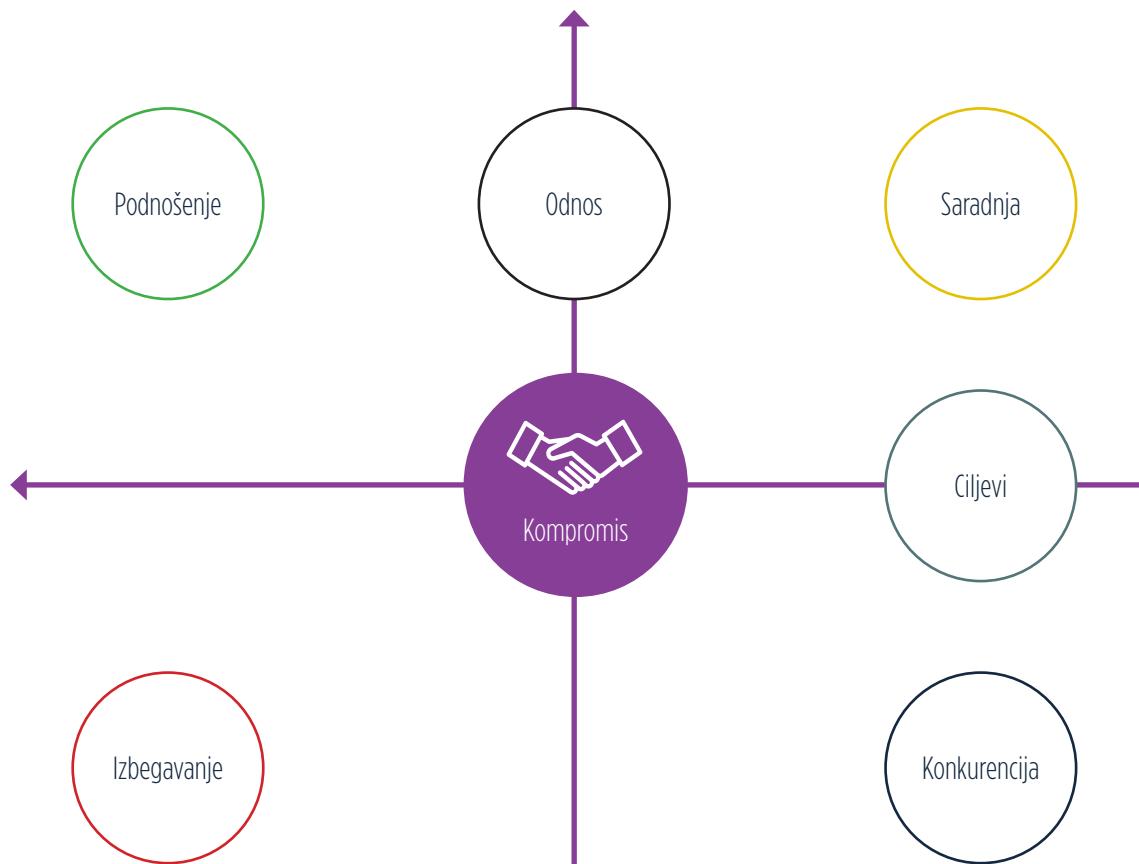
odлуke?

Koju od strategija obično koristite u vašem životu?
 Postoji li najefikasniji? Zašto?

DODATAK

DIJAGRAM NA PODU:

DOBRI PRIMERI PRIMENE NA LOKALNOM NIVOU

1. NEFORMALNA GRUPA(E) GRAĐANA

Šta? Neformalna grupa građana je grupa ljudi sa uticajem i različitog porekla u regionu Mitrovice, Prištinskom regionu i Gnjilanskom regionu. Ove grupe je osnovao RCT tim sa ciljem da identificuje potrebe zajednica u ovim regionima, kao i da identificuje metode za transformaciju konflikata između zajednica i podsticanje pomirenja. Osim ove tri neformalne grupe građana, RCT ovu aktivnost

planira da proširi na više regiona gde su ove grupe potrebne. Svaka grupa ima više od 20 članova i oni se povremeno sastaju kako bi razgovarali o situaciji i potencijalnim aktivnostima koje bi mogle biti od koristi za transformaciju konflikta i pomirenje.

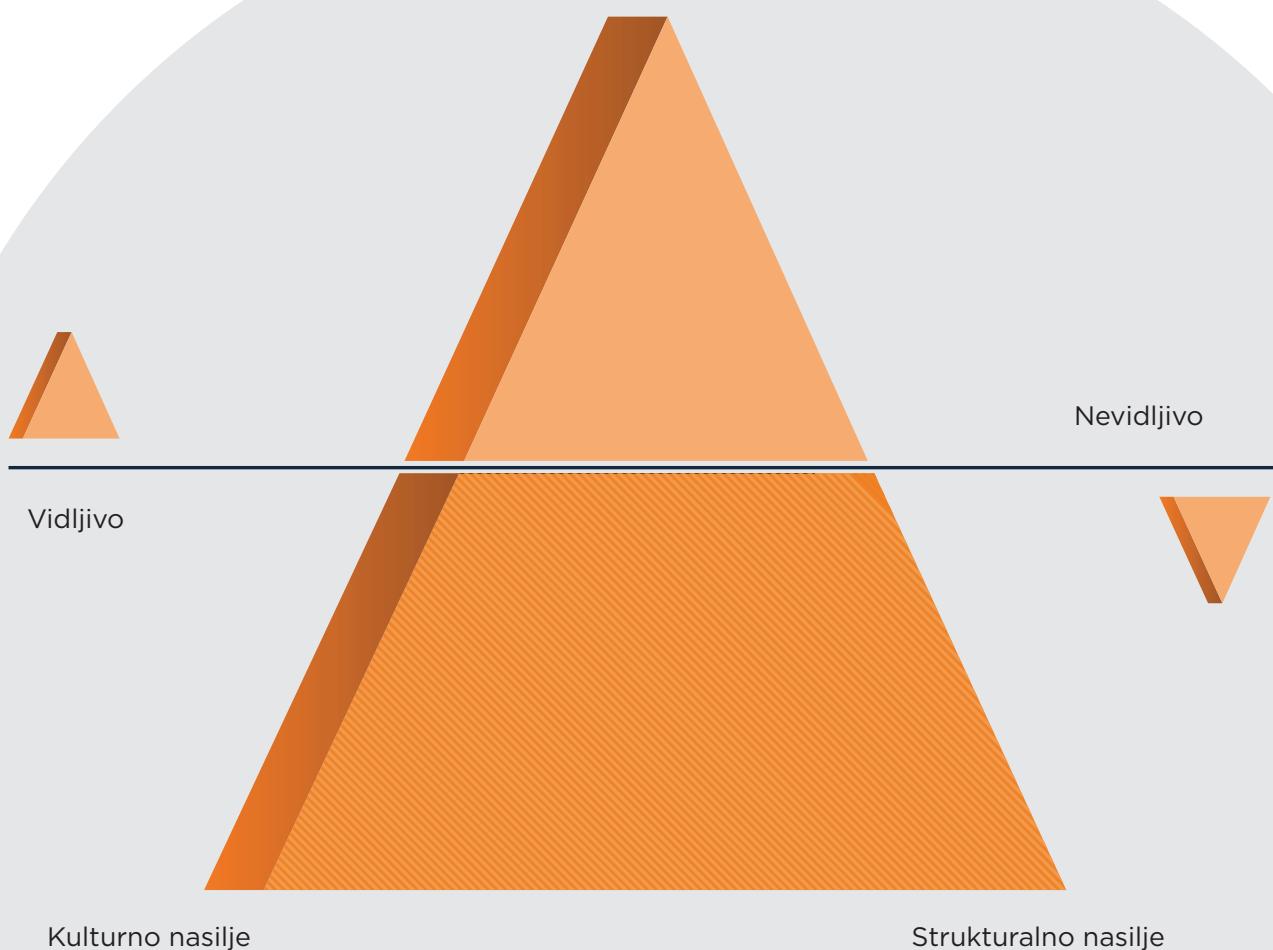
Ko? CMB Mitrovica u okviru projekta za pomirenje i transformaciju konflikta

2.4. NASILJE

Nasilje se može objasniti kao svaki čin zauzavljanja drugog živog bića da maksimalno iskoristi svoj puni potencijal. Štaviše, nasilje je svaki ljudski stav, ponašanje ili bilo koji kontekst koji nanosi štetu bilo kom živom biću

ili životnoj sredini. Postoje tri različite vrste nasilja: direktno, kulturno i strukturalno. Da bismo bolje razumeli ove različitosti, možemo koristiti trougao nasilja (Skica br. 5) izrađen od strane Johana Galtuga.

DIREKTNO NASILJE

Kao što možemo zapaziti na trouglu - postoji vidljivo i nevidljivo nasilje. Počevši od vidljivog nasilja koje se odnosi na direktno nasilje odnosno nasilje koje možemo videti, uobičajeno - to je fizičko nasilje ili rat. Nevidljivo nasilje prikazuje dva oblika: kulturno i strukturalno nasilje. Kulturno nasilje je ono koje je usvojeno u kulturi društva i obično se zasniva na stereotipima i predrasudama koje društvo ima prema nekoj grupi ljudi. Ovo nasilje uključuje - isključenje zasnovano na ljudskom identitetu i provocira seksizam, rasizam, etnocentrizam, ksenofobiju, homofobiju itd. Strukturalno nasilje znači da je nasilje ugrađeno u strukture društva (kao što su zakoni, javne institucije i sl.) takođe, to znači da postoje nepravedni politički,

društveni i ekonomski sistemi u kojima se prema građanima postupa nasilno. Važno je zapamtiti da čak i ako su ova dva oblika nasilja latentna, ako su prisutna u društvu dovoljno dugo mogu uticati jedan na drugog i izazvati ne samo više kulturnog i strukturalnog nasilja, već i direktnije nasilje. Stoga mogu stvoriti začarani krug nasilja.

IDEJE ZA RADIONICERADIONICA
BROJ**BIRANJE DRUGOG PUTA****Trajanje:** Do 30 min**Grupa:** Fleksibilnana**Cilj:** Istražiti alternativne načine suočavanja sa nasiljem;

(ove dve vežbe mogu poslužiti kao podsticajne vežbe pre razgovora i istraživanja nasilja).

Materijali: Baloni, čačkalice, papirna traka.**Opis radionice:****Radionica A: Pređi liniju**

FAZA 1
Napravite liniju trake na podu i zamolite učesnike da se grupišu po dve osobe na način da će biti po jedna osoba sa svake strane linije.	FAZA 3
Recite im da imaju 5 minuta za diskusiju.	FAZA 6
Učesnici obično veruju da treba da postoji pobednik, ali zapravo mogu pobediti ukrštanjem. Postoji drugi način osim nasilja.
FAZA 2
Recite im da će sada imati igru - ako naterate partnera sa druge strane linije da pređe na vašu stranu - dobićete 1000 evra.

Ako vas partner natera da pređete na drugu stranu - partner dobija 1000 evra. | FAZA 4
Proverite ko je prešao liniju i zaradio 1000 evra. | FAZA 5
Zamolite ih da objasne da li su se dogovorili ili ne i šta se dešavalo. |

Radionica B: Baloni

FAZA 1

Zamolite učesnike da naprave dve vrste, ne licima okrenut jedn prema drugim (nego leđima). Jedn red učesnika dobija balone. Zamolite ih tiho da naduvaju balone. Drugi red dobija čačkalice.

FAZA 2

Kada budu spremni, recite im da postoje 3 pravila koja treba da primenjuju:

- Nemojte nikoga povrediti;
- Ne uništavajte ništa u prostoriji;
- Zaštitite balone.

FAZA 3

KRENI! Imate 30 sekundi da igrate.

FAZA 4

Razmatranje:

- Kako se osećate nakon ovih vežbi?
- Koliko balona je ostalo?
- Ko se oseća kao pobednik i da li se neko oseća kao da je nešto izgubio?
- Mogu li da se sete, koja su bila uputstva? Za balone? U igri ukrštenih linija?
- Zašto su uništili balone? Ili zašto nisu?
- Koliko nam je lako da koristimo nasilje?
- Koji bi bio miran način da se reaguje?

- Možete li povezati ove vežbe sa stvarnim životom? Kako?

FAZA 5

Zaključite radionicu sa konstatacijom da ponekad koristimo moć samo zato što nam je data ili nas uče da treba da se ponašamo nasilno. Nasilje je društvena konstrukcija, a ne nešto što je nasleđeno u nama. Stoga možemo pokušati da se odučimo od nasilnog ponašanja i pokušamo da naučimo nova, mirna ponašanja.

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Prilagođeno iz priručnika
„Mladi transformišu konflikt“

NASILJE U MOM ŽIVOTU

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Istražiti iskustva

međuljudskog nasilja

Materijali: Tabela, markeri,
adekvatan prostor za

vođenje grupne diskusije i za
razdvajanje u manje grupe po
potrebi

Opis radionice:**Radionica broj A:****FAZA 1**

Objasnite učesnicima da je ovo prilika da iznesu svoja razmišljanja i osećanja o ličnim iskustvima međuljudskog nasilja, kao i kada su ljudi bili nasilni prema njima, ali i kada su oni bili nasilni prema drugim ljudima.

FAZA 2

Sprovedite malo razmišljanje o tome šta nasilje znači ili kako ga oni definisu (ako je to učinjeno ranije, podsetite se diskusije). Pitajte ih o primerima svakodnevnog nasilja, poput udarca ili udaranja nekoga, ili verbalnog zlostavljanja, itd.

FAZA 3

Zamolite svakog pojedinca da

odvoji pet minuta da razmisli o vremenu kada:
(a) se neko nasilno ponašao prema njima;
(b) su postupali nasilno prema nekom drugom;
(c) su videli da je neko drugi nasilan, ali nisu intervensili.

FAZA 4

Nakon samostalnog razmišljanja, recite učesnicima da će raditi u malim grupama, prema određenim pravilima - da se prema svima trebaju odnositi sa poštovanjem, da se ono što bilo ko kaže sačuva u poverenju, da niko ne treba da bude pod pritiskom da kaže bilo šta što ih tera da se osećaju nelagodno i da postavljaju pitanja da bi

razumeli, a ne da bi osuđivali.

FAZA 5

Odrojite ih u male grupe i postavite im pitanja, tako da svaka osoba u grupi može da odgovori na njih i podeli sa drugima.

- Zašto je došlo do nasilne situacije?
- Kako bi se drugi članovi grupe ponašali u sličnim okolnostima?
- Zašto ste se tako ponašali?
- Kako ste se mogli ponašati drugačije?
- Da li ostatak grupe ima neke predloge?
- Šta je neko mogao da uradi da spreči incident?
- Zašto nisu intervenisali u slučaju nasilja?

- Koji su uzroci incidenta?
- Koliko je incidenata bilo kao rezultat nesporazuma, koliko ogorčenosti, inata ili ljubomore, a koliko razlika u kulturi i običajima, mišljenju ili verovanju?
- Šta ljudi razumeju da znači reč „tolerancija“? Kako bi to definisali?

- Da li je ispravno da ljudi budu potpuno tolerantni prema svemu što drugi ljudi rade ili govore?
- Zašto je tolerancija ključna vrednost za unapređenje ljudskih prava?

je važno otkriti više o nenasilju i nenasilnim akcijama, ali i podršci žrtvama nasilja.

FAZA 6

Završite sa razmišljanjima o toleranciji i zašto

2.5. POMIRENJE

Pomirenje kao pojam ima različite definicije i tumačenja. Prisutan je u religiji i filozofiji do političkih nauka i sociologije. Jedan od pionira naučnika u oblasti pomirenja - Džon Pol Lederah⁷ definisao je pomirenje kao proces koji sadrži mir, milost, istinu i pravdu. Iako se pomirenje ne može dogoditi bez ova četiri koncepta ono i dalje može postojati na filozofskom nivou. Da bi se to bolje shvatilo, posebno kroz objektiv etničkog konflikta, važno je objasniti pomirenje kroz jednostavnije procese. Dakle, pomirenje je proces:

- (Re) izgradnje odnosa;
- Priznanje prošlosti svih strana uključenih u konflikt;
- Razmena iskustava tokom konflikta;
- Uzajamno prihvatanje svih strana;
- Promena percepcije „drugi“;
- Kolektivna budućnost.⁸

Pomirenje je često povezano sa visokim političkim nivoom, ali zapravo zavisi i ono je najvažnije ljudima koji su pretrpeli nasilje i otvoreni oružani konflikt. Dakle, pomirenje treba da uključi u gore navedene procese svakog pojedinca koji je pretrpeo konflikt. Pomirenje takođe počinje od malih koraka. Može jednostavno početi tako što ćete popiti kafu sa komšijom sa kojom ste bili u konfliktu. Ne treba mnogo više od toga da biste ga pokrenuli. Kafa i volja su dovoljni da se započne veliki i komplikovani proces kao što je pomirenje.

⁷ Za više informacija pročitajte „Izgradnja mira, održivo pomirenje u podeljenim društvima“, Džon Pol Lederah, 1996

⁸ Za više informacija pročitajte „Uticaj projekata dijaloga na proces pomirenja na Kosovu, slučaj omladinskog mirovnog kampa“, Radosavljević Nevena, 2018.;

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ****ISTRAŽIVANJE POMIRENJA****Trajanje:** Do 1 sat i 30 min.**Grupa:** Više od 8;**Cilj:** Shvatiti važnost različitih procesa koji mogu dovesti

do pomirenja; istražiti značaj svakog čina koji može dovesti do pomirenja.

Materijali: Papiri, olovke, boje za lice, bilo koji materijal koji može poslužiti za umetničko izražavanje.**Opis radionice:****FAZA 1**

Razmislite sa učesnicima o značenju pomirenja;

FAZA 2

Objasnite im da je, prema Džon Pol Lederahu, to je proces koji uključuje mir, pravdu, milost i istinu;

FAZA 3

Sada podelite učesnike u 4 grupe, svaka grupa dobija jedan od koncepta: Mir, Pravda, Milost i Istina;

FAZA 4

Objasnite svakoj grupi da treba da razmisle o sebi kako predstavljaju koncept kao živi likovi-osobe ili životinje sa svojom ličnom pričom, polom, uzrastom,

navikama, ponašanjem, itd. Istovremeno, zamolite svaku grupu da diskutuje o sledećim pitanjima u svojim grupama: „Čime se bave u situaciji konflikta” i „Čega se najviše plaše u situaciji konflikta među ovim konceptima”. Recite im da treba da izaberu jednu osobu koja će predstavljati koncept u TV emisiji nakon prezentacije. Dajte im oko 30 minuta za ovo.

FAZA 5

Pozovite sva četiri predstavnika za predstavljanje. Oni treba da se postave tako da ih svi ostali učesnici vide. Dobrodošli u emisiju i postavite sledeća pitanja:

među ostalim učesnicima i zašto?

- Ko te najviše plaši od osatih učesnika u prostoriji i zašto?
- Istino, jesli jedinac? Da li imate braću i sestre?
- Istino zašto te je tako teško pronaći?
- Milosti, u kakvom ste odnosu sa Pravdom?
- Pravdo, svi tvrde da vas prate i da nastupaju u vaše ime, je li istina?
- Miru, šta mislite o ove 3 osobu?
- Pomerite se i preuredite svoje redosled
- Šta vam je potrebno jedno od drugog?
- Gde se možete sresti? Koja je vaša tačka spajanja? Kako možemo nazvati tu tačku?

U slučaju da ne dođu do zaključka, pitajte učesnike da li znaju gde se ove osobe/likovi mogu sresti. Odgovor je POMIRENJE.

FAZA 6

- Razmatranje:
1. Kakvi su vaši utisci o iskustvu u ovoj igri?
 2. Šta je pomirenje?
 3. Kako ovi koncepti mogu pomoći procesu pomirenja?

4. Da li je pomirenje moguće bez i jednog od ovih osoba/likova? Da li su svi na istom nivou važnosti?
5. Kako susret ovo četvoro može doneti pomirenje u vašoj stvarnosti?
6. Kako nam ovi koncepti mogu pomoći da pomirimo ljude u bilo kom konfliktu?

FAZA 7

Zaključite da je svaka akcija važna da bi pomirenje počelo i da bi se dogodilo. Podelite sa njima neke od misli iz teorijskih fragmenata, posebno da su mali koraci važni.

RADIONICA BROJ

DIJALOG

Trajanje: 3h (ako je planirano i prikazivanje filma);

Grupa: Više od 8;

Cilj: Da podelimo lična iskustva iz rata, da shvatimo

da su i ostali stradali, a da oružani konflikti i nasilje nikome ništa dobro ne donose;

Materijali: Maramice (možda projektor i laptop)

Opis radionice:

Ova radionica je delikatna jer može izazvati jake emocije kod učesnika. Trebalo bi da se primeni nakon nekoliko dana, kada postoji uverenje da se učesnici dobro slažu i da su spremni da prođu kroz ovaj proces. Važno je da moderator/ka oseća da je grupa spremna i da kontroliše situaciju.

Da biste prizvali rat na Kosovu za učesnike možete prikazati film „Ponovno okupljanje – 10 godina posle rata“, to im može dati perspektivu.

FAZA 1 Zamolite učesnike da sednu u krug na najudobniji mogući način. Recite im da ova vežba traži od nas da zajedno podelimo sopstvena stradanja od rata, da ih priznamo, ali i da razumemo druge i kako je rat na Kosovu uticao na sve nas;

FAZA 2 Recite učesnicima da postoje nekoliko pravila koja trebaju da se poštuju:

1. Slušajte otvorenog uma i srca;
2. Slušajte da shvatite, a ne da odgovorate ili sudite;
3. Nemojte komentarisati;
4. Postavljajte pitanja samo ako nešto nije jasno;
5. Nemamo pravo da sudimo o nečijem iskustvu, jer su oni individualni i jedinstveni.

FAZA 3 Zamolite učesnike da odvoje malo vremena da razmisle o pitanjima: Kako je rat na Kosovu uticao na mene? Direktno ili indirektno? Kako je to uticalo na moju porodicu? Kako to sada utiče na mene?

FAZA 4 Nakon 5 minuta recite im da su pozvani da podele to sa svima, kad god su spremni. Tražite volontere, radije nego da provozete osobe. Recite im da je ovo bezbedan prostor i da će sve ostati u ovoj prostoriji, ali da je važno da medjusobno podelimo iskustva, jer to može da nas pomeri dalje od patnje i da nam doneše razumevanje.

FAZA 5 Nakon što su svi podelili svoja iskustva, recite im da svi patimo na svoj način. Mnoge stvari koje su za nekoga možda bolne, za nekoga možda nisu i obrnuto. Posle svih ovih pripovedanja, jedino što možemo da zaključimo je da smo patili kao društvo i da to nikada nismo tražili. Jedino što možemo da uradimo je da saosećamo jedni sa drugima i da se otvorimo da shvatimo da smo svi žrtve onoga što se desilo.

FAZA 6 Pitajte učesnike da li bi želeli da kažu kako se osećaju nakon ovoga. Nakon što se ova sesija završi, važno je dati im prostora da rade stvari koje su lagane, a ne intenzivne.

DOBRI PRIMERI PRIMENE NA LOKALNOM NIVOU

1. KOSOVSKI DIJALOG MLADIH/ PROGRAM RAZMENE MLADIH (SESIJE O POMIRENJU I KOMEMORATIVNE POSETE)

Šta? Kosovski dijalog mladih/program razmene mladih (sesije o pomirenju) – Objašnjanje pojma pomirenja kao krovnog termina, njegovog porekla i upotrebe kroz različite pristupe. Prikaz pristupa odozdo-nagore i odozgo-nadole procesu pomirenja i njegovog uticaja na međuljudski i međuetnički nivo. Štaviše, ova aktivnost je više istraživala kako mladi učesnici iz albanske i srpske zajednice vide proces pomirenja. Pored toga, u okviru ove aktivnosti organizuju se komemorativne posete, gde učesnici imaju priliku da, u mnogim slučajevima, po prvi put saznaju o civilnim žrtvama rata na Kosovu

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava Kosovo

su zajedno. Razgovaraju o stvarima koje ih se tiču i takođe razgovaraju o razlikama i strahovima koje imaju obe zajednice. Učenici uvek shvataju da su slični kada upoređuju i suprotstavljaju različita pitanja. To je letnji kamp koji ih podstiče da igraju tradicionalna kola obe zajednice i gde uče o praznicima i proslavama jedni drugih. To je takođe letnji kamp za doživljavanje nepredviđenih situacija. Međutim, postoje sve ove različite vrste priča koje bismo mogli da podelimo iz našeg iskustva sa Access studentima tokom godina. Nakon nemilog događaja kada je jedan od albanskih studenata skliznuo sa planine i povredio se, studenti iz svih zajednica su se organizovali i pomogli svom drugaru da se spase, a zatim ga odvezli u bolnicu. Nakon letnjih kampova, studentima iz Južne Mitrovice bilo je dovoljno komodno i želeti su da idu u Severnu Mitrovicu, deo svog grada koji nikada ranije nisu posetili.

Ko? Sproveden od strane Community Building Mitrovice uz podršku Ambasade SAD u Prištini.

2. ENGLESKI PROGRAM PRISTUPA MIKROSTIPENDIJAMA

Šta? English Microscholarship Access Program je program škole učenja jezika. Ovaj projekat je započeo 2014. godine sa ciljem da se studenti iz svih zajednica, uglavnom kosovski Albanci i kosovski Srbi, dovedu u jednu učionicu da uče engleski jezik kako bi podelili svoja iskustva sa drugim studentima iz različitih zajednica sa kojima pre nisu komunicirali. Ono što se pokazalo kao najuspešniji ishod ovog projekta do sada su letnji kampovi, a u okviru ovog projekta organizovana su dva letnja kampa. U letnjim kampovima zaista vidimo da učenici mogu da poštuju i ne vide različitosti kada

2.6. LJUDSKA PRAVA

Ljudska prava predstavljaju osnovne potrebe svakog čoveka, obezbeđuju život u dostojanstvu i poštovanju i svako ima pravo na njih, što znači da su ljudska prava jednaka za sve (svi ljudi su jednaki u ljudskim pravima). Stoga su ljudsko dostojanstvo i jednakost dve osnovne vrednosti ljudskih prava.

Ljudska prava su:

1. Neotuđiva – Ne mogu nam se oduzeti niti ih možemo izgubiti. Mogu biti samo ograničena, na primer, oduzimanje slobode nekome kada počini krivično delo.

2. Međuzavisna – Ljudska prava zavise jedno od drugog; povezana su i ne mogu se posmatrati odvojeno. Imati jedno ljudsko pravo znači imati sva. Ne postoji hijerarhija u njihovoj važnosti.

3. Univerzalna – Tiču se svih ljudi na svetu. Na njih imaju prava svi bez obzira na pol, seksualnu orientaciju, rasu, veru, etničku pripadnost, nacionalnost, invaliditet, jezik, društveni status, itd.

Ljudska prava su zaštićena različitim zakonima na međunarodnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Najvažniji dokument za evropski kontinent je Evropska konvencija o ljudskim pravima. Potpisana je 1950. godine i ratifikovana je 1953. godine. Prema ovoj Konvenciji, osnovna prava i slobode⁹ su:

1. Član 1 – Obaveza poštovanja ljudskih prava;
2. Član 2 – Pravo na život;
3. Član 3 - Zabrana mučenja;
4. Član 4 - Zabrana ropstva i prinudnog rada;
5. Član 5 – Pravo na slobodu i bezbednost;
6. Član 6 – Pravo na pravično suđenje;

7. Član 7 – Kažnjavanje samo na osnovu zakona;
8. Član 8 – Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života;
9. Član 9 - Sloboda misli, savesti i veroispovesti;
10. Član 10 – Sloboda izražavanja;
11. Član 11 - Sloboda okupljanja i udruživanja;
12. Član 12 – Pravo na sklapanje braka;
13. Član 13 – Pravo na delotvoran pravni lek;
14. Član 14 – Zabrana diskriminacije;
15. Član 15 – Odstupanje u vanrednim okolnostima;
16. Član 16 - Ograničenje političkog delovanja stranaca;
17. Član 17 - Zabrana zloupotrebe prava;
18. Član 18 - Granice korišćenja ograničenja prava.

⁹ Za više informacija pročitajte „Evropska konvencija o ljudskim pravima“, Savet Europe, 1950; https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Preuzeto iz Kompasa: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

Naslovi

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Istražiti devijacije prava na ravnopravnost na lokalnom

nivou, razgovarati o kršenju ljudskih prava i bolje razumeti pozicije drugih ljudi.

Materijali: Štampane uloge, prostorija dovoljno velika da se u njoj može kretati.

Opis radionice:**FAZA 1**

Odštampajte sve uloge (u dodatku) i pomešajte ih.

Stavite ih na jedno mesto, a zatim zamolite svakog učesnika da uzme jednu karticu sa ulogom.

FAZA 2

Pozovite ih da sednu, pažljivo pročitajte ulogu i razmislite o položaju ove osobe;

FAZA 3

Sada ih zamolite da počnu da ulaze u ulogu. Da biste pomogli, pročitajte neka od sledećih pitanja, pauzirajući nakon svakog pitanja da biste dali ljudima vremena da razmisle i izgrade sliku o sebi i svom životu:

- Kakvo je bilo vaše detinjstvo?
- U kakvoj ste kući živelii?
- Kakve ste igre igrali?

- Kojim poslom su se bavili vaši roditelji?

- Kakva je sada vaša svakodnevica?

- Gde se družite?

- Šta radite ujutru, popodne, uveče?

- Kakav stil života imate?

- Gde živite?

- Koliko novca zarađujete svakog meseca?

- Čime se bavite u slobodno vreme?

- Čime se bavite tokom odmora?

- Šta vas uzbudjuje i čega se plašite?

FAZA 4

Sada ih zamolite da naprave pravu liniju na jednoj strani sobe. Recite učesnicima da čete pročitati listu situacija ili događaja. Svaki put kada mogu da odgovore sa „da“ na izjavu, trebalo bi da iskorače jedan korak napred. U suprotnom, treba

da ostanu gde jesu i da se ne kreću.

FAZA 5

Čitajte situacije (u dodatku) jednu po jednu. Pauzirajte na neko vreme između svake izjave da biste dali ljudima vremena da iskorače i pogledaju oko sebe kako bi zabeležili svoje pozicije u odnosu jedni prema drugima.

FAZA 6

Na kraju pozovite sve da zabeleže svoje konačne stavove. Zatim im dajte nekoliko minuta da izadu iz uloge pre nego što razgovaraju kao grupa.

FAZA 7

Razmatranje:
Počnite tako što ćete pitati učesnike o tome šta se dogodilo i kako se osećaju u vezi sa ovom aktivnošću, a zatim nastavite da govorite o pokrenutim pitanjima i šta su naučili.

1. Kako su se ljudi osećali kada su/ili nisu istupili?
2. Za one koji su često istupili napred - u kom trenutku su počeli da primećuju da se drugi ne

kreću tako brzo kao oni?
3. Da li je neko osetio da je bilo trenutaka kada su njihova osnovna ljudska prava bila ignorisana?
4. Da li učesnici mogu da pogode uloge jedni drugih? (Neka učesnici otkriju svoje uloge tokom ovog dela diskusije)
5. Koliko je bilo lako ili teško igrati različite uloge? Kako su zamišljali kakva je osoba koju igraju?

6. Da li vežba na neki način odražava društvo? Kako?
7. Koja su ljudska prava su došla u pitanju za svaku od uloga? Da li bi neko mogao da kaže da se njihova ljudska prava ne poštuju ili da im nisu prisupična?
8. Koji prvi koraci bi se mogli preduzeti za rešavanje nejednakosti u društvu?

DODATAK 1**ULOGE:**

- 1** Vi ste mlada Romkinja koja nikada nije završila osnovnu školu;
- 2** Imate 30 godina, nemate fakultetsku diplomu;
- 3** Vi ste 22-godišnja lezbijka;
- 4** Vi ste Srbin i živite u selu na jugu Kosova i ne govorite albanski;
- 5** Vi ste sin američkog ambasadora na Kosovu;
- 6** Vi ste 24-godišnja izbeglica iz Avganistana;
- 7** Vi ste 19-godišnji sin farmera u zabačenom selu u planini;
- 8** Vi imate 25 godina i imate diplomu likovnog fakulteta;
- 9** Vi ste visoko pozicionirani član političke stranke na vlasti;
- 10** Vi ste mladić sa invaliditetom koji može da se kreće samo u invalidskim kolicima;
- 11** Vi ste čerka menadžera lokalne banke. Studirate ekonomiju na univerzitetu;
- 12** Nezaposlena ste samohrana majka;
- 13** Vi ste penzionisani radnik Trepče;
- 14** Vi ste mlada žena koja živi u Mitrovici, bori se za prava žena;
- 15** Vi ste nezaposleni, fakultetskiobrazovani i čekate prvu priliku da radite;

16 Vi ste učitelj srpskog jezika i živite u Mitrovici;

17 Vi ste ratni veteran bez krova nad glavom;

18 Vi ste devojka ste mладог umetnika koji je zavisnik od heroina;

19 Vi ste ilegalni imigrant iz Sirije;

20 Vlasnik ste uspešne uvozno-izvozne kompanije.

DODATAK 2 SITUACIJE

- Nikada niste našli na ozbiljne finansijske poteškoće.
- Imate pristojno stanovanje sa telefonom i televizorom.
- Osećate da se vaš jezik, vera i kultura poštuju u društvu u kome živate.
- Smatrate da se vaše mišljenje o društvenim i političkim pitanjima i vaši stavovi slušaju.
- Drugi ljudi vas konsultuju o različitim pitanjima.
- Ne plašite se da će vas policija zaustaviti.
- Znate gde da se обратите za savet i pomoć ako vam zatreba.
- Nikada se niste osećali diskriminisanim zbog svog porekla.
- Imate odgovarajuću socijalnu i medicinsku zaštitu za svoje potrebe.
- Možete ići na odmor jednom godišnje.
- Možete pozvati prijatelje na večeru kući.
- Imate zanimljiv život i pozitivno gledate na svoju budućnost.
- Osećate da možete učiti i slediti zanimanje po svom izboru.
- Ne plašite se maltretiranja ili napada na ulici ili u medijima.
- Možete glasati na državnim i lokalnim izborima.
- Možete proslaviti najvažnije verske praznike sa svojim rođacima i bliskim prijateljima.
- Možete učestvovati na međunarodnom seminaru u inostranstvu.
- Možete ići u bioskop ili pozorište bar jednom nedeljno.
- Ne plašite se za budućnost svoje dece.
- Novu odeću možete kupiti najmanje jednom u tri meseca.
- Možete se zaljubiti u osobu po svom izboru.
- Osećate da se vaše kompetencije cene i poštuju u društvu u kome živate.
- Možete koristiti internet i imati koristi od njega.
- Ne plašite se posledica klimatskih promena.
- Možete slobodno da koristite bilo koju internet stranicu bez straha od цензура.

RADIONICA BROJ

Preuzeto iz Kompasa: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

Naslovi

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Povećati znanje o različitim borcima za ljudska

prava u svetu; motivisati učesnike da preduzmu akcije za ljudska prava.

Materijali: Jedan komplet od 30 karata po maloj grupi; makaze; koverte

Opis radionice:

FAZA 1

Podelite učesnike u male grupe (3-4 osobe). Dajte komplet karata (u dodatku) svakoj grupi.

FAZA 2

Zamolite ih da rašire po podu karte licem nadole.

FAZA 3

Objasnite da karte opisuju događaje iz života šest aktivista za ljudska prava. Cilj svake grupe je da spoji događaje sa ispravnim likom priče i na taj način izradi kratak opis svake osobe.

FAZA 4

Objasnite da je svaki od znakova sastavljen od „skupa od pet“ (na primer, jedna „A“, jedna „B“, jedna „C“, jedna „D“ i jedna „E“ karta);

FAZA 5

Recite svakoj grupi da uzme jednu po jednu kartu, sve dok sve karte raspodeljene;

FAZA 6

Nakon ovoga, recite im da imaju 30 minuta da rade na tome i pronađu sopstvenu strategiju za povezivanje kartica;

FAZA 7

Okupite sve zajedno i zamolite predstavnika jedne grupe da predstavi svojim rečima jednu od ličnosti. Zatim ponovite redom sa ostalim grupama tako da svaka ličnost bude predstavljena u potpunosti i svaka grupa može da proveri da li je ispravno sastavila karticu. Možete imati tačne odgovore za sebe u slučaju da ih zatraže.

FAZA 8

Razmatranje:
1. Koliko je vežba bila laka i koje strategije su različite grupe koristile

za sortiranje kompleta karata?

2. Za koje su ličnosti učesnici već čuli, a koji su nove za njih? Zašto misle da za neke od ličnosti ranije nisu čuli, dok su druge vrlo dobro poznate?

3. Da li su učesnici bili iznenadeni bilo kojom informacijom? Šta su smatrali najšokantnjim ili nujupečatljivijim?

4. Zamolite da izaberu citat sa kojim se najsnažnije identifikuju: kako misle da bi se ponašali da su bili postavljeni u isti položaj kao ova ličnost?

5. Koja su ljudska prava posebno zastupali različiti „borci“?

6. Da li je „herojstvo“ neprikladan način delovanja za odbranu ljudskih prava? Koja delovanja su dostupna ljudima koji su žrtve kršenja ljudskih prava?

DODATAK

A

Često imam potrebu da plačem, ali to ne pokazujem. Gutam svoja osećanja. Kada sanjam, sanjam da sam ponovo u Aušvicu.

Zili Šmidt

A

Avaj, ovu tužnu pesmu u mislima šaljem onima koji pomažu zatvorenicima. Ova osećanja u ovom mračnom dobu- nikada neću zaboraviti užasna mučenja. Neka ova sadašnja beda u zatvoru nikada ne bude naneta nijednom živom biću.

Ngawang Sangdrol

B

Rođen/a 1924. u Tiringenu u Nemačkoj u porodici putujućih izvođača Sinti. Preživeo/la logor za istrebljenje Aušvic-Birkenau, obavezao/la se da će svetu ispričati šta je učinjeno

B

je budistički/a monah/inja koji/a veruje da bi Tibet trebalo da bude nezavisan od Kine i kojeg/u su kineske vlasti uhapsile prvi put sa 10 godina. Njegov/njen jedini zločin je bio učešće u

C

Romima od strane nacističkog režima. 1939. Zili je uhapšen u Strazburu. „Zločin: Ciganin“ je pisalo u policijskom dosjeu. Poslat/a je u zarobljenički logor u Leti u današnjoj Češkoj, ali je uspeo/la da pobegne. Ubrzo nakon toga je ponovo uhapšen/. U martu 1943. Deportovan/a

C

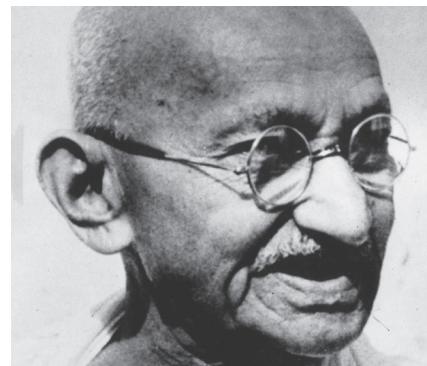
mirnim demonstracijama za nezavisnost Tibeta. Ponovo je uhapšen/a sa 15 godina i osuđen/a na 3 godine zatvora. Kazna je prvo povećana zato što je u zatvoru pevao/la pesmu nezavisnosti, a zatim ponovo 8 godina jer je

D

u Aušvic Birkenau. U „ciganskom porodičnom logoru“ glad, žeđ, bolest, nasilje i smrt bili su deo svakodnevnog života. Rizikujući svoj život, kralja je hranu i odeću kako bi pomogao/la deci i ostalima u logoru da ih održi u životu. Dva puta je njeno/njegovo ime bilo na listi za gasnu komoru. Ipak, dva puta je pobegao/la. Svu njenu/njegovu porodicu su nacisti ugušili gasom.

D

je uzvikivao/la „Slobodni Tibet“ dok je stajao/la na kiši u zatvorskem dvorištu. Danas ima problema sa bubrežima kao posledica torture koju je pretrpeo/la.

A

Limam san da će se jednog dana ova nacija podići i živeti u pravom smislu svoje vere: „Smatramo da su ove istine očigledne: da su svi ljudi stvorenji jednaki.“ Imam san da će moje četvero dece jednog dana živeti u naciji gde im neće suditi po boji kože već po karakteru“.

Martin Luter King

A

LNenasilje je najveća snaga kojom čovečanstvo raspolaže. Ono je moćnije od najmoćnijeg oružja za uništenje koje je smislila ljudska domišljatost.”

Mahatma Gandhi

B

Rođen/a u Atlanti, Džordžija, 1929. godine, kada je tadašnji zakon zahtevao od crnaca da zauzmu posebna mesta u autobusima, pozorištima i bioskopima i da piju iz česmi odvojenih od belaca. Kada je imao/la 28 godina, postao/la je suosnivač

B

Rođen/a 1869. od hinduističkih roditelja koji su živeli u Gudžaratu kada je Indija još uvek bila nasilno držana kao deo Britanske imperije. Vodio/la je borbu za nezavisnost, nikada ne ostajući od svog čvrstog verovanja u

C

organizacije crnačkih crkava koja je podsticala nenasilne marševe, demonstracije i bojkote protiv radikalne segregacije. Organizacija je učestvovala na protestu u Birmingemu, u Albami, na kome je učestvovalo stotine školske dece

C

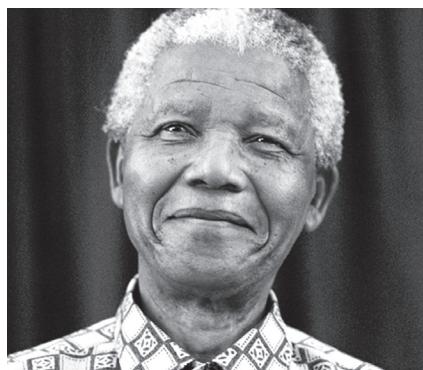
nenasilnog protesta i verske tolerancije, uprkos tome što je u nekoliko navrata hapšen/a i zatvaran/a. Kada su Indijci nasilno delovali jedni protiv drugih, ili protiv britanske imperije, postio/la je dok se nasilje nije završilo. On/ona je vodio/la marš od 241 milju preko Indije, i

D

ispunili ulice u znak podrške. Policiji je na-ređeno da se koriste psi napadači i vatrogasci sa crevima vode pod visokim pritiskom. On/ ona je uhapšen i zatvoren.

D

ubedio/la je sledbenike da prihvate brutalnost policije i vojnika bez odmazde. U zatvoru je proveo/la ukupno 2338 dana u svom životu neumorno posvećenom miru. -

A

L Borio sam se protiv dominacije belaca, i borio sam se protiv dominacije crnaca. Negovao sam ideal demokratskog i slobodnog društva u kome svi ljudi žive zajedno u harmoniji i sa jednakim mogućnostima. To je ideal za ceo život i za rad na njemu. Ali ako treba, to je ideal za koji sam spremam i da umrem.”

Nelson Mendela

A

L Usled izvesnih bolnih, ali istovremeno i utešnih susreta, uverila sam se kako se iz dubine moralnog divljaštva odjednom izroni krik „ja sam ja kriv“ i kako je tim krikom pacijent povratio pravo da sebe naziva bićem”.

Evgenija Ginzberg

B

Roden/a je u selu u blizini Umtate i izabran/a je za predsednika/cu Južnoafričke Republike na prvim demokratskim izborima u toj zemlji u svojoj 76. godini. Do tog trenutka - i pre njegov/njen život je bio posvećen

B

Roden/a 1906. u Rusiji, a umro/la u Moskvi 1977. Radio/la je tiho kao nastavnik i novinar sve dok ga/je Staljinov režim nije žigosao kao teroristu na izmišljenom suđenju. Proveo/la 18 godina u

C

borbi protiv aparthejda, rasističkog sistema koji je bivša vlada koristila za suzbijanje većinskog crnog stanovništva. Pretrpeo je razne oblike represije: zabranjen mu je sastanci, primoran da se skrije, i na kraju je –

C

Sibirskim logorima pod zastrašujućim uslovima jer je odbio/la da optuži druge za zločine koje nisu počinili. Prvu godinu proveo/la je u samici u vlažnoj ćeliji, zabranjeno mu/joj je bilo da vežba, govori, peva ili leži tokom dana. Kasnije je bio/la

D

uhapšen/a i osuđen/a na doživotni zatvor u 44. godini života. Narednih 28 godina života proveo/la je iza rešetaka, daleko od porodice i dece.

D

slat/a iz jednog u drugi sibirski radni logor - uključujući, kao kaznu za pomoć zatvoreniku, i one najgore, iz kojih se malo ko vratio živ.

DOBRI PRIMERI PRIMENE NA LOKALNOM NIVOU

1. OSLIKAVANJE MURALA

Šta? U petak 10. decembra, RCT tim je obeležio Dan ljudskih prava slikanjem murala na severnoj strani glavnog mosta u Mitrovici. Ova aktivnost je okupila umetnike iz zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba koji su dizajnirali i naslikali mural sa porukama o neophodnosti međuetničke saradnje i harmonije na Kosovu. Okupljene osobe za tako značajnu priliku služe kao savršen primer šta se sve može postići ako su ljudi iz različitih etničkih zajednica spremni da sarađuju i stvaraju zajedno. Aktivnosti poput ove pomažu da se poprave veze i podstiču procesi pomirenja i izgradnje mira u podeljenom gradu. Mural koji su zajedno dizajnirali i naslikali Gentijan Murati, Stefan Milutinović i Milan Dobrić je simboličan most između zajednica na Kosovu – most izgrađen iz saradnje, kreativnosti, umetnosti, pozitivnih poruka i zajedničkih vrednosti i verovanja u nastojanjima za izgradnju poverenja. Ovaj deo grada gde je mural nastao je i dalje „vruća tema“ zbog svoje istorije konflikta. Međutim, važno je pokazati ljudima da je to simbol jedinstva grada Mitrovice, a ne podele. Stoga, ovaj mural neće služiti samo kao prelepo umetničko delo, već i kao delo koje će koristiti građani za fotografisanje sa muralom - kao simbolom mira.

Ko? Community Building Mitrovica u okviru projekta „Pomirenje i transformacija konflikta“.

2. PODELIMO NAŠ JEZIK

Šta? PodelimoNašJezik je projekat koji razvija inovativne, digitalne alatke i instrumente za unapređenje kapaciteta kosovskih institucija i povećanje njihove usklađenosti sa Zakonom o upotrebi jezika i promovisanje društvenog prihvatanja službenih jezika na Kosovu. Ovaj projekat unapređuje proces žalbe i razvija internet/digitalne alate koji će postati integralni deo internet stranica institucija na centralnom i lokalnom nivou i koji će postati deo najmanje 50%(14) lokalnih samouprava i (10) ministarstva. Sve akcije za ovaj projekat realizuju se u saradnji sa Centrom za društvene inicijative i Kancelarijom poverenika za jezike uz finansijsku podršku Ambasade Holandije na Kosovu.

„Thuaj Dička / Reci nešto“ su podkasti koji se snimaju u okviru ove kampanje koji sadrže interesantan sadržaj, statističke podatke o upotrebi jezika i pravima kao i sve što je u vezi sa ciljem projekta. NSI je već objavio dva podkasta, jedan sa Zulfijom Jakupi - novinarkom i jedan sa Predragom Miljkovićem - advokatom i već se planira snimanje drugih podkasta.

Ko? Nova društvena inicijativa

3. PLATFORMA ZA MOJA PRAVA

Šta? Platforma moja prava (edrejtajem.org) – Internet platforma koja mladima pruža više informacija o osnovnim ljudskim pravima. Dalje objašnjava uloge i funkcije institucija u zajednici. Na ovaj način ova internet platforma podiže svest mladima o tome koja su njihova prava zaštićena, kako da identifikuju kršenja svojih prava i doprinesu mirnjem društvu zahtevajući pravdu kada je to potrebno kroz kategoriju izveštaja/pitanja na internet stranici.

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava

4. NE OSTAVLJAJUĆI NIKOGA IZA SEBE

Šta? „Ne ostavljujući nikoga iza sebe“ je projekat koji se bavio podelom higijenskih paketa za 300 porodica koje žive u ulici Adem Voca, koja je naseljena uglavnom romskim, egipćanskim i aškalijskim zajednicama, koje su još uvek isključene iz društva. Važno je napomenuti da će ove iste zajednice i dalje imati koristi od ovog projekta kroz proceduru simplifikacije stipendija za petro dece koja žive na tom području i postavljanje pet kontejnera za otpad. Svrha projekta je da se ove zajednice uključe u društvo, počevši od osnovnih prava na čistu životnu sredinu, prava na pristup obrazovanju i podrške onima koji su marginalizovani.

Ko? Community Building Mitrovica

2.7. KOMEMORACIJA

Komemoracija je pamćenje ili prisećanje vezano za neku određenu stvar ili događaj. To može biti akcija sećanja (kao što je obeležavanje dana kada se nešto dogodilo) ili može biti memorijalni zapis nekog događaja ili osobe (kao što je spomenik).

Kada govorimo o sećanju, obično se misli na sećanja na nasilje ili kršenje ljudskih prava (i za jedno i za drugo možemo koristiti primer rata na Kosovu 1998/1999). Ali zapravo se radi o održavanju sećanja živim ili barem o tome da ne dozvolimo sebi da previdimo užase koji su se desili u prošlosti. Prisećanje je važno jer žrtvama daje završetak i omogućava im da se odmaknu od prošlosti i užasa koji su se dogodili u prošlosti. Ovaj proces je od velikog značaja jer nam pomaže da „oprostimo, ali da ne zaboravimo“. I ne treba zaboraviti prošle događaje, jer nas podsećaju da ih ne ponavljamo.

Takođe, sećanje kao čin je povezano sa zakonima i konvencijama, kao što je Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina i genocida. Ova Konvencija je među prvim konvencijama Ujedinjenih nacija koja se odnosi na humanitarna pitanja, a usvojena je kao odgovor na zločine počinjene tokom II svetskog rata.

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Preuzeto iz Kompasa: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

OZNAČENJE SEĆANJA

Vreme: Do 1h 30 min.

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Razmišljati o mitovima i činjenicama o ratu i ulozi koji u

njemu imaju javni memorijali; da podstiču saosećanje.

Materijali: Veliki papri za tablu, traka, flomasteri različitih boja,

opcionalno: fotografije ratnih spomenika i primeri „oblaka oznaka“

Opis radionice:

FAZA 1 Napravite veliki komad papira (veličine približno 1.5 m x 1.5 m) tako što ćete zakačiti nekoliko stranica papira. Mora da bude dovoljno velik da svi članovi grupe mogu da nađu mesto oko njega. Nacrtajte liniju po sredini.

FAZA 2 Uverite se da svi znaju šta je „oblak oznaka“. Oblak oznaka je logičan raspored ključnih reči unutar tekstualnog sadržaja koji vizuelno opisuje temu na mreži.

FAZA 3 Objasnите grupi da će praviti ne-elektronski oblak oznaka kako bi ilustrovali nadovezivanje i uspomene koje izazivaju javni ratni spomenici.

FAZA 4 Zamolite učesnike da pojedinačno razmisle o lokalnom ratnom spomeniku koji je izrađen u znak sećanja na poslednji rat na Kosovu. Trebalo bi da pokušaju da se prisete kako to izgleda i da identifikuju osećanja, ideje i nadovezivanja – i pozitivna i negativna – koje taj spomenik izaziva u njima.

FAZA 5 Pozovite sve da uzmu flomaster i pronađu mesto oko papira. I dalje rade pojedinačno, sada bi trebalo da stave svoje pojedinačne „oznake“ na zajednički list papira, u skladu sa sledećim opštim principima:
1. Oznake su potpuno individualne: one su jednostavno način na koji doživljavaju određeni objekat.

2. Negativna nadovezivanja treba zapisati na levoj strani središnje linije; što su negativnija, to bi trebalo da budu dalje prema levoj ivici papira.

3. Pozitivna osećanja treba zapisati na desnoj strani stranice; što su pozitivnija, to su dalje prema desnoj ivici papira.

4. Osećanja koja se snažno evociraju spomen obeležja treba zapisati većim tekstrom nego osećanja koja samo slabo evociraju slabo koja treba da budu napisana manjim tekstrom.

<p>FAZA 6</p> <p>Kada učesnici zapišu svoje oznake, zamolite ih da se idu malo nazad i pogledaju skupne rezultate. Pitajte:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Postoje li jake poruke ili obrasci u „oblaku“? b. Da li ih je iznenadila neka od oznaka? c. Da li evocira više pozitivnih od negativnih osećanja ili obrnuto? d. Koja su najjača osećanja koja evociraju? e. Da li je ovo način na koji mislite da bi buduće generacije trebale da pamte rat? Šta nedostaje - ili gde treba ispraviti ravnotežu? 	<p>oznake trebalo da budu postavljene iznad prvih.</p> <p>FAZA 8</p> <p>Kada se „oblak“ završi, pozovite učesnike da ponovo pogledaju celu sliku, a zatim pređu na analizu i evaluaciju.</p>	<p>„veličaju“ rat? Mislite li da rat treba veličati?</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Kakvu poruku daju zvanični spomenici o drugoj strani, srpskoj ili albanskoj? Kako da razumemo ovu poruku danas? Šta je sa spomenicima za manjine? 9. Koliko vam je bilo lako da zamislite drugačiji tip spomenika? Kakvi bili ti spomenici? Šta ste smatrali važnim, a šta vam je bilo najteže? 10. Da ste izgubili nekog bliskog u ratu, kako biste želeli da se ta osoba pamti i šta biste želeli da kažete sledećoj generaciji o ratu? 11. Koliko je važno imati zajedničke spomenike (za sve žrtve rata na Kosovu), a ne podeljene?
<p>FAZA 7</p> <p>Sada pozovite učesnike da ponovo uzmu flomastere. Ovoga puta ne treba da razmišljaju o stvarnim, postojećim spomen-obeležjima, već o zamišljenom memorijalu koji bi poslao - za svakog od njih - najvažnije poruke o ratu. Trebalo bi da ponove proces označavanja kroz koji su prošli ranije, ponovo zapisujući svoje oznake pojedinačno na isti list gde su zapisali svoje prve poruke. Objasnite da je prvi oblak oznaka sada javni prostor i da se ne može izbrisati, tako da bi nove</p>	<p>Razmatranje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Koliko ste mogli da kontrolišete oblik konačnog oblaka? 2. Da li ste bili frustrirani drugim porukama koje su proizilazile kao snažnije od onih koje ste vi želeli da promovišete? 3. Da li ste u slučaju drugog oblaka delovali pojedinačno ili ste bili u iskušenju da razgovarate o idejama sa drugim osobama ili da kombinujete snage u činu „označavanja“? 4. U kojoj meri su na vas uticale oznake ostalih osoba ili one koje se već nalaze na stranici? 5. Koliko se završeni oblak razlikuje od prvog i koje su glavne poruke? 6. Da li poslednji oblak predstavlja poruke za koje mislite da bi buduće generacije trebalo da prenesu o ratu na Kosovu bolje od one prve? Zašto? Što ne? 7. Zašto zvanični spomenici imaju tendenciju da 	

DODATAK

PRIMER OZNAČENOG OBLAKA

RADIONICA BROJ

Preuzeto iz Kompasa: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

VAŠ STAV

Trajanje: Do 1 sat i 30 min.

Grupa: Više od 10 osoba

Cilj: Da pomogne učesnicima da razumeju svoj stav o ratu na

Kosovu, da razumeju druge i da podstiču komunikaciju o ratu i sećanju.

Materijali: Dva komada papira, dovoljno velika prostorija da se u njoj može kretati

Opis radionice:

FAZA 1 Pripremite prostor tako da na jednoj strani bude papir na kome piše „SLAŽEM SE“, a na drugoj „NE SLAŽEM SE“.

FAZA 2 Objasnite da ćete čitati različite izjave i da bi trebali da se zauzmu poziciju prema onome što pojedinačno misle. Ako se potpuno slažu, trebali bi da stanu blizu papira na kome je napisano SLAŽEM SE i obrnuto. U slučaju da nisu sigurni, treba da ostanu u sredini.

FAZA 3 Recite im da ovu vežbu treba raditi tiho.

FAZA 4 Pročitajte jednu izjavu i dajte im vremena da se pokrenu. Kada budu pozicionirani, pitajte da li ima komentara. U slučaju da je nečija pozicija interesantna ili drugačija od pozicija drugih, zatražite komentare od ove osobe. Podstaknite razmišljanje i diskusiju. Pitajte one na krajnjim tačkama da objasne zašto su zauzeli ove ekstremne pozicije. Pitajte nekoga u blizini centra da li njihov položaj ukazuje na nedostatak čvrstog mišljenja ili nedostatak znanja.

FAZA 5 Recite im da mogu da promene svoj stav dok slušaju komentare jedni drugih.

FAZA 6 Kada prođete kroz izjave, ponovo okupite grupu na razmatranje.

FAZA 7 Razmatranje:
 1. Da li je bilo pitanja na koja je nemoguće da učesnici odgovore – zato što je bilo teško odlučiti se ili zbog toga što je pitanje bilo loše formulisano?
 2. Zašto su ljudi menjali stvore tokom diskusija?
 3. Da li su ljudi bili iznenadejni obimom neslaganja po pitanjima?
 4. Da li mislite da postoje „tačni“ i „pogrešni“ odgovori na različite izjave ili je to samo stvar ličnog mišljenja?

5. Da li bi ikada bilo moguće da se svi slože o tome šta se desilo tokom rata?

6. Zašto je važno znati da imamo različite perspektive o ratu na Kosovu?

7. O čemu se možemo dogovoriti?

DODATAK

IZJAVE (MOGU SE DODATI VIŠE):

- 1 Kršenja ljudskih prava mogu biti opravdana;
- 2 Upotreba nasilja za zaustavljanje nasilja je opravdana;
- 3 Rat nikome ništa dobro ne donosi;
- 4 Patnje se ne mogu porediti;
- 5 Albanci su bili žrtve rata na Kosovu;
- 6 Srbi su bili žrtve rata na Kosovu;
- 7 Žrtve su sve iste;
- 8 Treba da oprostimo, ali ne zaboravimo;
- 9 Potreban nam je zajednički spomenik žrtvama rata na Kosovu;
- 10 Voljan sam da saznam više o svim žrtvama rata na Kosovu;
- 11 Znam dovoljno o ratnim stradanjima ostalih etničkih grupa na Kosovu;
- 12 Zajednički i u miru život je moguć .

PRIMERI DOBROG RADA NA LOKALNOM NIVOU

1. VIRTUELNI MUZEJ IZBEGLICA

Šta? Virtuelni muzej izbeglica – projekat sećanja koji stvara digitalne arhive koji pomažu u očuvanju sećanja, pružaju osnovu za shvatanje prošlosti na Kosovu, obogaćuju i evociraju narative, sprečavaju ponavljanje rata, grade osećaj održivog mira i omogućavaju zajedničku viziju i proces budućeg pomirenja. Projekat je deo projekta „Negovanje novih pristupa pomirenju mladih“ koji ima za cilj preispitivanje pristrasnog i etničko-nacionalističkog javnog diskursa o prošlosti Kosova i da ga obogati ličnim pričama i iskustvima ljudi. Onlajn platforma doprinosi simboličnom prepoznavanju stradanja civila iz svih etničkih grupa tokom rata na Kosovu. Takođe promoviše inkluzivnu javnu debatu o prošlosti i povećava društvenu empatiju objavlјivanjem različitih priča. (<https://museumofrefugees-ks.org/>)

Ko? Inicijativa mlađih za ljudska prava

2. OKVIR CIVILNOG DRUŠTVA ZA NACIONALNU STRATEGIJU ZA SUOČAVANJE SA PROŠLOŠĆU NA KOSOVU

Šta? Okvir civilnog društva za nacionalnu strategiju suočavanja sa prošlošću na Kosovu. Cilj projekta bio je da se sačini okvir civilnog društva za Nacionalnu strategiju za suočavanje sa prošlošću na Kosovu, koji uključuje i doprinos građana kako bi se odgovorio na stvarne društvene potrebe na Kosovu i koji uzima u obzir postojeće mehanizme tranzicione pravde koje treba da usvoji Vlada Kosova kako bi ojačala garancije ne-ponavljanja (GNR) i izglede za pomirenje između zajednica na Kosovu. Grupa je krenula u zajedničku inicijativu da osmisli i podrži kako da se angažuje sa žrtvama, preživelima, bolnom prošlošću i

istorijskim narativima. Inicijativa ima za cilj da spreči štetni diskurs i radnje u vezi sa nasleđem konflikta i služiće kao referentni dokument prema kome svako ko krši njene principe treba da snosi moralnu odgovornost. Ovu inicijativu podržavaju Ambasada Švajcarske na Kosovu, Britanska ambasada na Kosovu i UNDP.

Ko? Nova društvena inicijativa

3. MUZEJ DECE RATA

Šta? Muzej dece rata – glavni cilj ove inicijative je da unapredi kolektivno pamćenje o nedavnom ratu na Kosovu kao načinu suočavanja sa prošlošću, kao i razvijanje kritičkog pristupa različitim narativima putem istraživanja i dokumentovanja ratnih iskustava i priča. Inicijativa inkluzivne memorijalizacije doprinosi razumevanju priča iz detinjstva o ratu i uopšte kako je svakodnevni život tokom poslednjeg rata ostao na marginama kolektivnog sećanja i spomena.

Ko? Inicijativa mlađih za ljudska prava

4. ULIČNE AKCIJE O PRINCIPIMA SUOČAVANJA SA PROŠLOŠĆU U KOSOVSKOM KONTEKSTU

Šta? Ulične akcije o principima suočavanja sa prošlošću u kosovskom kontekstu. Organizovanjem uličnih akcija sa temama vezanim za prošlost koje se obrađuju kroz umetnost kako bi se privukla pažnja opšte javnosti za ove teme koje imaju za cilj da podignu inkluzivnost, priznanje patnje žrtava u prošlosti i dalje informisanje javnosti i političkih aktera, medija i širu javnost o tome kako se odnositi prema žrtvama, preživelima i našoj prošlosti uopšte. (<https://www.facebook.com/YIHRKS/posts/2000761660088124>) (<https://www.facebook.com/YIHRKS/posts/1912047068959584>)

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava kosovo

5. ULIČNE AKCIJE OBELEŽAVANJA NACIONALNOG DANA NESTALIH

Šta? Ulične akcije obeležavanja Nacionalnog dana nestalih – Sada već tradicionalni poziv građanima Kosova da isključe svetla u svojim domovima na 5 minuta povodom obeležavanja Nacionalnog dana nestalih iz poslednjeg rata na Kosovu. Sa pet minuta mraka u našim porodicama, saosećamo sa bolom i mrakom u kojem već 21 godinu žive porodice 1.639 nestalih. (<https://www.facebook.com/events/957540101657757/>)

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava kosovo

6. ULIČNE AKCIJE OBELEŽAVANJA MEĐUNARODNOG DANA NASILNIH NESTANKA

Šta? Ulične akcije obeležavanja Međunarodnog dana nasilnih nestanaka – YIHR je organizovala ulične akcije podsećanja društva i institucija na još nerešeno pitanje nestalih i solidarnosti sa porodicama nestalih. Kroz različite simbolične ulične akcije YIHR KS podiže svest da se kosovsko društvo i dalje suočava sa uskraćivanjem prava na istinu i prava na pravdu. (<https://www.facebook.com/YIHRKS/posts/1951303078367316>)

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava kosovo

7. INFO SESIJE O PRINCIPIMA SUOČAVANJA SA PROŠLOŠĆU U SREDNJIM ŠKOLAMA/UNIVERZITETIMA

Šta? Info sesije o principima suočavanja sa prošlošću u suočavanju u različitim srednjim školama/univerzitetima - Informisanjem mladih o 10 principa ove građanske inicijative, koji su saznali više o procesu i principima suočavanja sa prošlošću, upotrebljenoj terminologiji i kakav pristup da preduzimaju prema ovim temama. Raspravljajući o ovim principima, mladi više shvataju važnost konflikt i razumevanja konflikta i važnost suočavanja sa prošlošću kao procesa kako bi se sprečilo da se istorija ponovi.

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava Kosovo

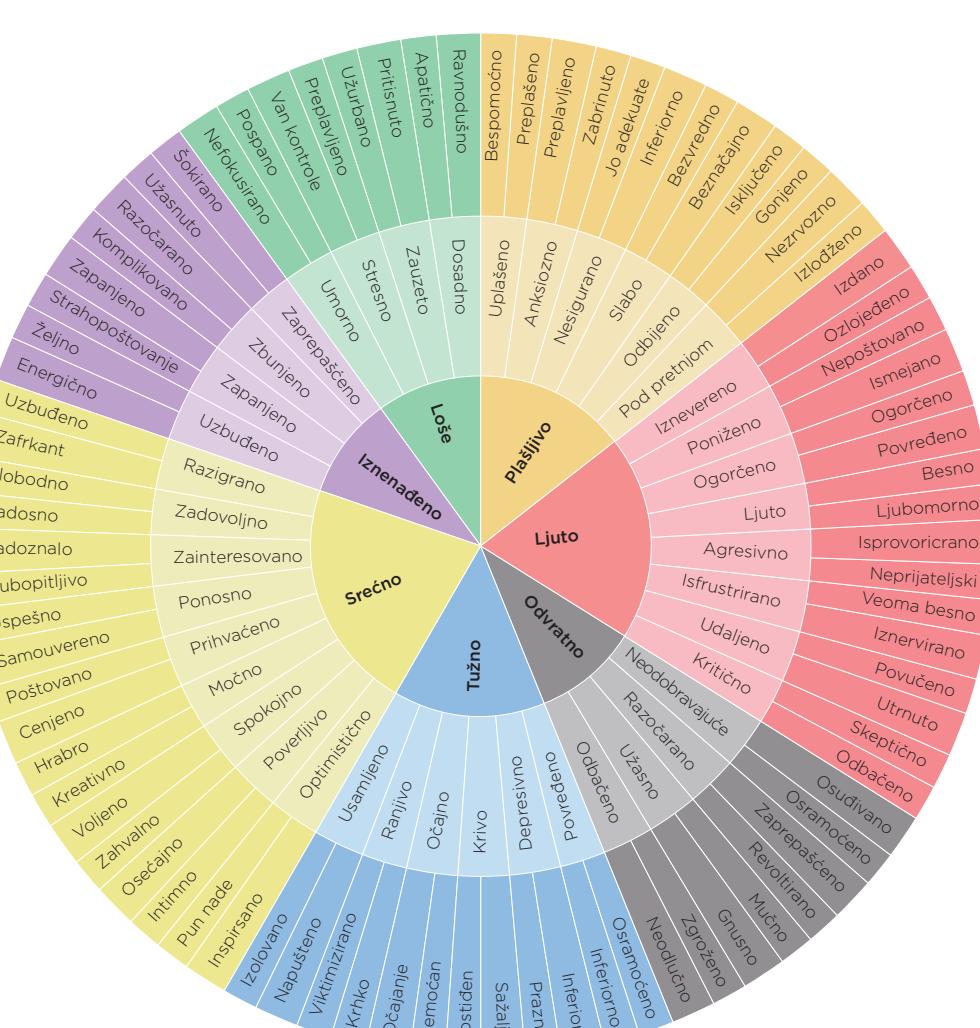
2.8. EMPATIJA I EMOCIONALNA PISMENOST

Kada se suočavate sa konfliktima i radite na izgradnji mira jedna od najvažnijih stvari su emocije. Poznavanje i shvatanje naših emocija, ali i sposobnost razumevanja emocija drugih ljudi kao i imati empatiju prema njima je od velikog značaja u ovoj oblasti. Zato, emocionalna pismenost i empatija su dve ključne stvari za mir.

Emocionalna pismenost podrazumeva emocionalnu samorefleksiju, svest i prihvatanje sopstvenih emocija, kao i znanje kako da se

nosimo sa njima. Da bismo nam pomogli da bolje otkrijemo i razumemo svoje emocije ili čak i da ih imenujemo, možemo koristiti točak emocija, koji je izradio Robert Plutik (crtež br. 6). Štaviše, emocionalna pismenost uključuje empatiju koja je sposobnost da razumete šta drugi ljudi osećaju ili da zamislite sebe na mestu druge osobe. U osnovi, pokušajte da „hodate u tuđim cipelama“.

Da bismo mirno rešili konflikt, da bismo nenasilno odgovorili na nasilje, da bismo izgradili mir i negovali pomirenje - moramo da budemo što je moguće više emocionalno pismeni. Moramo da naučimo da se saosećamo sa ostalima.

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Preuzeto iz Radionica tima
omladinskog mirovnog kampa

HODANJE U TUĐIM CIPELAMA

Trajanje: Do 45 min

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Da razmišljamo o
sopstvenom ponašanju u

konfliktu; bolje shvatiti svoje
emocije, saosećati sa ostalima.

Materijali: Zvučnik, opuštena
muzika za meditaciju, prostor
za učesnike da se osećaju
priyatno

Opis radionice:**FAZA 1**

Recite učesnicima
da pronađu udobno
mesto i položaj za
sebe;

*koji ste vodili. Zamislite da
niste na „mestu“, ali ste
tamo. Kakav je odnos sa
drugom osobom? Koliko je
to važno za vas? Kako ste
se osećali? Jeste li bili ljeni?
Tužni? Frustrirani? Šta vam
treba sada? Šta mislite o
drugoj osobi? Ima li ikakvog
osećaja u vašem telu?*

spremni. Dajte im minut ili
dva pauze i vratite ih za
razmatranje.

FAZA 2

Objasnite da je
ova vežba pojedi-
načna, da ne
moraju ništa da
dele i da je treba izvesti
tiho;

*Nakon 5 minuta, zamislite
da sedite u stolici ispred
vas. Vi ste sada druga oso-
ba. Više niste vi, već osoba
sa kojom ste imali konflikt.
Kako se osećate? Šta mislite
o drugoj osobi? Šta vam tre-
ba? Kakva su vaša osećanja
prema drugoj osobi?*

Razmatranje:**FAZA 6**

- Kako je prošla
ova vežba? Da li
vam se svidela?
- Kako ste se osećali tokom
aktivnosti?
- Da li ste bili svesni svojih
emocija i načina na koji se
nosite sa njima?
- Da li su odgovori bili slični
između vas i vašeg druga?
- Da li ste naučili nešto o
sebi?
- Kada smo radili na konfliktu
koji ste imali, kakav je bio
osećaj sagledati situaciju iz
različitih uglova?
- Este li nešto naučili/le? O
sebi? O drugoj osobi?
- Da li biste uradili nešto dru-
gačije da ste sada suočeni
sa ovim istim razgovorom?
- Šta bi se desilo ako smo
svesni emocija druge oso-
be?

FAZA 3

Nakon što svi nađu
svoje mesto,
pozovite ih da
zatvore oči i
duboko udahnu;

*Konačno, zamislite da se-
dite u stolici između posma-
tranja razgovora? Šta vidiš?
Koje ideje vam padaju na
pamet? Šta mislite kako se
osećaju ovo dvoje ljudi? Šta
mislite da ovo dvoje ljudi
sada treba?*

FAZA 4

Čitajte polako i
pravite pauze
nakon svake
rečenice, tako da
učesnici imaju vremena za
razmišljanje i reflektiranje;

*Pozovite ih da se
vrate otvore oči
kad god budu*

*Zamislite 3 stolice. Vi
sedite u jednoj od stolica, a
druga je ispred vas i tamo je
osoba sa kojom ste razgova-
rali. Treća stolica je između
vas oboje i prazna je.*

Sada zamislite razgovor

FAZA 5

RADIONICA BROJ

Prilagođeno iz priručnika
„Mladi transformišu konflikt“

KAD SAM U KONFLIKTNOJ SITUACIJI ...

Trajanje: Do 45 min

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Da razmišljamo o sopstvenim emocijama,

konfliktima, da razumemo sopstveno ponašanje kada doživljavamo različita osećanja.

Materijali: Štampani materijal za svakog učesnika; olovke

Opis radionice:

FAZA 1

Objasnite učesnicima da će dobiti papir sa nedovršenim izjavama. Trebalo bi da ih završe pojedinačno.

Zamolite ih da ne razmišlju previše, već instinkтивно;

FAZA 2

Raspodelite materijale i zamolite ih da sednu pojedinačno i odgovore na svako pitanje. Važno je da na sve odgovore. Za ovo imaju 15 minuta;

FAZA 3

Nakon što ovo završite, zamolite ih da pronađu osobu sa kojom su najmanje

razgovarali i podele sve odgovore jedni sa drugima. Dajte im najmanje 15 minuta za ovo.

FAZA 4

Vratite ih sve zajedno i počnite sa ispitivanjem.

FAZA 5

Razmatranje:
 1. Kako ste se osećali tokom aktivnosti?
 2. Da li ste bili iznenađeni nekim vašim odgovorima/odgovorima druge osobe?
 3. Da li ste bili svesni svog načina rešavanja konflikta? Objasnite zašto.

4. Kako se ljudi nose sa konfliktima?

5. Da li se drugačije nosite sa konfliktom kada je to sa nekim koga poznajete i kome ste bliski ili sa nekim koga ne poznajete? Ako jeste, kako?

6. Šta ste naučili o sebi?

DODATAK

BROŠURA:

- 1** LJUTIM SE KAD....
- 2** KAD SE NALJUTIM JA....
- 3** KADA SE NEKO NALJUTI NA MENE JA....
- 4** KADA SE POVREDIM OSEĆAM SE...
- 5** OSEĆAM SE NAJRANJIJIJE KADA...
- 6** KADA JA DOŽIVIM JAKE EMOCIJE MOJE TELO...
- 7** MOJA NAJVEĆA SNAGA U SUOČAVANJU SA EMOCIJAMA JE....
- 8** DO SLEDEĆE GODINE ŽELIM DA MOGU BOLJE DA SE SUOČAVAM SA EMOCIJAMA POBOLJŠAVANJEM MOJE SPOSOBNOSTI DA....

03

KOMUNIKACIJA

3.1 Mirovno novinarstvo

Mirovno novinarstvo je metod koji nam pomaze da izvestavamo/dopisujemo u situaciji rata ili krize bez dalje eskalacije te situacije i privlačenja pažnje na mirna rešenja i analizu konflikta. Ne treba ga mešati sa ratnim izveštavanjem, koji izveštava sa ratnog područja. To je metoda ili alatka koja se koristi kada se dopisuje tokom rata ili tokom bilo koje druge krizne situacije.

Kada istražujemo mirovno novinarstvo, možemo razlikovati dve vrste novinarstva koje se mogu porediti jedna sa drugom. Ove dve vrste su - mirovno i konfliktno novinarstvo.

Kako je objasnio Džon Galtun¹⁰, ove dve vrste novinarstva mogu se razlikovati po orientaciji ka miru ili ka ratu, istini ili propagandi, ljudima ili eliti, rešenjima ili pobedi. Kao što je detaljno objašnjeno u crtežu br.7, Mirovno i ratno novinarstvo se lako mogu razlikovati, mirovno novinarstvo je ono koje traži nenasilje i mirna rešenja.

MIROVNO PROTIV RATNOG NOVINARSTVA

1. ORIENTISANO NA MIR/KONFLIKT

- Više strana/ciljeva/problema
- Davanje glasa svim stranama
- Humanizacija svih strana
- Proaktivno

2. ORIENTISANO NA RATU /NASILJE

- Dve strane, jedan cilj (pobeda)
- “mi protiv njih” novinarstvo
- Dehumanizacija “njih”
- Reaktivno

3. ORIENTISANO KA ISTINI

- Otkrivanje neistina sa svih strana
- Otkrivanje svih zataškivanja

4. ORIJENTISANO KA PROPAGANDI

- Razotkriv “njihove” neistine
- Pomozi “našem” zataškivanju

5. ORIENTISANO KA LJUDIMA

- Fokus na sve žrtve (žene,stare, decu)

6. ORIJENTISANO KA ELITI

- Fokus na “naše” žrtve (vojnici, heroji)

7. ORIJENTISANO KA REŠENJIMA

- MIR = nenasilje + kreativnost

8. ORIENTED- ORIJENTISANO KA POBEDI

- MIR = pobeda + prekid vatre

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ****ISTRAŽIVANJE MIROVNOG NOVINARSTVA****Trajanje:** Do 60 min**Grupa:** Fleksibilna;**Cilj:** Razmišljati o sopstvenom

razumevanju mirovnog novinarstva od strane učesnika i bolje razumeti ovu metodu i

kako se može koristiti.

Materijali: Papiri velikog formata, flomasteri**Opis radionice:**

FAZA 1 Podelite učesnike u 3 grupe. Dajte uputstva grupama da će istraživati značenje mirovnog i ratnog novinars-tva. Trebalo bi da razmotre i pripreme poster (papir velikog formata t.j. "flipčart") o sledećem: grupa broj jedan - mirovno novinarstvo, grupa broj dva - ratno novinarstvu i grupa broj tri - razlike između mirovnog i ratnog novinarstva.

FAZA 2 Dajte im 20-30 mi-nuta za grupni rad.

FAZA 3 Nakon 20 do 30 minuta pozovite grupe da se ponovo okupe i predstave svoj rad. Svaka grupa treba da sumira sve što je istražila za koju se raspravljalo 5 minuta.

FAZA 4 Nakon prezentaci-je, pokažite im sliku broj 7 (može-te pripremiti „flipčart“) i predstavite mirovno i ratno novinarstvo i po čemu se razlikuju. Istaknite da je mirovno novinarstvo meto-da koja nam može pomoći da pronađemo mirna i nenasilna rešenja u vremenima ratova i kriza.

FAZA 5 Kao završni deo, pustite video „Peace Journalism (mirovno novinarstvo)“ na kanalu Peace News Network (<https://www.youtube.com/watch?v=6JqKAQawnK8>).

FAZA 6 Razmatranje:
1. Koliko je lako preći na mirovno novinarstvo?
2. Da li mislite da metode mirovnog novinarstva mogu

podstaći mir i nenasilje?
Zašto?
3. Koliko je izvodljivo korisiti ovu metodu izveštavanja u svakodnevnom životu?

RADIONICA BROJ

Razvijeno iz predavanja: Mirovno novinarstvo - Prof. Zoran Cirjaković

METODE MIROVNOG NOVINARSTVA

Trajanje: 1 sat i 30min

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Da bolje razumemo šta je

mirovno novinarstvo i kakve metode treba koristiti.

Materijali: Štampani materijali,

sve primere (rečenice) treba unapred pripremiti. Svaki primer posebno.

Opis radionice:

FAZA 1 Objasnite učesnicima da ova radionica ima za cilj dalje istraživanje svih metoda mirovnog novinars-tva.

FAZA 2 Dajte učesnicima pripremljene primere. To znači da svaki učesnik treba da ima primere, prethodno isečene posebno (prilog 1) i tabelu (prilog 2). Recite im da postoje 34 primera, ali svaki primer ima par tako da ima 17 parova. Svaki par treba da ima dva dela. Prvo počinje sa IZBEGAVAJTE, zatim prva rečenica. I drugi deo, počevši od POKUŠAJ, pa druga rečenica. Dajte im 20 minuta da pokušaju sami da naprave listu. Pojasnite da je ovo individualni zadatak.

FAZA 3 Nakon individual-nog rada podelite ih u grupe (do 4 osobe po grupi). Njihov zadatak je da podele svoje primere i kao grupa pro-nađu zajedničko rešenje. Trebalo bi da iznesu razloge zašto neki deo treba „izbe-gavati“ i zašto drugi treba „pokušati“. Dajte im 30 minuta da pronađu zaje-dničko rešenje.

FAZA 4 Pozovite sve grupe nazad i zamolite ih da predstave svoj rad jedan po jedan.

FAZA 5 Dajte im konačan redosled rečenica i pokušajte da proverite sa grupom koliko ima pravo. Ne samo IZBE-GAVAJTE i POKUŠAJTE,

već i koliko ih je bilo isprav-no uklopljeno.

FAZA 6 Završite zakl-jučkom da mirovno novinarstvo nije lak koncept za upotrebu, ali je zaista potreban ako želimo da podstaknemo mir izveštavanjem iz rata ili krize.

DODATAK

1. DISTRIBUCIJA REČENICA KOJA SE ŠTAMPA ZA SVAKOG UČESNIKA. SVAKI NOVI PASUS JE PRIMER. SVAKI PRIMER TREBA ISEĆI POSEBNO.

Prikaz konflikta kao da se sastoji od samo dve strane koje se bore za isti cilj(eve). Logičan ishod je da jedan pobedi, a drugi izgubi.

Podelite dve strane u mnogo manjih grupa, sa mnogo potreba i interesa, koje slede mnoge ciljeve, otvarajući više kreativnog potencijala za niz rezultata. Zapitajte se - ko je još uključen i kako?

Prihvatanje oštih razlika između „sebe“ i „drugog“. One se mogu koristiti da se izgradi osećaj da je druga strana „pretnja“ ili „iza bledog“ civilizovanog ponašanja. I jedno i drugo su ključna opravdanja za nasilje.

Tražite ‘drugo’, ‘samo’ i obrnuto. Ako se jedna strana predstavlja kao ‘dobrota’, postavite pitanja koliko je njen ponašanje zapravo drugačije od onoga što pripisuje drugoj - zar se ne stidi sebe?

Tretiranje konflikta kao da se dešava samo na mestu i trenutku kada se nasilje dešava.

Da pratimo veze i posledice po ljudi na drugim mestima sada i u budućnosti.

Procena vrednosti nasilne akcije ili politike nasilja samo u pogledu njenih vidljivih efekata.

Pronađite načine izveštavanja o nevidljivim efektima, npr. dugoročne posledice psihičkih oštećenja i traume.

Omogućavanje stranama da se definišu jednostavnim citiranjem njihovih vođa o poznatim zahtevima ili stavovima.

Raspitajte se za ciljeve, potrebe i interesovanja.

Uvek se usredsređujući na ono što deli strane, na razlike između onoga što svaka kaže da želi.

Postavljanje pitanja koja mogu otkriti zajedničke tačke.

Samo izveštavanje radnji i opisivanje „horora“. Ako izuzmete sve ostalo, sugerišete da je jedino objašnjenje za nasilje je prethodno nasilje (osveta); jedini lek, više nasilja (prinuda/kazna).

Pokažite kako su ljudi blokirani i frustrirani ili uskraćeni u svakodnevnom životu kao način da objasnite kako se stvaraju uslovi za nasilje.

Okriviti nekoga što je „pokrenuo“.

Fokusiranje na to kako zajednički problemi i pitanja dovode do posledica za koje sve strane kažu da nikada nisu nameravale.

Usredsređujući se isključivo na patnju, strahove i pritužbe samo jedne strane. Ovo deli strane na „zlikovce“ i „žrtve“ i sugeriše da prinuda ili kažnjavanje zlikovaca predstavlja rešenje.

Tretirajte patnju, strahove i pritužbe svih strana kao jednak vredne vesti.

Izrazi „žrtve“ kao što je „devastiran“, „nebranjen“, „patetičan“, „tragedija“ koji nam samo govori šta su drugi učinili i šta bi mogli da urade za grupu ljudi. Ovo obeshrabruje i ograničava mogućnosti promene.

Izveštaj o tome što je urađeno i moglo da se uradi od strane naroda. Nemojte ih samo pitati kako se osećaju; takođe ih pitajte kako se snalaze i šta misle. Mogu li da predlože neka rešenja?

Neprecizna upotreba emotivnih reči da se opiše što se desilo ljudima, kao što su: „genocid“, „tragedija“, „atentat“, „masakr“, „sistemske“...

Uvek budite precizni u pogledu onoga što znamo. Nemojte minimizirati patnju, već ovativate najjači jezik za najteže situacije ili čete

uprostiti jezik i čete pomoći da opravdate nesrazmerne reakcije koje eskaliraju nasilje.

Pridevi demonizacije kao što su ‘opaki’, ‘surovi’, ‘brutalni’, ‘varvarski’. Oni uvek opisuju pogled jedne strane na ono što je druga strana uradila

Izveštavajte šta znate o prekršaju i dajte što više informacija o pouzdanosti izveštaja ili opisa drugih ljudi. Ako se još istražuje, izrecite to kao upozorenje da se istina možda još ne sazna.

Etikete demonizacije poput terorista, ekstremista, fanatika, fundamentalista. Ovo „mi“ uvek dajemo „njima“. Niko ih nikada ne koristi da bi opisao sebe. One takođe znače da su označeni ljudi nerazumni, što slabi razlog za rasuđivanje (pregovaranje) sa njima.

Nazvati ljudi imenima koja sami sebi daju. Ili budite precizniji u svojim opisima – npr. „bombarderi“ i, za napade 11. septembra, „otmičari samoubice“ su manje pristrasni i daju više informacija od „terorista“.

Usredsređujući se isključivo na kršenje ljudskih prava, prekršaje i nedela samo jedne strane.

Imenovati SVE prestupnike i podjednako ozbiljno tretirati navode svih strana u konfliktu. To znači da ne uzimati zdravo za gotovo, već ulagati jednakе napore da se utvrdi da li postoje dokazi koji bi ih podržali-

Iznošenje mišljenja ili tvrdnje izgleda kao utvrđena činjenica. Ovako funkcioniše propaganda – npr. kampanja, prvenstveno usmerena na američke i britanske medije, da poveže Sadama Huseina sa ‘međunarodnim terorizmom’ početkom 2002. Pod naslovom koji povezuje Irak sa talibanim i Al kaidom nalazila se tvrdnja da se kaže da ‘irački vojni obaveštajci pomažu ekstremne Palestinske grupe u napadima na Izrael. „Rečeno da je“ zamagljuje pitanje ko govori izreku. Vidite i „misli se da je“, „na to se vidi“, itd.

Recite vašim čitaocima ili publici ko je što rekao. Na taj način izbegavate da implicitno prijavite sebe i vašu novinarsku službu za

optužbe jedne strane u konfliktu protiv druge.

Pozdravljujući potpisivanje dokumenata od strane vođa koji donose vojnu pobedu ili prekid vatre kao nužno stvaranje mira.

Izveštavati o pitanjima koja ostaju, kao i potrebama i interesima onih koji su pogođeni. Šta treba da se desi da bi se uklonili podsticaji za dalje akte nasilja?

Čekamo lidera na „našoj“ strani da predlože ili ponude rešenja.

Pokupite i istražite mirovne inicijative odakle god da dolaze. Postavljajte pitanja političarima, npr. o idejama koje su iznele lokalne organizacije.

2. TABELA IZBEGAVAJTE/URADITE-POKUŠAJTE.

3. SPISAK PRIMERA KAKO IH TREBA KONAČNO SASTAVITI.

1 SZBEGAVAJTE da se konflikt prikazuje kao da se sastoji od samo dve strane koje se bore za isti cilj(eve). Logičan ishod je da jedan pobedi, a drugi izgubi.

Umesto toga, pokušajte da RAZGRADITE dve strane u mnogo manjih grupa, sa mnogo potreba i interesa, koje slede mnoge ciljeve, otvarajući više kreativnog potencijala za niz rezultata. Zapitajte se – ko je još uključen i kako?

2 IZBEGAVAJTE prihvatanje oštih razlika između „sebe“ i „drugog“. Oni se mogu koristiti da se izgradi osećaj da je druga strana „pretnja“ ili „preko bledog“ civilizovanog ponašanja. I jedno i drugo su ključna opravdanja za nasilje.

UMESTO toga, tražite ‘drugi’ i ‘sami’ i obrnuto. Ako se stranka predstavlja kao ‘dobrota’, postavite pitanja koliko je njeno ponašanje zapravo drugačije od onoga što pripisuje drugoj - zar se ne stidi sebe?

3 IZBEGAVAJTE da tretirate konflikt kao da se dešava samo na mestu i trenutku kada se nasilje dešava.

UMESTO toga pokušajte da uđete u trag vezama i posledicama za ljude na drugim mestima sada i budućnosti.

4 IZBEGAVAJTE ocenjivanje osnova nasilne akcije ili politike nasilja samo u smislu njenih vidljivih efekata.

UMESTO toga, pokušajte da pronađete načine za izveštavanje o nevidljivim efektima, npr. dugoročne posledice psihičkih oštećenja i traume.

5 IZBEGAVAJTE da dopustite stranama da se definisu jednostavnim citirajući njihove vode o poznatim zahtevima ili stavovima.

UMESTO toga sami se raspitajte o ciljevima, potrebama i interesima.

6 IZBEGAVAJTE da se uvek koncentrišete na ono što deli strane, na razlike između onoga što svaka kaže da želi.

Umesto toga, pokušajte da postavljate pitanja koja mogu otkriti zajedničke tačke.

7 IZBEGAVAJTE samo prijavljivanje nasilnih radnji i opisivanje „horora“. Ako izuzmete sve ostalo, sugerišete da je jedino objašnjenje za nasilje prethodno nasilje (osveta); jedini lek, više nasilja (prinuda/kazna).

UMESTO toga pokažite kako su ljudi blokirani i frustrirani ili uskraćeni u njihovom svakodnevnom životu kao način da se objasni kako se stvaraju uslovi za nasilje.

8 IZBEGAVAJTE da okrivljujete nekoga što je do „pokrenuo“.

UMESTO toga, pokušajte da pogledate kako zajednički problemi i pitanja dovode do posledica za koje sve strane kažu da nikada nisu nameravale.

9 IZBEGAVAJTE da se fokusirate isključivo na patnju, strahove i pritužbe samo jedne strane. Ovo deli stranke na „zlikovce“ i „žrtve“ i sugeriše da prinuda ili kažnjavanje zlikovaca predstavlja rešenje.

UMESTO toga, tretirajte kao podjednako vredne vesti patnju, strahove i pritužbe svih strana.

10 IZBEGAVAJTE ‘žrtvene’ izraze kao što je ‘razoren’, ‘bespomoćan’, ‘patetično’, ‘tragedija’ koji nam samo govori šta su drugi uradili i šta bi mogli učiniti za grupu ljudi. Ovo obeshrabruje i ograničava mogućnosti promene.

UMESTO toga izveštavaj šta je urađeno i šta bi moglo da uradi narod. Nemojte ih samo pitati kako se osećaju; takođe ih pitajte kako se snalaze i šta misle. Mogu li da predlože neka rešenja?

11 IZBEGAVAJTE nepreciznu upotrebu emotivnih reči da opišete šta se desilo ljudima, kao što su: „Genocid“, „Tragedija“, „Atentat“, „Masakr“, „Sistematski“..

UMESTO toga, uvek budite precizni u pogledu onoga što znamo. Nemojte minimizirati patnju, već za najteže situacije sačuvajte najjači izraz ili ćete izmoliti izraz i pomoći da opravdate nesrazmerne reakcije koje eskaliraju nasilje.

12 IZBEGAVAJTE prideve demonizovanja kao što su „opaki“, „surovi“, „brutalni“, „varvarska“. Oni uvek opisuju pogled jedne strane na ono što je druga strana uradila
UMESTO toga, izveštavajte ono što znate o greškama i dajte što više informacija o pouzdanosti izveštaja ili opisa situacije drugih ljudi. Ako se još istražuje, recite to kao upozorenje da se istina možda još nije saznata.

13 IZBEGAVAJTE demonizovano etiketiranje kao što su terorista, ekstremista, fanatik, fundamentalista. Ovo „mi“ uvek dajemo „njima“. Niko ih nikada ne koristi da bi opisao sebe. Oni takođe znače da su označeni ljudi nerazumni, što slabi razlog za rasuđivanje (pregovaranje) sa njima.

UMESTO toga, pokušajte da ljude nazivate imenima koja sami sebi daju. Ili budite precizniji u svojim opisima – npr. „bombarderi“ i, za napade 11. septembra, „otmičari samoubice“ su manje pristrasni i daju više informacija od „terorista“..

14 IZBEGAVAJTE da se fokusirate isključivo na kršenje ljudskih prava, prekršaje i nedela samo jedne strane.

Umesto toga, pokušajte da imenujete SVE prestupnike i tretirajte navode svih strana u konfliktu podjednako ozbiljno. To znači da ih

ne uzimate kao čistu vrednost, već da uložite jednake napore da se utvrdi da li postoje dokazi koji bi ih podržali.

15 IZBEGAVAJTE da mišljenje ili tvrdnja izgledaju kao utvrđena činjenica. Ovako funkcioniše propaganda – npr. kampanja, prvenstveno usmerena na američke i britanske medije, da poveže Sadama Huseina sa ‘međunarodnim terorizmom’ početkom 2002. Pod naslovom koji povezuje Irak sa talibanim i Al Kaidom nalazila se tvrdnja da se kaže da ‘irački vojni obaveštajci pomažu ekstremne Palestinske grupe u napadima na Izrael. „Rečeno da je“ zamagljuje pitanje ko je rekao. Takođe pogledajte „misli se da je“, „na to se vidi“ itd.

UMESTO toga, recite svojim čitaocima ili publici ko je šta rekao. Na taj način izbegavate da implicitno poistovetite sebe i vašu novinsku službu na optužbe jedne strane u konfliktu protiv druge.

16 IZBEGAVAJTE pozdraviti potpisivanje dokumenata od strane vođa koji donose vojnu pobedu ili prekid vatre kao nužno stvaranje mira.

UMESTO toga, pokušajte da izveštavate o pitanjima koja ostaju, kao i potrebama i interesima onih koji su pogođeni. Šta treba da se desi da bi se uklonili podsticaji za dalje akte nasilja?

17 IZBEGAVAJTE čekati da vođe na „našoj“ strani predlože ili ponude rešenja.

UMESTO toga sakupite i istražite mirovne inicijative odakle god da dolaze. Postavljajte pitanja političarima, npr. o idejama koje su iznele lokalne organizacije.

DOBRI PRIMERI RADA NA LOKALNOM NIVOU

1. PRIČE O POMIRENJU

Šta? Priče o pomirenju - RCT tim je organizovao još jednu obuku sa multietničkom grupom učesnika kao nastavak medijskog treninga održanog u Y1 sa gospodrom Tatjanom Lazarević, glavnim urednicom lokalnog medijskog portala sa severa Kosova-Kossev. Dana 16. decembra 2021. godine, u Hotelu Palas u Južnoj Mitrovici/Šupkovcu, istaknuti lokalni medijski stručnjak gđa Ana Marija Ivković održala je obuku kojoj je prisustvovalo dvadeset četiri (24) učesnika (14 kosovskih Albanaca, 10 kosovskih Srba, 9 muškaraca, 15 žena). Cilj obuke je bio unapređenje veština učesnika u pisanju medijskih članaka i pripovedanju o pomirenju. Tokom obuke, gospođa Ivković se pozabavila temama lažnih vesti i nepristrasnog izveštavanja u bivšim konfliktnim zonama

kao što je Kosovo. Konkretno, učesnici su upoznati sa lažnim vestima i načinima na koje ih mogu uočiti i izbeći, uz proveru činjenica i izvora medija. Navodeći konkretnе primere, gospođa Ivković je mogla da istakne značaj medija u doprinosu miru. Učesnici su takođe razdvojeni u grupe i zaduženi da pišu članke o multietničkoj saradnji. Gospođa Ivković im je dala uputstva kako da izbegnu osuđivanje nastupa i kako da izveštavaju na izbalansiran i nepristrasan način uz korišćenje principa „nema štete”.

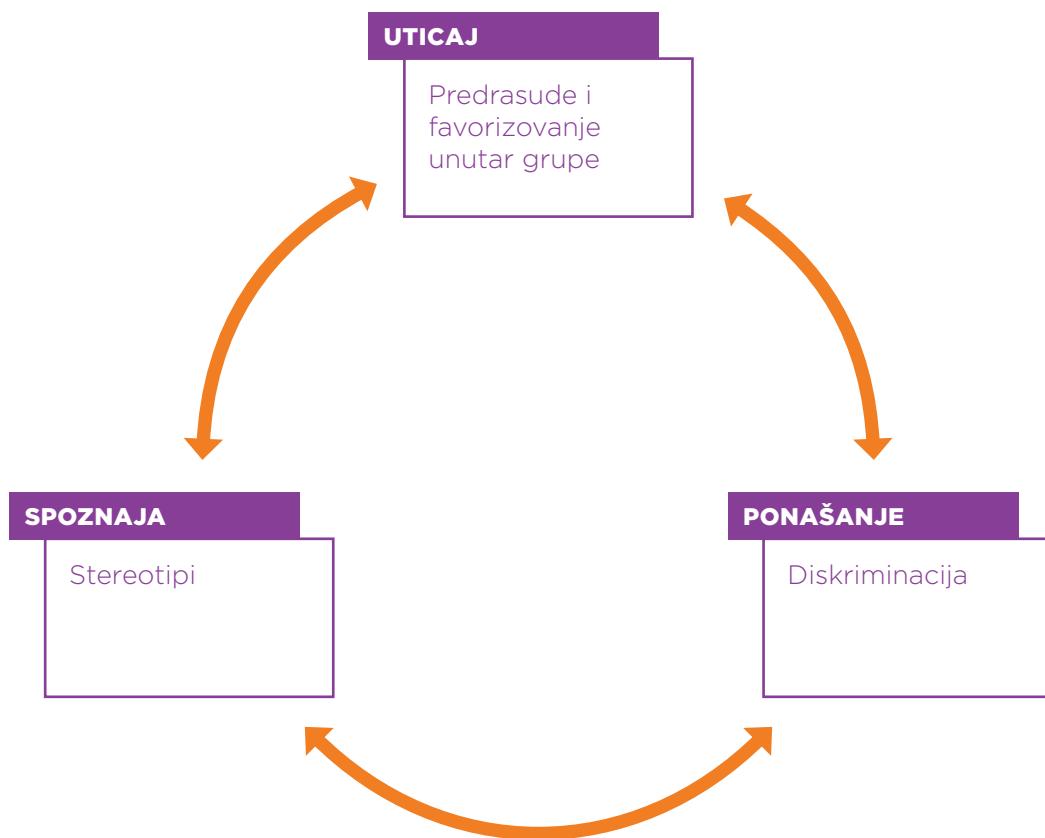
Od koga? Community Building Mitrovica kroz projekat Pomirenje i transformacija konflikta.

3.2. Stereotipi i Predrasude

Stereotipe i predrasude već dugo istražuju psiholozi. Po svom ABC principu (crtež 8), afektu, ponašanju i spoznaji, pokušali su da definišu stereotipe, predrasude i diskriminaciju. Stoga stereotipe objašnjavaju kao pozitivna ili negativna uverenja o određenim društvenim grupama. Njihova glavna funkcija je da pojednostavljaju stvarnost. Stereotipi se zasnivaju na ličnom iskustvu ili na utiscima koje smo stekli tokom rane socijalizacije u ranom detinjstvu od odraslih koji nas okružuju (kući, u školi, putem masovnih medija) koji se potom generalizuju. Sa druge strane, možemo imati i predrasude koje se obično definišu kao negativni stavovi prema grupi ili članu grupe. Razlika između stereotipa i predrasuda je u tome što ako uspemo da upoznamo člana grupe prema kome imamo stereotipe

i steknemo pozitivno iskustvo, možemo da se oslobođimo stereotipa. Sa druge strane, teško je oslobođiti se predrasuda jer su one „paravan kroz koji sagledavamo stvarnost“.

Glavni problem sa stereotipima i predrasudama pojavljuje se kada oni dovode do mržnje, diskriminacije, pa čak i zločina iz mržnje. Štaviše, kao što je ilustrovano na crtežu broj 8, oni utiču jedni na druge, što znači da stereotipi podstiču razvoj predrasuda, predrasude doprinose diskriminaciji i zajedno završavaju u začaranom krugu saznanja, afekta i ponašanja koja su diskriminaciona i nasilna. U tom smislu, važno je da budemo svesni naših stereotipa i predrasuda kako ne bismo dozvolili da oni eskaliraju do diskriminacije i mržnje, ali i da ih priznamo kako bi se mogli mirno transformirati i promeniti.

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Prilagođeno iz priručnika
„Svi različiti, svi jednaki“

EURO RAIL (evropska železnica)

Trajanje: 1 sat i 30min

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Osporiti stereotipe i

predrasude učesnika o drugim ljudima i manjinama, kao i fotografijama i asociranjima

koje tekst izaziva.

Materijali: Štampani materijali (Scenario).

Opis radionice:

FAZA 1

Dajte kopiju liste aktivnosti svakoj osobi i ukratko opišite scenario i recite im da pročitaju opise ljudi koji putuju u vozu.

FAZA 2

Zamolite učesnike da pojedinačno odaberu tri osobe sa kojima bi najviše želeli da putuju i zašto. Dajte im do 15 minuta da odluče.

FAZA 3

Kada svi donesu svoje individualne izbore, podelite ih u grupe (do 5 ljudi) i zamolite ih da iznesu svoje individualne izbore i zašto su ih doneli. Nakon toga, treba da donesu grupnu odluku o troje ljudi koji će im se pridružiti u kupeu. Odluku treba doneti konsenzusom. Dajte im 25 minuta za odluku.

FAZA 4

Kada sve grupe završe sa odlukama, ponovo ih okupite kako bi mogle da iznesu svoje odluke. Napravite listu ljudi koji su izabrani i zašto.

FAZA 5

Razmatranje Razmatranje i diskusija će se zasnovati na izveštajima grupa. Upoređivanje različitih rezultata je dobar način za uvod u diskusiju. Predložena pitanja za diskusiju su:

1. Ako su neka od zanimanja bile vezane za rod, pitajte ih zašto su to uradili?
2. Koliko su realne predstavljene situacije?
3. Da li je neko u grupi doživeo sličnu situaciju u stvarnom životu?
4. Koji su bili glavni faktori koji su odredili vaše pojedinačne odluke?
5. Ako grupe nisu uspele da donesu zajedničke zaključke, zašto nisu uspele?
6. Šta je bilo najteže?
7. Koji faktori su vas sprečili da dođete do konsenzusa?
8. Koje stereotipe izaziva spisak putnika?
9. Da li su stereotipi u datim opisima ili u našim umovima i mašti?
10. Odakle dobijamo ove percepcije?
11. Kakav bi bio osećaj biti u situaciji u kojoj niko ne bi želeo da deli kupe sa vama?

DODATAK

SCENARIO

Ukrcavate se u „EURO RAIL (evropska železnica)” voz za jednonedeljnu vožnju od Lisabona do Moskve. Putujete u kupeu koji morate da delite sa još tri osobe. Sa kojim od sledećih putnika biste radile podelili?

- 1** Ruski vojnik iz Ukrajine.
- 2** Pretežak švajcarski finansijski broker.
- 3** Italijanski disk-džokej koji izgleda ima dosta dolara.
- 4** Afrička žena koja prodaje kožne proizvode.
- 5** Mladi umetnik koji je HIV pozitivan.
- 6** Rom iz Mađarske koji je upravo izašao iz zatvora.
- 7** Katalonski nacionalista koji redovno putuje u Rusiju.
- 8** Nemački reper koji vodi veoma alternativni način života.
- 9** Spleti harmonikaš iz Austrije.
- 10** Ukrainski student pozitivan na COVID 19 koji ne želi da ide kući.
- 11** Rumunka srednjih godina koja nema vizu i jednogodišnje dete u njenom naručju.
- 12** Holandska tvrdokorna i agresivna feministkinja.
- 13** Skinhed iz Švedske navodno pod dejstvom alkohola.
- 14** Rvač iz Belfasta koji očigledno ide na fudbalsku utakmicu.
- 15** Poljska prostitutka iz Berlina.
- 16** Francuski poljoprivrednik koji govori samo francuski i ima punu korpu tvrdih sireva.
- 17** Kurdska izbeglica koja živi u Nemačkoj i se vraća iz Libije.

RADIONICA BROJ 2

IZLOŽBA PRISTRASTNOSTI

Vreme: 1h 30min

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Istražiti pristrasnosti učesnika na lokalnom nivou;

kako se mirno nositi sa predrasudama i razumeti zašto ih imamo.

Materijali: Pripremljena tabela („flipčart“), olovke, samolepljivi papirići.

Opis radionice:

FAZA 1 Objasnite učesnicima da cilj ove vežbe je da istraži naše predrasude. Svi ih imamo i ovo nije prostor za osudu, već za shvatanje zašto i odakle dolaze ove pristrasnosti.

FAZA 2 Dajte svakom učesniku 10 samolepljivih papirići i olovku. Objasnite im da je zadatak da na samolepljive papirići zapišu prvo što im padne na pamet kada čuju određenu reč. Imaju 20 sekundi da to napišu. Nakon što zapišu reč, moderator/ka treba da ih prikupi i stavi na tablu posvećenu toj reči.

FAZA 3 Pročitajte reči jednu po jednu. Kada pročitate prvu, dajte im 10 sekundi da napišu prvo što im padne na pamet. Nakon toga, sakupite lepenke i postavite ih na tabelu („flipčart“).

Reči za čitanje:

1. Vojnik
 2. Rat
 3. Kosovski
 4. Srpski
 5. Žrtva
 6. Nacija
 7. Musliman
 8. Pravoslavni hrišćanin
 9. Vera
 10. Gej
- Imajte na umu da se ove reči mogu prilagoditi određenoj temi obuke/radionice.

FAZA 4 Nakon što završite sa svim rečima, postavite („flipčart“) papire na zid i pozovite učesnike da ih sve

provere. Da provere izložbu pristrasnosti.

FAZA 5 Kada svi učesnici provere sve radove („flipčarte“); pozovite ih da se vrate kao grupa za razmatranje.

- Pitanja za razmatranje:
- 1.3. Kako se osećate nakon što ste pogledali izložene reči?
 - 1.4. Da li vas je nešto iznenadilo?
 - 1.5. Nešto što vas je iznenadiло kod vas?
 - 1.6. Kako su reči koje ste pročitali na izložbi povezane sa stvarnim životom?
 - 1.7. Odakle nam ove predrasude?
 - 1.8. Šta možemo da uradimo u svakodnevnom životu da ove predrasude ne utiču na nas i naše poнаšanje?

DOBRA PRIMER IZ LOKALNOG NIVOA

1. PROJEKAT DIJALOGA MLADIH SA KOSOVA

Šta? Projekat dijaloga mladih sa Kosova – Programska aktivnost omladinske razmene (sesija o stereotipima, predrasudama i pristrasnosti) – Oko 30 učesnika iz albanske i srpske zajednice u ovoj aktivnosti je dodatno izloženo konceptima stereotipa, pristrasnosti i predrasuda i njihovim efektima u našim društвима. Kroz interaktivne aktivnosti, mlađi iz prve ruke

shvataju kako ove društvene konstrukcije utiču na njihove svakodnevne živote. Živeći u podeljenim društвима unutar jedne zemlje, mlađi uviđaju važnost izbegavanja i sprečavanja generalizacije i takvog ne-prijateljskog ponašanja za koje se čini da samo doprinose mržnji i potencijalnom konfliktu.

Od koga? Inicijativa mladih za ljudska prava kosovo

3.3. Menjanje narativa

Najčešće objašnjenje naracije je „priča ili opis niza događaja“ ili „poseban način objašnjavanja ili razumevanja događaja“¹¹. U situaciji konflikta, ili post-konfliktnom periodu, narativi koji postoje, posebno o „drugoj strani konflikta“, mogu biti štetni, nasilni, puni govora mržnje i ne doprinose miru. Ove vrste narativa su obično jednostrane, bez empatije i ne uzimaju u obzir šиру sliku. Da bismo ih promenili, možemo koristiti metod koji se zove „alternativni narativ“. Alternativni narativi se koriste za „jačanje pozitivnih, inkluzivnih i konstruktivnih

ideja i njihov cilj je da se dopre do celokupnog stanovništva, uključujući autore govora mržnje koji bi mogli da se upoznaju sa novim narativom u potpunosti“¹².

11 Definicija Kembridž rečnika

12 Priručnik „MI MOŽEMO“ (2017.) Savet Evrope;

IDEJE ZA RADIONICE

Inspirisana ilustracijom u priručniku "MI MOŽEMO!"

ALTERNATIVNA NARATIVA

Trajanje: Do 60 min

Grupa: Fleksibilna;

Cilj: Da razmislimo o postojećim

narrativima koje imamo i kako da ih promenimo.

Materijali: Olovke i štampani

materijal (po jedan po učesniku)

Opis radionice:

FAZA 1

Objasnite učesnicima da će dobiti crtež koji treba da bude ispunjena sa najmanje dva navoda. Dozvoljeno im je da zapišu konverzaciju kakvu oni žele. Dajte im 10 minuta da to urade pojedinačno.

FAZA 3

Nakon što se svaki par završi, pozovite ih da podele svoje scenarije.

4. Šta je važno imati na umu kada želimo da koristimo više alternativnih narativa?
5. Zašto su važni alternativni narativi?

FAZA 4

Pokažite im materijal broj 2 i počnите:

1. Da li je nekoj grupi palo na pamet ovaj scenario? Ako jeste – šta vas je navelo da razmišljate u tom pravcu? Ako ne – zašto ne?
2. Koji je razlog za to što smo zaglavili sa starim narrativama?
3. Crtež koji je pokazao voditelj, šta bi to moglo biti? Kako ih možemo nazvati?

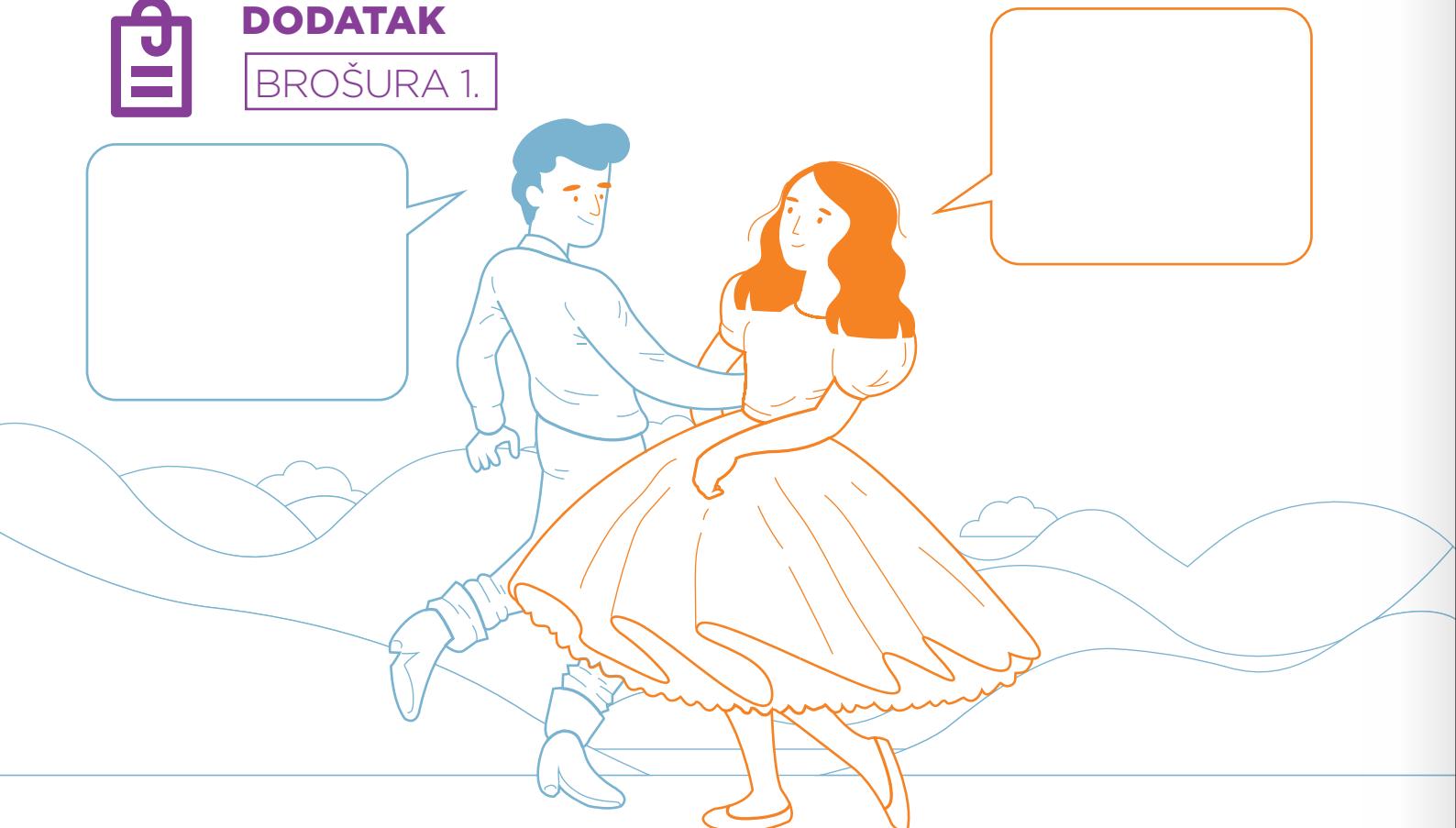
FAZA 2

Podelite učesnike u parove i zamolite ih da jedni sa drugima podele svoje scenarije. Nakon podele, trebali bi da smisle jedan zajednički scenario. Dajte im 15 minuta za ovaj zadatak.

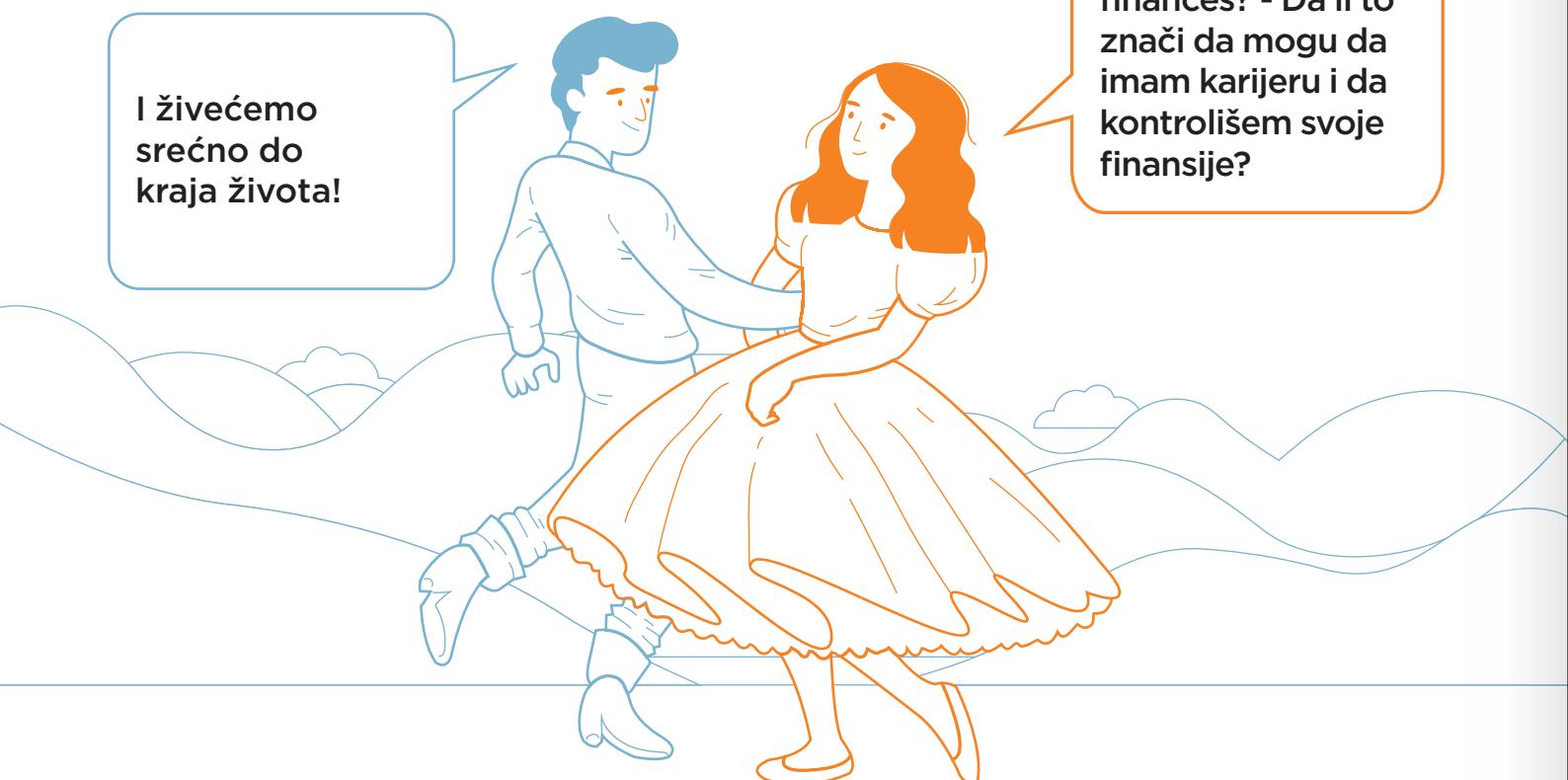

DODATAK

BROŠURA 1.

KONVERZACIJA 2.

RADIONICA BROJ

Na osnovu radionica realizovanih u Omladinskom mirovnom kampu

ŠIRA FOTOGRAFIJA

Trajanje: 1 i 30 min.

Grupa: Minimum 4

Cilj: Da istražimo važnost

sagledavanja šire slike i razmislimo šta još nedostaje u pričama ili narativima kojima

smo izloženi.

Materijali: Odštampane fotografije

Opis radionice:

FAZA 1

Objasnite učesnicima da će biti razdvojeni u grupe.

Svaka grupa će dobiti fotografiju o kojoj treba da napiše priču. Najvažnije pravilo je da se njihova fotografija ne pokazuje drugim grupama. To treba da ostane tajna.

FAZA 2

Podelite učesnike u grupe. Broj grupa treba da bude jednak, što znači da su za svaku punu fotografiju potrebne dve grupe.

FAZA 3

Dajte im 30 minuta da napišu priču o fotografiji koju su dobili.

FAZA 4

Nakon što svaka grupa završi njihovom pričom, spojite dve strane fotografije i zamolite ih da iznesu svoje priče. I dalje bi to trebalo da urade bez pokazivanja fotografije. Kada jedna grupa predstavlja, drugoj grupi je dozvoljeno da postavlja pitanja radi pojašnjenja. Kada obe grupe završe, zamolite ih da daju sažetak od jedne rečenice o svakoj fotografiji. Kada završite, pokažite im celu fotografiju. Uradite ovo za sve grupe.

FAZA 5

Vratite ih sve nazad u grupu na razgovor.

1. Kako je prošla ova vežba?
2. Šta ste naučili iz ove vežbe?
3. Koliko su se priče između grupa razlikovale?
4. Kako možemo koristiti ovu vežbu u svakodnevnom životu?
5. Da li postoji samo jedna priča?

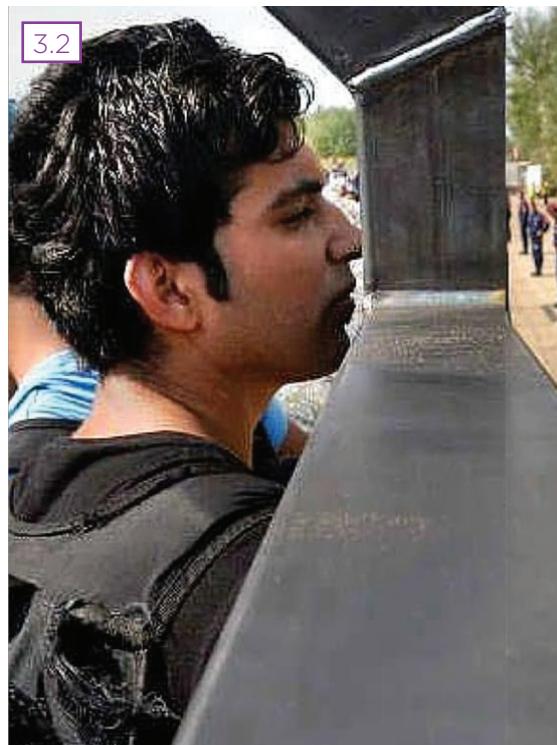

DODATAK

Jednoj grupi dati fotografiju **1.1** a drugo grupi fotografiju **1.2**. Fotografija 1 je ona koja će biti prikazana na kraju.

DOBRI PRIMERI RADA NA LOKALNOM NIVOU

1. NEGovanje novih pristupa projektu pomirenja mladih/ kamPOvi priPoVedanJa priča

Šta? Podsticanje novih pristupa projektu pomirenja mladih / KamPOvi za pripoVedanje priča – ova inicijativa pruža priliku mladim ljudima iz različitih sredina da podele svoje priče kao izbeglice ili deportovani iz svojih domova tokom rata na Kosovu. Svi učesnici prolaze kroz obuku za pripoVedanje o tome kako pripoVediti svoje priče koje su vezane za prošlost, čime se takođe potiče otvoreno

i bezbedno okruženje za iznošenje skrivenih uspomena iz detinjstva. Stoga, 40 priča će se godišnje pripremiti i one će biti dostupne na onlajn platformi Virtuelnog muzeja izbeglica koji je kreiran 2018. godine uz podršku Švajcarske ambasade i koji je ažuriran tokom 2020. godine zahvaljujući podršci NED-a.

Ko? Inicijativa mladih za ljudska prava

3.4. Govor mržnje

“Govor mržnje kako ga definiše Komitet ministara Saveta Evrope, obuhvata sve oblike izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge forme mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući: netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacija i neprijateljstvo prema manjinama i migrantima i ljudima emigrantskog porekla.”¹³

Kao što je već rečeno, govor mržnje je nešto što sledi stereotipe i predrasude i može dovesti do zločina iz mržnje.

Pre nego što počnemo da istražujemo govor mržnje, važno je pomenuti i slobodu izražavanja. Takođe je deo Univerzalne Deklaracije o ljudskim pravima, zaštićene članom 19. Sloboda izražavanja „uključuje slobodu mišljenja bez interferencije, i traženja primanja i prenošenja informacija i ideja putem bilo kojih medija i bez obzira na granice“¹⁴. Sloboda izražavanja se odnosi na sve oblike izražavanja, govorne, pisane, vizuelne, umetničke itd.

Ovo ljudsko pravo je jedno od onih prava koje se pod određenim okolnostima mogu ograničiti. To znači da je sloboda izražavanja u potpunosti zaštićena sve dok nečije izražavanje ne krši ljudska prava drugog. Ovo se takođe odnosi na govor mržnje jer sloboda izražavanja može biti ograničena ukoliko sadrži bilo koji oblik govora mržnje ili nepoštovanja dostojanstva.

Pronaći tačnu liniju gde sloboda izražavanja prestaje i gde počinje govor mržnje može biti teško i nejasno. Stoga, sprovođenje izreke „moja sloboda prestaje tamo gde počinje tvoj nos“ može poslužiti kao dobar početak. Štaviše, razmišljajući o pitanjima poput „Da li ovo nekome šteti?“ ili „Kako bih se osećao da me neko tako nazove?“ može biti dobar početak kako bi se izbegao govor mržnje.

¹³ Keen,Eiel Georgescu Mara, (2016) obeleživač knjige priručnik Borba protiv govora mržnje na internetu kroz edukaciju o ljudskim pravima, Savet Evrope;

¹⁴ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, član 19, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Započeo iz radionice Omladinskog mirovnog kampa

BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE

Vreme: Do 60 min

Grupa: Minimum 5

Cilj: Razgovarati o predrasudama i govoru

mržnje o određenim grupama i razvijati shvatanje štetnosti govora mržnje.

Materijali: Identiteti ispisani na samolepljivim papirićima, olovkama, papiri za svakog učesnika.

Opis radionice:

FAZA 1

Zamolite učesnike da zamisle da su na internet forumu o fudbalu (ili hokeju na ledu ili nekom drugom sportu). Objasnite da će svako dobiti novi „profil“ i da treba da predstavlja tu osobu. Važno je napomenuti da će njihov novi „profil“ biti poznat svima, ali ne i njima lično.

dničkih percepcija i predrasuda o različitim grupama u društvu. Prilikom susreta sa ostalima, učesnici treba da razmisle o vrsti stvari koje bi ljudi mogli da kažu (na mreži) nekome sa svojim identitetom, na primer, osobi sa invaliditetom u sportskoj grupi, crnom Afrikancu, starijoj ženi itd.

osobe. Trebalo bi samo da postavljaju pitanja i daju komentare, ne prizivajući se na identitet.

FAZA 2

Recite učesnicima da će aktivnost uključiti učesnike da pozdravljaju druge i postavljaju pitanja u vezi sa njihovim identitetom. Diskusije treba da budu kratke, učesnici treba da pokušaju da pozdrave što više ostalih posetilaca na forumu u vremenu koje im je na raspolaganju.

FAZA 4

Ljudi ne bi trebalo nužno da komuniciraju sa drugima kao što bi to činili u svom stvarnom identitetu, već bi trebalo da razmišljaju o vrsti mišljenja koja postoje na mreži i pokušaju da ih zastupaju. Dozvoljeni su ružni komentari: niko posle toga neće biti odgovoran za komentare koje daju tokom aktivnosti. Jasno dajte do znanja da ni u jednom trenutku ne bi trebalo da pominju tačan identitet

FAZA 5

Zalepite identitet na poleđinu svakog učesnika i nemojte mu dozvolite da ga vidi. Dajte svima parče papira i olovke i jasno im navedite da moraju da zabeleže reči koje drugi koriste u vezi sa njihovim identitetom.

FAZA 6

Pozovite ih da hodaju po prostoriji. Ostavite oko 15 minuta za sastanak i pozdravljanje. Podsetite učesnike da dok se kreću zabeleže neke reči koje drugi koriste kada ih pozdravljaju. Nakon 15 minuta, zamolite učesnike da zastanu, skinu svoj identitet i nastave sa ispitivanjem.

FAZA 3

Objasnite da je svrha aktivnosti istraživanje zaje-

FAZA 7

Da bi izašli iz njihovog datog identiteta, možete ih pozvati da se pomere ili malo protresu. Objasnite im da još ne bi trebalo da pogledaju svoje profile.

FAZA 8

Razmatranje
 1. Da li je neko mogao da pogođi neke aspekte njihovog profila?
 2. Zamolite ih da daju razloge i da navedu neke od reči kojima su ih pozdravili.
 Da li je neko uživao u aktivnosti?

3. Da li se nekome nije dopalo? Zašto?

4. Pozovite učesnike da pogledaju svoj profil. Da li je iko bio iznenađen nekom od reči kojom su ih pozdravili?

5. Da li mislite da su profili bili „realni“? Da li bi ljudi okačili ovu vrstu informacija na javni profil?

6. Koliko je bilo lako izreći ružne stvari drugim osobama? Da li je bilo lakše pronaći informacije za određene profile?

7. Da li mislite da bi bilo lakše reći ružne stvari da

ste bili na mreži, drugim rečima, da „osoba“ nije bila ispred vas? Zašto bi ovo moglo da bude drugačije?

8. Šta možemo da uradimo da izbegnemo ovakve komentare? Onlajn i van interneta.

DODATAK

Ideje za identitete (*uvek u mogućnosti da se menjaju i prilagođavaju radionici*):

Osoba u invalidskim kolicima;

Gej;

Crni Afrikanac/Afrikanka;

Lice nižeg društvenog statusa;

Romkinja;

Pripadnik nacionalne manjine, koji ne govori jezik većine;

Bivši zatvorenik;

Narkoman na rehabilitaciji;

Razvedena žena;

Lezbijka koja živi u malom selu.

RADIONICA BROJ

Pripremljeno iz priručnika
„Obeleživači“

DAN NA SUDU

Trajanje: 1 sat i 30 min.

Grupa: Fleksibilna, minimum 6

Cilj: Razmotriti kako prava na slobodu izražavanja treba da budu izbalansirana sa potrebotom da se zaštite žrtve

rasističkog zlostavljanja ili govora mržnje. Istražiti zaštitu i ograničenja prava na slobodu izražavanja.

Materijali: Kopije kartica u prilogu; Olovke i papir za beleške; Prostor za sastajanje malih grupa – idealno u odvojenim prostorijama

Opis radionice:

Recite grupi da će sesija biti posvećena sudskom sporu protiv danske vlade koji je dospeo pred Evropski sud za ljudska prava. Učesnici će igrati uloge različitih aktera u sudskom sporu – sudija, dansku vladu i gospodina Jersilda-novinara koji je kažnjen zbog proizvodnje programa koji sadrži rasističke stavove. Podsetite učesnike, ako je potrebno, na Sud i ECHR¹⁵ i recite im da se slučaj tiče slobode izražavanja.¹

Pitajte učesnike šta oni shvataju kao slobodu izražavanja i ukratko dopunite, koristeći sledeće informacije:

Sloboda govora, ili pravo na slobodno izražavanje, je osnovno ljudsko pravo. Ljudima

treba dozvoliti da „iskažu“ svoja mišljenja ili misli jer su misli, mišljenja i verovanja važan deo našeg identiteta. Slobodu izražavanja takođe treba zaštititi jer ona igra ključnu ulogu u demokratskom društvu. Međutim, ponekad pravo na slobodu izražavanja može biti ograničeno ako može naškoditi pojedincima ili biti opasno za društvo.

Pročitajte informacije o „Slučaju“ (u dodatku), pazеći da su detalji jasni svima.

Podelite učesnike u 3 jednake grupe. Grupi A perefaqeson Z. Jersild.

Grupa A zastupa gdina. Jersilda.

Grupa B zastupa dansku vladu.

Grupa C zastupa sudije u Evropskom sudu

Takođe, pripremite brojeve za svaku grupu. Ako svaka grupa ima 5 članova, pripremite brojeve od 1 do 5. Ovo će vam poslužiti da ih kasnije podelite u grupe. Ako je broj članova grupe različit (na primer 5-4-4) onda grupa koja ima pet članova treba da dobije 1 broj od 1-4 dva puta.

Dajte svakoj grupi kopije relevantne kartice uloge i kopiju informacija o slučaju. Objasnite grupama da treba

da razjasne svoj stav pre nego što pređu na sastanak sa predstavnicima različitih grupa i započnu suđenje. Oni treba da iskoriste vreme pre suđenja da pripreme svoje argumente ili u slučaju sudija, da pripreme pitanja za obe strane. Dajte im 30 minuta za ovo.

FAZA 6 Nakon što je vreme za pripremu isteklo, zamolite učesnike da pronađu člana svake druge grupe sa istim brojem kao i oni i stvore novu grupu sa ove dve osobe. To znači da će osoba sa brojem 1 u grupi A morati da pronađe osobu sa brojem 1 u grupi B, a osoba sa brojem 1 u grupi C, itd.

FAZA 7 Objasnite da svaka od ovih novih malih grupa predstavlja mini sud. Sudovi će morati da saslušaju argumente obe strane i da sudije postavljaju pitanja. Za ovo imaju 20 minuta.

FAZA 8 Nakon ovog vremena, svaki sudija treba da doneše pojedinačnu presudu o tome da li je prekršen član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Dajte im 5 minuta za ovo.

FAZA 9 Ponovo okupite celu grupu i zamolite sudije da iznesu svoje odluke, navodeći njihove razloge.

FAZA 10 Dajte priliku predstavnicima druge dve grupe da odgovore na donete presude. Zatim im recite kako je Evropski sud u stvari presudio u ovom slučaju (u dodatku). Pitajte za reakcije ljudi na odluku.

FAZA 11 Razmatranje.
 1. Koji su bili najteži aspekti slučaja koji ste razmatrali?
 2. Da li vam je bilo teško da igrate svoju ulogu?
 3. Da li mislite da je „sudija“ doneo ispravnu odluku u vašem slučaju? Koji su bili najvažniji faktori u konačnoj odluci?
 4. Da li ste ikada videli slične primere rasizma (ili bilo kog drugog načina mržnje) na internetu? Kako biste reagovali da jeste?

5. Da li mislite da bi ljudima trebalo dozvoliti da objavljaju rasističke komentare ili govor mržnje na mreži?
 6. Možete li da se setite stvari koje možete da uradite da takvo zlostavljanje bude manje uobičajeno?

DODATAK

KONAČNA ODLUKA SUDA:

Presuda Evropskog Suda

Predmet je vodio Evropski sud 1994. godine. Sud se nije složio sa presudom danskog suda i odlučio je da gospodin Jersild nije trebalo da bude kažnen zbog snimanja i prikazivanja filma. Smatrali su da je film dovoljno jasno pokazao da rasistički komentari nisu prihvatljivi ili odobreni od strane filmskog stvaraoca i da ne postoji opasnost da javnost bude pogrešno shvaćena.

Oni su komentarisi:

„[film] je jasno nastojao – putem intervjua – da razotkrije, analizira i objasni ovu konkretnu grupu mlađih, ograničenih i frustriranih svojom društvenom situacijom, sa kriminalnim dosjeima i nasilnim stavovima, baveći se tako specifičnim aspektima stvari koje već tada je bio od velikog značaja za javnost.“

Sud je takođe istakao da je izveštavanje vesti od suštinskog značaja u demokratskom društvu i omogućava štampi da igra ulogu „javnog psa čuvara“. Rekli su da bi morali postojati vrlo jaki razlozi za kažnjavanje novinara koji je objavio izjave nekog drugog. Jedna od važnih funkcija slobodne štampe je da dozvoljava i podstiče javnu diskusiju o pitanjima koja su od opšteg značaja za društvo.

Slučaj

Podnositelj predstavke u predmetu je gospodin Jens Olaf Jersild, danski državljanin koji radi za Danski Radio (koja takođe emituje televizijske programe). TV kanal vesti smatra se ozbiljnim i ima publiku dobro informisanih ljudi. Gospodin Jersild je želeo da emituje dokumentarac o ekstremnoj rasističkoj grupi zvanoj Green-jackets (zelene jakne). Kontaktirao je članove grupe i obavio dug intervju sa njima; zatim je skratio film na nekoliko minuta i dodao neki svoj komentar. Konačni rezultat prikazan je u okviru informativnog programa i emitovan na nacionalnoj televiziji. U emisiji su prikazani članovi Green-jackets (zelene jakne) kako izgovaraju uvredljive i pogrdne komentare o imigrantima i etničkim grupama u Danskoj, upoređujući crnce sa gorilama i govoreći da oni „nisu ljudi“. Danski sud proglašio je članove Green-jackets (zelene jakne) krivim za davanje rasističkih komentara, a takođe je proglašio gospodina Jersilda krivim jer ih je „ohrabrio“ i emitovao primedbe široj publici. G. Jersild je uložio žalbu na svoju osudu Evropskom sudu za ljudska prava, jer je smatrao da je njegova osuda od strane danskog suda kršenje njegovog prava na slobodu izražavanja (član 10. ECHR). Evropski sud je morao da odluči da li je ograničavanje njegovog prava na emitovanje komentara „legitimno“. To je značilo da se sagleda da li je postignuta prava ravnoteža između zaštite prava ljudi koji su bili meta rasističkih komentara i potrebe da javnost zna za postojanje takvih grupa.

Kartica uloge za gospodina Jersilda

Vi ste ozbiljan novinar i želeli ste da snimite film o rasizmu i ksenofobiji koji je učinio dve stvari:

1. Ilustrovao obim problema – uključujući ekstremnu prirodu stavova Green-jackets-a.

2. Pokazao da su Green-jackets-i kriminalna grupa sa mnogo emocionalno nezrelih i socijalno ugroženih članova.

Smatrate da su obe ove tačke važne za shvatanje društva i smatrate da je vaš program uspeo da se pozabavi ovim tačkama, delom direktnim emitovanjem nekih od najgorih mišljenja i delom opisom lošeg nivoa obrazovanja, porekla i društvenih poteškoća koje su iskusili mladi ljudi koje ste intervjuisali. Ne mislite da bi bilo ko od vaših gledalaca shvatio da vaš program podržava izražena rasistička mišljenja.

Kao novinar, veoma visoko cenite slobodu izražavanja: previše ograničenja bi onemogućilo novinare da informišu javnost o stvarnim – i neprijatnim – pitanjima. Verujete da su novinari dužni da skrenu pažnju javnosti na takva pitanja kako bi mogli da budu prepoznati i rešeni.

Član 10 Evropske konvencije (pojednostavljen)

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i primanja i saopštavanja informacija i ideja bez interferencija.

2. Sloboda izražavanja može biti ograničena ako je ograničenje „neophodno u demokratskom društvu“ – posebno da bi se zaštitila prava drugih.

Kartica: Uloga za Dansku Vladu

Vi smatrate da je ispravno što je gđin. Jersilda osudio danski sud. Njegov program je sadržao veoma ekstremne i rasističke stavove koje ne bi trebalo da čuje široka publika. Emisija je bila senzacionalistička i nije sadržala dovoljno komentara da se kaže da su izneti stavovi neprihvatljivi i opasni. Verujete da novinari imaju odgovornost da obezbede da gledaoci ne budu uznemireni ili zavedeni. Mislite da ljudi koji su gledali njegov program ne bi shvatili da je novinar šokiran rasističkim izjavama i da ih ne odobrava. Oni ne bi shvatili da su takve izjave štetne i nezakonite. Gđin. Jersild je montirao film kako bi prikazao najgore komentare Green-jackets-a. Mislite da nije trebalo da intervjuše članove Green-jackets-a i da ih ohrabruje da izraze takve stavove, a svakako nije trebalo da stavovima daje širok publicitet uključivanjem u svoj program. Ne mislite da je program trebalo da bude napravljen i da bi gospodin Jersild trebalo da bude odgovoran što je dao širok publicitet takvim opasnim mišljenjima.

Član 10. Evropske konvencije (pojednostavljen)

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja.

2. Sloboda izražavanja može biti ograničena ako je ograničenje „neophodno u demokratskom društvu“ – posebno da bi se zaštitila prava drugih.

Kartica uloge: Sudije

Vaš je zadatak da vodite suđenje, a zatim da odlučite da li mislite da su danski sudovi ispravno postupili i da li je gospodin Jersild zaista kriv ili su njegova prava povređena.

Proces suđenja:

Počnite tako što ćete podsetiti gospodina Jersilda i predstavnika danske vlade da će svaka strana dobiti nekoliko minuta da iznese svoju stranu slučaja; onda ćete postavljati pitanja i oni mogu da odgovore jedni drugima. Recite im da se moraju dobro ponašati i da prate sva vaša uputstva.

Odluka koju treba da donesete:

Morate razmisliti da li je gospodin Jersild trebao dozvoliti da se njegov film emituje u javnosti. Čini se da mu pravo na slobodu izražavanja to omogućava, ali sloboda izražavanja nije apsolutno pravo – ona mora biti uravnotežena sa ostalim društvenim interesima i ostalim ljudskim pravima. Vaš je zadatak da odlučite da li je ravnoteža u ovom slučaju pravilno postignuta.

Ovo su ključna pitanja o kojima ćete morati da odlučite i odmerite kada čujete dokaze obe strane:

- Da li mislite da je film u javnosti mogao biti shvaćen kao podrška rasističkih mišljenja?

- Da li je bilo važno da javnost zna za rasistička uverenja i pozadinu Green-jacket-a ili je bilo važnije da takva mišljenja ne dopru do široke publike?

Član 10 Evropske konvencije (pojednostavljen)

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja.

2. Sloboda izražavanja može biti ograničena ako je ograničenje „neophodno u demokratskom društvu“ – posebno da bi se zaštitila prava drugih.

3.5. Lažne vesti i medijska pismenost

Kada se govori o lažnim vestima, postoji mnogo pojmljiva koje treba razjasniti i objasniti kako bi se ovaj fenomen bolje shvatio. U tom smislu govorimo o pogrešnim informacijama, dezinformacijama i naravno lažnim vestima. Pogrešne informacije su „informacije koje su lažne ili obmanjujuće, ali nisu stvorene sa namjerom da nanesu štetu”¹⁶. Sa druge strane, imamo dezinformacije koje su „lažne i namerno kreirane da nanesu štetu nekoj osobi, društvenoj grupi, organizaciji ili državi”¹⁷. Konačno, imamo lažne vesti koje se definisu kao „lažne informacije, često senzacionalističke prirode koje oponašaju medijski sadržaj”¹⁸. Ako tražimo još više objašnjenja, Kembridž rečnik opisuje lažne vesti kao „lažne priče koje izgledaju kao vest, širene internetom ili korišćenjem drugih medija, obično stvorene da utiću na političke stavove ili kao šala”¹⁹.

U svetu u kome živimo, lažne vesti su postale svakodnevna pojava. Stoga je medijska pismenost presudna da ne bismo bili pod njihovim uticajem ili zavedeni. Medijska pismenost je izraz koji se odnosi na „sposobnost dekodiranja poruka iz medija; proceniti uticaj tih poruka na misli, osećanja i ponašanja; da stvaraje u medijima bude promišljeno i savesno.”²⁰

U cilju borbe protiv lažnih vesti i negovanja medijske pismenosti uvek možemo koristiti ESC pravilo medijske pismenosti. ESC pravilo (pravilo emocija, izvora i tvrdnji) poziva nas da razmislimo:

1. Kakve emocije mi izaziva ova vest?
2. Koja je verodostojnost izvora?
3. A šta tvrdi ova vest?

Koristeći ovo pravilo, možemo početi da dekonstruišemo lažne vesti koje samo štete našim društvima. Osim toga, lažne vesti možemo bolje otkriti prateći pitanja od 5W.

1. ODAKLE informacije? - Pogledajte URL. Da li izgleda poznato ili verodostojno?
2. KADA je objava okačena na mreži? Koji je datum na objavi? Da li je datum stvaran? Da li je objava nedavna?
3. KO je stvorio informacije? - Ko je napisao članak? Ko je napravio fotografiju?
4. KAKO izgleda objava ili veb lokacija? Pogledajte raspored. Da li je veb stranica dobro predstavljena i pažljivo organizovana? Pogledaj naslov. Da li je to senzacionalno?
5. ZAŠTO ili KAKO sigurno znate da je to istina? - Ponovo proverite sadržaj. Da li se neka informacija čini malo verovatnom?

¹⁶ Priručnik za razotkrivanje 2020, stranica 5;

¹⁷ Priručnik za razotkrivanje 2020, stranica 5;

¹⁸ Kembridž rečnik, pristupljen maj 2022;

¹⁹ Kembridž rečnik, pristupljen maj 2022;

²⁰ Medijska Pismenost Sada, pristupljeno Maj 2022 <https://medialiteracynow.org/what-is-media-literacy/>

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**Izrađeno od Britanskog
Saveta -- Učiti engleski**DETEKTOR LAŽNIH VESTI****Trajanje:** 1h e 30 min.**Grupa:** Fleksibilna**Cilj:** Da istražite kako
da otkrijete lažne vesti,
podstaknete kritičkorazmišljanje, podignite svest
o lažnim vestima i kako da ih
prepoznate.**Materijali:** Tabela (u prilogu);
5W štampano iz teorije; Ilipošaljite učesnike na dve veb
stranice na mreži ili napravite
fotokopije dve veb stranice i
podelite ih učesnicima.**Opis radionice:**

FAZA 1
Objasnite učesnicima da će danas pokušati da otkriju lažne vesti. Počnite tako što ćete ih podeliti u male radne grupe.	FAZA 3
Nakon 15 minuta, vratite ih nazad u grupu i zamolite ih da predstave svoj rad. Kada predstavljate, pokušajte da imate beleške o lažnim vestima i tome šta bi to moglo biti.	FAZA 6
Pozovite ih da pregledaju ove dve veb stranice nekoliko minuta (ne predugo, do 2 minuta po tekstu) i pokušajte da odgovore na pitanja u tabeli (u dodatku).
FAZA 2
Kada se razdvoje u grupe, dajte im sledeća pitanja za diskusiju i smislite zajednički poster:

Odakle vam vesti? Koje izvore koristite?

Šta mislite o ovoj rečenici? „Mora da je istina, jer sam to pročitao na internetu.“

Šta smatrate pod „lažnim vestima“?

Razmislite o nekim ključnim rečima koje Dajte im 15 minuta za ovu aktivnost. | FAZA 4
Sumirajte šta su rekli o lažnim vestima i ponudite im definiciju iz teorije. | FAZA 7
Proverite sa njima odgovore iz tabele. Ispravni odgovori su:

Drvo hobotnica
Stanište: U umerenim kišnim šumama zapadne obale Severne Amerike.
Karakteristike: Hobotnica ima osam krakova. U prosjeku (mereno od vrha ruke do vrha plašta) je dugačak 30–33 cm. Vodozemac je, inteligentan i njegov vid je uporediv sa ljudskim. |
| FAZA 5
Sada kada su svesni definicije, pogledajte sa njima ili obe veb stranice ili štampane primere veb stranica. Nadalje, dajte im i štampanu tabelu (u dodatku). | | |

Istorija: Hobotnica je postala ugrožena jer je modna industrija počela da je u velikom broju ubija i prodaje bogatima u vidu ukrasa za šešire.

Drvo Hobotnica

Stanište: severozapadna obala Pacifika SAD

Karakteristike: Samo stablo se proteže od centralne osnove koja je oko 15 metara i umesto da raste pravo nogore sa centralnim deblom, stablo se deli na nekoliko manjih stabala.

Istorija: Veruje se da je staro oko 250 do 300 godina.

Niko ne zna kako je ovo drvo dobilo toliko stabala.

Naglasite da oba teksta nude ove informacije.

FAZA 8

Sada im recite da je jedna od ovih veb lokacija lažna.

Da bi to bolje prepoznali, pošaljite ih nazad u male grupe od početka i dajte im 5W (unapred pripremljenih) iz teorije i zamolite ih da odgovore na ta pitanja i pokušaju da pronađu lažnu veb stranicu. Dajte im 10 minuta za ovo.

FAZA 9

Vratite se u grupu i postavite pitanje „Koji je lažan?“

(Drvo Hobotnica). Kako znaš? Prodîte kroz sva pitanja sa njima. Dajte im dokaze koji dokazuju da je lažna (1. URL adresa je nepotpuna; 2. Sadržaj – pogledajte odeljak o istoriji – je senzacio-

nalan i nije verodostojan; 3. Fotografije hobotnice se u potpunosti sastoje od umetničkih dela i fotografija iz fotošopa – obrnuta pretraga fotografije pokazuje ovo; 4. Ne postoji odeljak „O nama“ ili kontakt informacije na stranici 5. Jednostavna provera na verodostojnjim veb lokacijama, kao što su Snope i Vikipedija, otkriva da stvorenje ne postoji.)

FAZA 10

Završite sa podsjetnikom kako da uočite lažne vesti sa 5W i da je to nešto što treba proveriti pre nego što verujete ili raspodelite vesti.

DODATAK

Drvo Hobotnica

Drvo Hobotnica

Veb stranica broj 1: <https://zapatopi.net/treeoctopus/>

Veb stranica broj 2: <https://www.atlasobscura.com/places/octopus-tree-of-oregon>

Stanište

Karakteristike

Istorija

RADIONICA BROJ

Pripremljeno iz
priručnika „Obeleživač“

PROVERA ČINJENICA

Trajanje: Do 1 sat

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Proceniti pouzdanost informacija koje se nalaze na mreži; Istražiti neke od poteškoća sa kojima se

suočavaju mlade gej osobe sa govorom mržnje na mreži; Razmotriti sopstveno ponašanje u vezi sa onlajn sadržajem.

Materijali: Pristup internetu; papiri, olovke, flomasteri, papiri za tabelu „flipčart“

Opis radionice:

FAZA 1 Objasnite učesnicima da će aktivnost istražiti upotrebu interneta kao izvora informacija. Proverite koliko vremena provode na internetu? A koliko toga vremena za čitanje vesti?

FAZA 2 Dajte im sledeći scenario i proverite da li svi razumeju zadatok.

Scenario:

Nakon brojnih homofobičnih napada na mlade gej osobe – posebno na internet stranicama i video snimcima – i snažnog lobbiranja od strane nevladinih organizacija, trebalo bi da se vodi debata u Parlementu o ovom pitanju. Vlada je predložila nacrt zakona za

izdvajanje novca iz budžeta za obrazovne napore za suzbijanje homofobičnih stavova i pružanje podrške mladim gej ljudima. Sve glavne opozicione stranke protive se novom zakonu. Treba da zamislite da radite kao istraživač za političara koji želi da govori u debati.

Zamolili su vas da pripremite briefing za njen/njegov govor sa nekim ključnim tačkama koje treba izneti u debati. Imate 20 minuta da obavite neko preliminarno istraživanje.

FAZA 3 Podelite ih u grupe od po 4 osobe. Objasnите da u grupama 2 osobe deluju kao „istraživači“ i 2 osobe koje osmatraju „metodologiju“ istraživača.

Recite im da istraživanje zahteva odgovarajuću metodologiju. Pitajte da li mogu da predlože neka važna razmatranja u sprovođenju istraživanja i napišite listu razmatranja na papiru.

FAZA 4 Zamolite volontere da budu osmatrači. Dajte im kopije liste posmatrača i uverite se da oni shvataju zadatok. Preostali deo grupe (2 od četiri) dajte im liste političara. (Liste se nalaze u prilogu). Podelite grupu tako da imate približno jednak broj zaposlenih za vladu i za različite opozicione stranke. Dajte svakoj grupi karticu sa njenim zadatkom.

FAZA 5	Objasnite da imaju 30 minuta da sprovedu svoje istraživanje. Predložite im da iskoriste prvih 20 minuta da pronađu relevantne informacije, a na kraju dajte im 10 minuta da se dogovore oko glavnih tačaka koje će izneti svom parlamentarnom predstavniku.	FAZA 9	Ostavite malo vremena nakon svake prezentacije da osmatrači predstave svoje rezultate, kao i za sva pitanja drugih grupa o predstavljenim informacijama ili korišćenoj strategiji.	Pitanja o korišćenju interneta u svrhe istraživanja
FAZA 6	Ftojini studiuesit tē paraqesin pikat kryesore që përzgjodhën pér fjalimin e deputetit tē tyre. Këto mund tē paraqiten si "pika": pjesëmarrësit duhet tē imagjinojnë se po informojnë deputetin.	FAZA 10	Razmatranje Pitanja o istraživanju i brifingu za poslanike:	1. Da li ste saznali nešto važno o korišćenju interneta za istraživanje? Da li biste želeli nešto da dodate na listu razmatranja koja je sastavljena na početku aktivnosti?
FAZA 7	Kada grupe završe zadatka, pozovite ih da se udalje od kompjutera. Dajte im još 5-10 minuta kako bi osmatrači u njihovoj grupi mogli da daju povratne informacije o nekim od njihovih ključnih zapažanja.		1. Koliko vam je lako bio zadatak? Šta vam je bilo najteže? 2. Kako ste odlučili koje veb stranice čete koristiti za informacije? Koliko ste bili zabrinuti zbog „pouzdanosti“ sajtova ili „istinitosti“ informacija koje ste odabrali? 3. Da li ste dali veći značaj pronalaženju informacija koje bi podržale stav vašeg predstavnika ili pružanju „objektivnog“ prikaza problema? Šta mislite da treba da uradi pravi istraživač? 4. Da li ste tražili primere govora mržnje protiv gej osoba? Ako neke grupe nisu da li smatraju da bito bilo relevantno? 5. Da li mislite da bi vaš predstavnik bio zadovoljan vašim istraživanjem? Mislite li da bi oni koje ona predstavljate bili srećni?	2. Da li ste bili iznenadeni različitim informacijama koje su ljudi uspeli da pronađu? Kako to objašnjavate? 3. Koji su neki od načina na koje možemo da provjerimo, da li je veb lokacija pouzdana ili da li se informacijama može verovati? Da li to inače radite? Pitanja o homofobiji / govoru mržnje onlajn
FAZA 8	Pozovite istraživače da predstave glavne tačke koje su odabrali za govor svog člana parlamenta. Ovo se može predstaviti kao „glavne tačke“: učesnici treba da zamisle da obaveštavaju poslanika.			1. Da li ste pronašli neke primere diskriminacije ili zlostavljanja? 2. Da li mislite da ste pronašli bilo kakvu informaciju koja je bila „lažna“ ili koja nije fer? 3. Koji su rizici dopuštanja bilo kome da objavi svoje mišljenje na mreži? Možete li da zamislite stvari koje možete da uradite da smanjite rizik da drugi ljudi shvate ova mišljenja kao „činjenicu“?

DODATAK

Političar 1:

Vaš političar je član vlade. On/ona treba da se snažno založe za novi zakon. Pretražite internet da biste pronašli bilo koju informaciju koja bi joj bila korisna u govoru. Zatim napravite listu od oko 5 ključnih tačaka za koje mislite da bi ona trebalo da se pozabavi.

Političar 2:

Vaš političar je član opozicije. On se protivi izdvajaju novca iz budžeta za rešavanje ovog problema. Pretražite internet da biste pronašli bilo koju informaciju koja bi mu bila korisna u govoru. Zatim napravite listu od oko 5 ključnih tačaka za koje mislite da bi trebalo da se pozabavi.

Političar 3:

Vaš političar je član manjinske stranke. Vaša stranka još nije odlučila da li će podržati ili se protiviti zakonu. Pretražujte internet da biste pronašli bilo koju informaciju koja bi bila korisna njemu da se odluči. Zatim napravite listu od oko 5 ključnih tačaka za koje mislite da bi ona trebalo da se pozabavi.

Osmatrjanje

Vaš zadatak je da pokušate da analizirate pristup koji koriste istraživači. Pokušajte da prikupite što je moguće više informacija o pitanjima na listi posmatrača. Možete tražiti od istraživača da objasne šta rade ili zašto koriste određeni pristup, sve dok im ne odvlačite previše pažnje.

List za osmatrače

	ZA SVAKU POSEĆENIU VEB STRANICU
IME VEB STRANICE	
PRIBLIŽAN BROJ MINUTA PROVEDENIH NA VEB STRANICI	
POLITIČKA ORIJENTACIJA (PRO-GAI, ANTI-GAI, NEUTRALNO)	
ZAŠTO JE VEB STRANICA IZABRANA?	
NADLEŽNOSTI VEB STRANICE – ZAŠTO VEB STRANICI TREBA VEROVATI? – DALI JE GRUPA PROVERILA OVO?	
ZA BILO KOJU PREUZETU INFORMACIJU DA LI JE DAT IZVOR ILI REFERENCIJA I DA LI JE GRUPA OVO PROVERILA?	
BILO ŠTA DRUGO U VEZI KAKO SU ISTRAŽIVAČI PRISTUPILI SVOM ZADATKU:	

04

DRUŠTVENO PREDUZETNIŠTVO

4.1. Socijalno preduzetništvo – teorija i praksa

Prema David Bornsteinu²¹ socijalno preduzetništvo se može opisati kao proces u kojem građani grade ili transformišu institucije kako bi odgovorili na društvene probleme, kao što su siromaštvo, bolesti, kršenje ljudskih prava, konflikti, korupcija, ekološka pitanja itd. Ako želimo da pojednostavimo ovu definiciju, takođe bismo mogli reci da to znači poslovati za društvene svrhe.²²

Preduzetništvo je mnogima bilo zanimljivo zbog svojih osobina. Prvo, to zahteva „inspiraciju, kreativnost, direktnu akciju, hrabrost i čvrstinu. Ove karakteristike su temeljne za proces inovacije.“²³

Da biste postali društveni preduzetnik, morate naučiti 4 veštine:

1. Ekonomска inteligencija – osoba treba da bude u stanju da vidi stvari iz različitih načina/perspektiva;
2. Društveno motivisan – potrebe ljudi treba da budu glavni fokus;
3. Hrabrost – spremnost za donošenje teških odluka;
4. Brzo i alternativno razmišljanje – sposobnost da se vide nove mogućnosti i traže inovativni načini da se stvari urade.

Mnogi bi se zapitali po čemu se socijalno preduzetništvo razlikuje od preduzetništva. Osnovna razlika između ove dve stvari je u tome što je u preduzetništvu glavni cilj ili razlog za to novac, dok je u socijalnom preduzetništvu pokretačka snaga altruizam, odnosno pomaganje drugima. Imajući to u vidu, lako možemo zaključiti da se socijalno preduzetništvo može koristiti i u situacijama konflikta ili postkonfliktnih društava kao alatka transformacije konflikata. Kada postoji situacija konflikta ili postkonfliktnog društva, socijalno preduzetništvo se može koristiti za prilagođavanje, rešavanje i izmenu konflikta.²⁴

²¹ David Bornstein je novinar i autor specijalizovan za društvene inovacije.

²² Gurlek, Alper, Sadikovic, Edo, Mreža Mlaadi Ambasadori Mira;

²³ https://ssir.org/articles/entry/social_entrepreneurship_the_case_for_definition

²⁴ Spanut, A., & Gümüşay, A.A., 2021, "Tri načina na koji socijalni preduzetnici rade u konfliktnim regionima"; Pioneers Post, Nortvud;

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Pripremljeno iz Priručnika „Održivi uticaj“ od strane Mreže omladinskih ambasadora mira

ISTRAŽIVANJE SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA

Trajanje: Do 1 sat

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Da istražimo i bolje razumemo šta je socijalno

preduzetništvo i njegovu teorijsku pozadinu kao i da postavimo zajedničku osnovu u ovoj oblasti.

Materijali: Papiri, „flipčart“ papiri, flomasteri, 4 različita prostora ili stolovi sa stolicama

Opis radionice:

FAZA 1

Objasnite učesnicima da je ova sesija posvećena istraživanju socijalnog preduzetništva i šta bi ono moglo biti.

FAZA 3

Nakon predstavljanja pitanja volonterima, objasnite da će grupa biti podeljena na 4 i da će imati 5 minuta da razmotre svako pitanje. Nakon 5 minuta, grupe će se zameniti i preći na sledeće pitanje.

Takođe obavezno dodajte lokalna socijalna preduzetništva koja nisu bila na listi.

FAZA 2

Zatražite 4 volontera koji će predstavljati 4 različita pitanja na 4 različita stola. Svaki volonter dobija jedno pitanje:

FAZA 4

Kada su sve grupe prešla sva pitanja, pozovite volontere da predstave o čemu su razgovarali i koji su glavni zaključci. Počnite od pitanja broj 1 do 4.

FAZA 6

Završite pitanjem „Da li je socijalno preduzetništvo nešto čime bi učesnici želeli da se više angažuju? Ako je odgovor da, kako?“

1. Šta je socijalno preduzetništvo?
2. Šta je potrebno osobi da postane socijalni preduzetnik?
3. Mapirajte najbolje prime-re socijalnog preduzetništva koje vi znate.
4. Kako se socijalno preduzetništvo može koristiti za rešavanje konflikata?

FAZA 5

Nakon što su sve prezentacije urađene, završite svojim zaključcima na osnovu teorijskog dela i odgovorite na sva postavljena pitanja.

RADIONICA BROJ

Pripremljeno iz Priručnika „Održivi uticaj“ od strane Mreže omladinskih ambasadora mira

Ja i socijalno preuzetništvo

Trajanje: Do 1 sat

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Razmislite o snovima, mogućnostima i šansama učesnika da se više angažuju

u socijalnom preuzetništvu ili postanu društveni preuzetnici.

Materijali: Štampani materijal, olovke

Opis radionice:

FAZA 1 Obavestite učesnike da ova sesija ima za cilj da istraži njihove sopstvene želje i potencijale za socijalno preuzetništvo.

relativni stručnjak za nešto, ali i dalje možete imati značajan uticaj. Kuvanje? Ribolov? Ljubakanje? Inženjering? Raketna nauka? Oni idu u prvi krug kao što je označeno u materijalu.

čini strastvenim. Budite iskreni prema sebi. Šta je za vas zaista uzbudljivo? Šta vas motiviše da ustanete ujutru?

FAZA 2 Dajte im materijale i objasnite da ovaj materijal predstavlja „Koncept ježa“²⁵. Ove materijale treba popuniti samostalno, jer je to individualna refleksija.¹

2. Šta pokreće vaš ekonomski motor? Mnoge od veština koje možda imate poput „žvakanje žvakače gume“ ili „odlaganje obaveza“ nisu baš tržišne. (Ipak, iznenadite me.) Klijučna ideja ovde je tržišno. Za šta će vas drugi ljudi plaćati? Koja veština bi vam mogla doneti održiv prihod?

FAZA 4 Pojasnite šta treba da piše u svakom krugu. Dajte im 20 minuta za ovo.

FAZA 3 U svakom krugu treba da odgovore na jedno od pitanja koja su već u materijalu.

1. U čemu možete biti najbolji na svetu? Biti najbolji na svetu nije striktno neophodno. Možete biti

3. Za šta ste veoma strastveni? Ideja ovde nije da stimulišete strastvenost, već da otkrijete šta vas

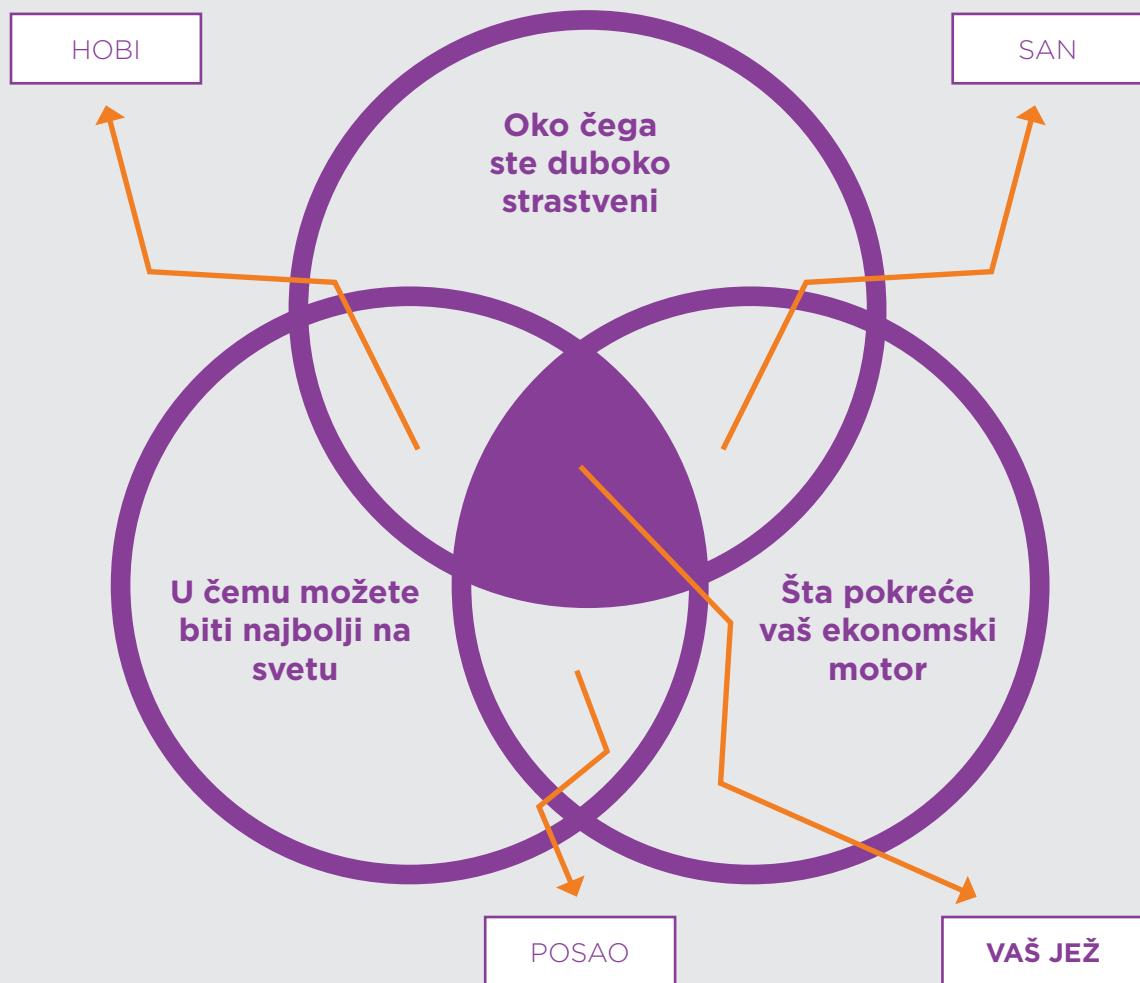
Kada svi završe, objasnite im šta znači svaki krug. Raskrsnica između prvog i drugog kruga u crtežu znači da radite ono za šta ste duboko strastveni i na neki način zarađujete od toga, ali niste toliko dobri u tome. Dakle, ovaj scenario ne izgleda više od „sna“ dok će ljudi na kraju radije da primaju uslugu od onih koji

²⁵ Izradio Džim Kolins u knjizi „Dobro do sjajno“

su dobri u pružanju. Raskrsnica između prvog i trećeg kruga, sugeriše da radite ono što volite i da zaista možete biti stručnjak u tome, ali od toga nema ekonomski koristi. Nažalost, aktivnosti koje potpadaju pod ovaj scenario biće samo vaši hobiji. Poslednji presek

dva kruga je onaj između drugog i trećeg. Ovo sugerira da radite nešto u čemu ste odlični i na sreću postoje ljudi spremni da plate za to. Ovde je problem nedostatak strasti. Ako se nećeš držati onoga što radiš i mrziš svaku sekundu toga, kakva je onda poenta da to radiš?

Jež skriven na ovoj figuri je presek sva tri kruga. Možda za neke od vas zvuči kao utopija, ali se može pretvoriti u stvarnost. ně realitet.

FAZA 6 Sada podelite celu grupu u parove i zamolite ih (ako želite) da podele svoj koncept ježa. Oni, kao parovi, treba da analiziraju pojmove

i smisle najbolje moguće rešenje tako da je njihov Jež ispunjen. Dajte im 10 minuta za ovo.

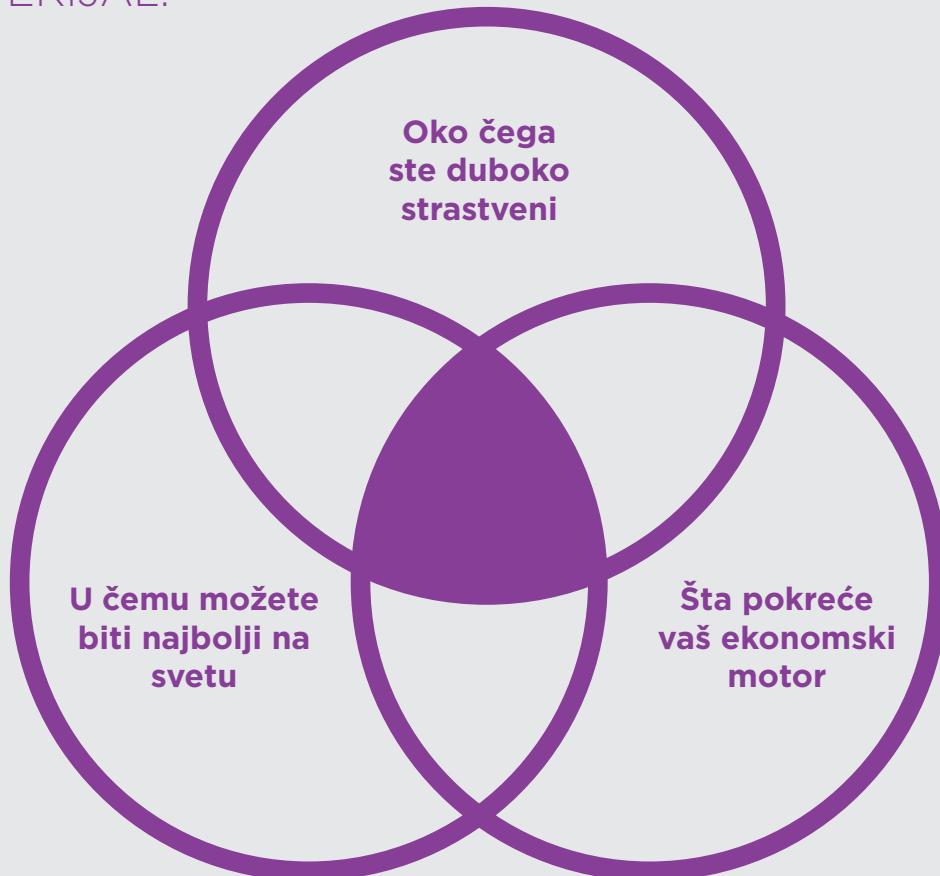
FAZA 7 Nakon što svi podele, pozovite ih da se ponovo okupe i počnu da razgovaraju.

RAZMATRANJE:

1. Kako se osećate?
2. Da li mislite da je moguće raditi posao koji ispunjava sva 3 kruga?
3. Da li nam realnost to dozvoljava?
4. Da li ste voljni da radite dalje kako bi sva 3 kruga bila ispunjena?

MATERIJAL:

DOBAR PRIMER RADA IZ LOKALNOG NIVOA

1. RCT GRANT ŠEMA

Šta? RCT grant šema ima za cilj da ponudi podršku zajednicama za ideje za rešavanje problema na temu pomirenja, transformacije konflikta i izgradnje mira. Šema grantova malog obima se primenjuje u regionu Mitrovice za pojedince i lokalne organizacije koje se bave potrebama u vezi sa izgradnjom poverenja

među različitim etničkim grupama na Kosovu. Ovaj grant omogućava ovim pojedincima i lokalnim organizacijama da implementiraju svoje ideje. Ovaj projekat je još uvek u toku, ali četiri ideje za rešavanje problema će biti izabrane i podržane grantom.

Ko? Community Building Mitrovica

4.2. Društveni problemi, aktivizam i socijalno preduzetništvo

Društveni problemi imaju mnogo definicija. Za početak, društveni problemi se odnose na ponašanja i kontekste koji negativno utiču na ljudе²⁶. Štaviše, može se definisati kao „nepoželjno stanje za koje ljudi veruju da treba da bude ispravljeno“. To su pitanja koja negativno utiču na veliki broj ljudi, uključuje ometanje ljudi da uživaju njihova prava i slobode²⁷. Društveni problemi mogu biti, na primer: siromaštvo, neuhranjenost, rasizam, nezaposlenost, itd.

Sa druge strane društvenih problema, imamo aktivizam. Aktivizam se može objasniti kao „korišćenje direktnе i uočljive akcije za postizanje rezultata, obično političkog ili društvenog²⁸“. Jednostavnije, može se opisati kao akcija zagovaranja ili kampanje kako bi se donela neka promena, bilo politička ili društvena.

Društveni problemi i aktivizam povezani su sa socijalnim preduzetništvom na različitim nivoima. Pre svega, socijalni problemi treba da budu nešto čime se socijalno preduzetništvo direktnо bavi. Socijalno preduzetništvo treba da podstakne njihovo rešavanje i donese pozitivne promene. S druge strane, aktivizam treba posmatrati kao deo socijalnog preduzetništva i jedan od načina da se donesu društvene promene. Fokusirajući se na društvene probleme, aktivisti mogu vršiti dalji pritisak na različite aktere kako bi stvorili potrebnu promenu.

26 Društveni problem, <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/1-1-what-is-a-social-problem/>, pristupljeno maja 2022

27 Priručnik „Održivi uticaj“ izrađen od Mreže omladinskih ambasadora mira, str.7

28 <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/activism>

IDEJE ZA RADIONICE**RADIONICA
BROJ**

Pripremljeno iz Priručnika „Održivi uticaj“ od strane Mreže mladih ambasadora mira

RAZVOJ IDEJE I AKCIJE

Trajanje: Do 1 sat

Grupa: Fleksibilna

Cilj: Za mapiranje lokalnih

društvenih problema i traženje mogućih rešenja.

Materijali: Štampane brošure, olovke

Opis radionice:

FAZA 1 Objasnite učesnicima da ova sesija ima za cilj da istraži lokalne društvene probleme i moguća rešenja za ove probleme. Stoga ih zamolite da razmisle o glavnim društvenim problemima u njihovom okruženju.

FAZA 2 Da biste im pružili inspiraciju, dajte im ovu listu mogućih društvenih problema sa kojima se socijalno preduzetništvo može pozabaviti:

1. Kulturni konflikt: rešavanje kulturnih problema u vašoj zajednici
2. Nije lako biti zelen: direktno rešavanje problema životne sredine

3. Pružanje udobnosti doma: hrana, odeća i stanovanje
4. Izlečiti sebe: rešavanje zdravstvenih problema
5. Kretanje naroda: migracija i doseljavanje
6. Načini života: rešavanje pitanja načina života.
7. Rad za život: pomažemo ljudima da pronađu posao
8. Blagoslovljeni su mitrotvorci: radeći za mir i pomirenje
9. Povratak u školu: obrazovanje i razvoj ličnosti i zajednice
10. Etnička podela: zbližavanje podeljenog društva.

FAZA 3 Dajte im oko 10 minuta da razmisle o društvenom problemu sa kojim bi želeli da se pozabave.

FAZA 4 Kada svi odluče na kom problemu žele da rade, pozovite ih da razmisle o ježevima - što znači kako bi se ovim problemima mogla pozabaviti usluga u kojoj ste dobri, koju volite da radite i koju možete prodati drugim ljudima. U slučaju da jež nije završen ranije, možete uraditi ovo u okviru ove sesije.

FAZA 5

JDajte im materijal i 15 minuta da razmисле о tome i popune ga.

FAZA 6

Kada svi završe, pozovite ih da pročitaju svoje materijale. Nakon svakog

čitanja, grupa treba da komentariše koliko je plan izvodljiv i šta bi se moglo učiniti da se on ostvari.

FAZA 7

Razmatranje:
1. Kako se osećate nakon ove aktivnosti?

2. Da li biste radnje koje ste predložili želeli da radite?
3. Da li mislite da se društveni problemi mogu rešiti vašim postupcima?

MATERIJAL:

Želeo bih da ponudim ovu uslugu/proizvod:

Za rešavanje ovog problema:.....

Za ove ljude:.....

Jedna akcija koju mogu da uradim da mi pomogne:.....

RADIONICA BROJ

Pripremljeno iz Priručnika „Održivi uticaj“ od strane Mreže mladih ambasadora mira

IZRADA PLANA SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA

OVA RADIONICA TREBA DA SLEDI NAKON RADIONICE BROJ 1

Trajanje: Do 1 sat
Grupa: Fleksibilna

Cilj: Dalje razvijanje plana preduzeća i testiranje.

Materijali: Štampane brošure, olovke;

Opis radionice:

FAZA 1 Ova sesija ima za cilj da razvije plan socijalnog preduzeća. Pozovite učesnike da iskoriste svoje ideje iz prethodnih sesija i sada pokušajte da ih testirate.

FAZA 2 Dajte im materijal i recite im da će morati koristiti Platno poslovnog modela kako bi testirali njihove ideje. Platno ima devet elemenata:
 1) Ključni partneri: Šta može preduzeće da uradi da bi se fokusiralo na svoje ključne aktivnosti?
 2) Ključne aktivnosti: Koje jedinstvene strateške stvari preduzeće radi da bi ispunilo svoju ponudu?
 3) Ključni resursi: Koje jedinstvene strateške imovine mora da ima pre-

dučeće da bi bilo konkurentno?

4) Propozicije vrednosti:

Šta je ubedljivo u vezi sa predlogom? Zašto kupci kupuju, koriste?

5) Odnosi sa kupcima: Kako komunicirate sa klijentom kroz njihovo „putovanje“?

6) Kanali: Kako se ovi predlozi promovišu, prodaju i isporučuju? Zašto? Da li funkcioniše?

7) Segmenti kupaca: Ko su kupci? Šta oni misle? Vide? Osećaju? Žele?

8) Struktura troškova:

Koji su glavni pokretači troškova poslovanja? Kako su oni povezani sa prihodima?

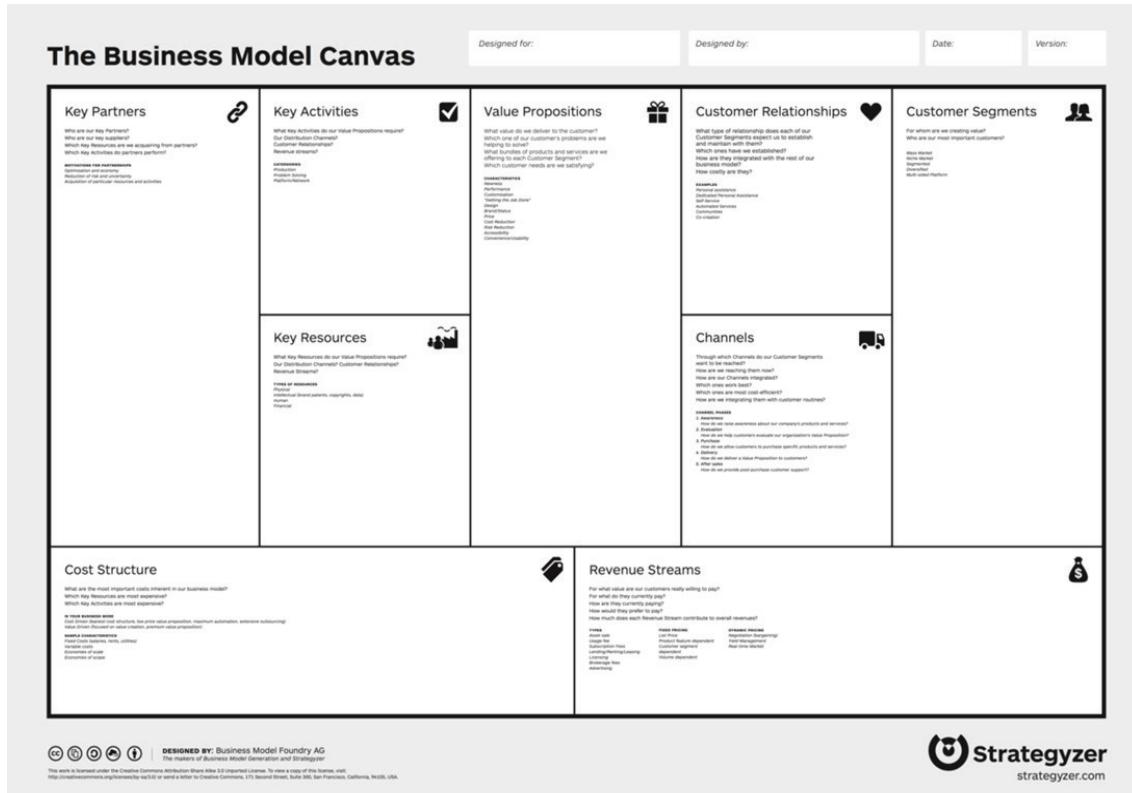
9) Tokovi prihoda: Kako preduzeće stiče prihod od predloga vrednosti?

FAZA 3 Dajte im 20 minuta da testiraju svoje predloge sa brošurom 2.

FAZA 4 Kada svi završe sa svojim materijalom, podelite ih u parove kako bi mogli da predstave i komentarišu plan jedni drugih kao i što treba promeniti.

FAZA 5 Razmatranje:
 1. Kako vam je bila ova vežba?
 2. Koliko se vaše ideje sada čine izvodljivim?
 3. Kako je prošao test vaše ideje?

MATERIJAL 1:

MATERIJAL 2:

- 1 Predlog vrednosti: Šta nudite/prodajete i šta je posebno u vašoj ponudi?
- 2 Ključne aktivnosti: Šta ćete zapravo uraditi da biste dali vaš predlog?
- 3 Segment kupaca: Kome nudite svoju uslugu/proizvod? Nakon što ste popunili prva dva odeljka, vreme je za
- 4 Kanali: Kako/gde ćete promovisati, prodavati i pružati vaše usluge?
- 5 Odnosi sa kupcima: Kako ćete komunicirati sa kupcima?
- 6 Ključni partneri: S kim možete udružiti se da biste podelili zajedno nešto od ovih aktivnosti? Nakon ove tačke, cilj je povećanje poslovanja. Dakle, stvari kao što su troškovi, cene, prodaja i marketing, a odnosi sa kupcima postaju zaista važni.
- 7 Glavni resursi: Koji su glavni resursi koji trebaju da budu u ovom poslu i kako da ih nabavite?
- 8 Struktura troškova: Koliko vaši resursi i aktivnosti koštaju vašu kompaniju?
- 9 Tokovi prihoda: Kako zarađujete novac? Koji su kanali prihoda?

05

Zahvalnice

Tim Priručnika o mirovnom građanskom obrazovanju se zahvaljuje sledećim ljudima na podršci u stvaranju ovog priručnika.

Pre svega, želimo da se zahvalimo USAID-u na podršci u okviru projekta Pomirenje i transformacija konflikta, kroz koji je nastao ovaj priručnik. Štaviše, priprema ovog priručnika bila bi nemoguća bez velikog truda članova osoblja Community Building Mitrovica, Inicijativa mladih za ljudska prava-Kosovo, Nova društvena inicijativa i mi smo veoma zahvalni na tome.

Na kraju, veliko hvala graditeljima mira širom sveta, posebno onima na Kosovu, koji nas inspirišu i motivišu da budemo uključeni u tako važna pitanja kao što su mir i procesi pomirenja.

Mir je revolucionarna ideja... Ova revolucija se dešava sve vreme; naš posao je da ga proširi- mo po obimu i domenu. Zadaci su beskrajni; pitanje je da li smo im dorasli.”

Johan Galtung,
Mir Mirnim Putem,
stranica 274

06

2. BIBLIOGRAFIJA

Kembridž rečnik, <https://dictionary.cambridge.org/>

Kompas: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima, Savet Evrope, 2020

Edukativni paket „Svi različiti, svi jednaki“, 2016, Savet Evrope

Edward t. Hall, 1976, “Van Kulture”, Anchor; Anchor Books ed izdanje,

Evropska konvencija o ljudskim pravima”, Savet Evrope, 1950;

Evropski Sud za Ljudska Prava <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

Galtung, J; 1996, “Mir Mirnim Putem”; Međunarodni institut za istraživanje mira Oslo; Sage Publikacije, Inc.

Galtung, J, 2003, “Mirovno Novinarstvo”. Media Asia, Volum 3, Izdanje 3

Gurlek, A, Sadikovic, E, 2017, “Socijalno Preduzetništvo 101”, Sende;

Lederach, JP, 1998 “Izgradnja mira: održivo pomirenje u podeljenim društvima”; Američki institut za mir

Manual Obeleživači, 2016, Savet Evrope

Manual “Mi MOŽEMO”, 2017, Savet Evrope

Medijska pismenost sada, <https://medialiteracynow.org/what-is-media-literacy/>

Radosavljevic, N. 2018, “Uticaj projekata dijalog na proces pomirenja na Kosovu, slučaj omladinskog mirovnog kampa”, Evropski Centar Za Pitanja Manjina, Flensburg

Društveni problemi, <https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/1-1-what-is-a-social-problem/>, pristupljeno May 2022

Spanuth, A., & Gümüşay, A.A., 2021, “Tri načina na koji socijalni preduzetnici rade u konfliktnim regionima”; Pioneers Post, Northwood;

Revija o društvenim inovacijama, Stanford, https://ssir.org/articles/entry/social_entrepreneurship_the_case_for_definition

Priručnik „Održivi uticaj“ Mreže Mladih Ambasadora Mira i Sende

Učiti Engleski, Britanski Savet, <https://www.teachingenglish.org.uk/article/fake-news>

Tomas - Kliman Modeli Konflikta, 1970

Priručnik o Interkulturalnom dijalogu, Service Civil International, 2018

Priručnik "Konflikt Transformacije Mladih", Savet Evrope i Evropska Komisija;2012

Priručnik Razotkrivanja 2020, <https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/10/DebunkingHandbook2020.pdf>

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Članak 19, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Omladinski mirovni kamp, program Saveta Evrope, <https://www.coe.int/en/web/youth-peace-dialogue/youth-peace-camp>

Bela Knjiga o Međukulturalnom Dijalogu, 2008, Pokrenuli Ministri Spoljnih Poslova Saveta Evrope na Svom 118. Ministarskom Zasedanju, Strazburg;

